

Situační analýza

Kraslice

Tato zpráva vznikla v zadání Agentury pro sociální začleňování.

Na jejím vypracování se kromě SPOTu podíleli studenti sociologie FSV UK Jana Boučková, Natanael Herrmann, Megy Korábová, Jan Oreský, Adéla Šafářová a Markéta Vastlová

Občanské sdružení SPOT, celým názvem Centrum pro společenské otázky – SPOT, o. s., bylo založeno v roce 2011 s posláním provádět a podporovat výzkum v oblasti společenských věd a poskytovat poradenskou činnost v sociální oblasti, oblasti multikulturního soužití, rozvoje města a urbanistických politik s cílem nacházet a nabízet modely, koncepty a praktická řešení, které by napomáhaly demokratickému, ohleduplnému a důstojnému soužití obyvatel měst.

2013
SPOT o. s.
Michaela Pixová, Štěpán Ripka

O autorech

Michaela Pixová vystudovala sociální geografii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Během svého doktorského studia se zaměřovala zejména na alternativní prostory pro kulturu a jejich uživatele v Praze, a na koncept tzv. "práva na město". V současné době působí na Vysoké škole regionálního rozvoje a rovněž se věnuje široké škále odborných činností v oblasti sociálního začleňování, strategického plánování městského rozvoje, či problematiky brownfields a nevyužitého prostoru ve městě. Je rovněž členkou a spoluzakladatelkou o.s. PragueWatch, které se zaměřuje na kritické hodnocení rozvoje Prahy a pražské městské politiky, a na osvětovou činnost v této oblasti.

Štěpán Ripka je doktorandem sociální antropologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy a sociologie na Univerzitě v Bayreuth. Terénním výzkumem, bytovými politikami obcí a bydlením nízkopříjmových domácností se zabývá od roku 2008. V ČR prováděl samostatný výzkum zaměřený na bydlení v Břeclavi, Roudnici nad Labem, Bílině, Duchcově, a v Mostě-Chanově. Účastnil se jako samostatný výzkumník, expert či asistent konzultanta několika výzkumných projektů pro Evropskou komisi či Open Society Institute. Vedle toho je mluvčím Platformy pro sociální bydlení, sdružení neziskových organizací a odborníků, které definuje a zavádí politiky a praxe sociálního bydlení v ČR.

Obsah

1. Úvod	7
1.1. Cíle analýzy	7
1.2. Teoretická východiska	8
1.3. Praktická aplikace interpretačního rámce.....	9
1.4. Analytický rámec	9
1.5. Metody výzkumu	10
1.6. Přehled dat	11
2. Popis situace v obci podle tematických oblastí.....	13
2.1. Základní charakteristiky města Kraslice a ORP Kraslice.....	13
2.2. Identifikace sociálně vyloučených lokalit	20
2.3. Migrační trajektorie nízkopříjmových domácností v Kraslicích a jejich okolí.....	22
2.4. Bydlení v Kraslicích: stabilita, dostupnost, past	28
2.5. Dluhová problematika	38
2.6. Pracovní příležitosti a strategie obživy.....	39
2.7. Vývoj dávek	49
2.8. Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci; rodina.....	51
2.9. Vzdělání	58
2.10. Bezpečnost	66
3. Problémové domy č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany.....	73
3.1. Geneze problémových domů	73
3.2. Rok 2004: postupná obměna nájemníků v domě	74
3.3. První odstávka tepla v roce 2005	74
3.4. Problematické soužití	75
3.5. Problém s odpadky	76
3.6. Zima 2005/2006	76
3.7. Statistika domácností	77

3.8.	Pohled mandatáře	80
3.9.	Nekvalitní bydlení	81
3.10.	Období 2006 – 2010	81
3.11.	Dotace Státního fondu rozvoje bydlení na stavbu sociálních bytů	82
3.12.	Sociální byty v domě č. p. 1740 – finančně nedostupné bydlení	83
3.13.	Shrnutí	84
4.	Závěry	86
4.1.	Shrnutí	86
4.2.	Doporučení	88
	Zdroje	90
	Příloha č. 1: Seznam rozhovorů s institucionálními aktéry	93

Tabulky:

Tabulka 1 – SWOT analýza města Kraslice zpracovaná MěÚ Kraslice	16
Tabulka 2 – Obyvatelstvo podle pohlaví a rodinného stavu	17
Tabulka 3 – Obyvatelstvo podle věku	17
Tabulka 4 – Celkový přírůstek obyvatelstva v Karlovarském Kraji	19
Tabulka 5: Předchozí trvalé bydliště nových nájemníků z let 2001 - 2006 v domech č. p. 1740 a 1741	25
Tabulka 6 – Obyvatelstvo v Kraslicích podle ekonomické aktivity v roce 2011	39
Tabulka 7 – Kraslické děti podle lokality dětského domova	53
Tabulka 8 – Sociální kuratela ve městě Kraslice v roce 2012	54
Tabulka 9 – Rodinné zázemí klientů kurátora pro děti a mládež	55
Tabulka 10 – Vývoj počtu žáků na ZŠP a ZŠS Kraslice v uplynulých pěti letech (bez dětí v předškolní přípravě):	63
Tabulka 11 – Obyvatelstvo podle nejvyššího ukončeného vzdělání	65
Tabulka 12- Vývoj kriminality v letech 2008-2012, celkový nápad TČ OOP Kraslice	67
Tabulka 13 - Struktura kriminality v letech 2008-2012 v OOP Kraslice	67

Tabulka 14 – Statistiky doby nájmu u nájemníků domů č. p. 1740 a 1741 v letech 2001 – 2008	77
Tabulka 15 - Nově příchozí nájemci v domech č. p. 1740 a 1741	78

Obrázky

Obrázek 1 – Poloha ORP Kraslice v rámci Karlovarského kraje a České republiky	13
Obrázek 2 – Topografická mapa města Kraslic a okolí	13
Obrázek 3 – Území ORP Kraslice	14

Grafy

Graf 1 - Růst počtu obyvatel v Kraslicích mezi lety 1971 až 2012	18
Graf 2 – Přírůstek obyvatelstva v letech 1976 - 2012	19
Graf 3 – Trvání nájmu v domech č. p. 1740 a 1741 v letech 2001 - 2006. N = 97	77
Graf 4 - Místo předchozího bydliště u nově příchozích nájemníků domů č. p. 1740 a 1741 (domácnosti)	79
Graf 5 - Intenzita příchodu nových nájemců v domech č. p. 1740 a 1741 podle času (jednotlivci).....	80

1. Úvod

Situační analýza města Kraslice vznikla jako podklad sloužící pro potřeby fungování lokálního partnerství mezi Agenturou pro sociální začleňování (dále jen Agentura) a městem Kraslice. Toto partnerství vzniklo rozhodnutím města spolupracovat po dobu tří let s Agenturou při řešení problémů, které souvisí se složitými životními situacemi obyvatel města. Předmětem spolupráce bude především společná formulace hlavních priorit města ve vztahu k socioekonomické situaci jeho obyvatelstva, a následná opatření zejména v oblastech bydlení, sociálních služeb, bezpečnosti, vzdělávání a dluhové problematiky.

V úvodu je představena řešitelská organizace, cíle zakázky, teoretická východiska pro řešení a analytický rámec a také přehled sebraných dat. První kapitola za sebou řadí jednotlivá témata od bydlení přes dluhy, zaměstnanost, dávky, sociální služby a NNO, vzdělávání a rodinu až po bezpečnost a soužití. Třetí kapitola je specifickou studií – zabývá se především krizovou situací, která vznikla v domech č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany, které začal od roku 2003 majitel pronajímat především romským domácnostem ze Sokolova a dalších měst regionu, ale i dalších míst ČR i ze Slovenska. Poslední kapitola pak nabízí shrnutí hlavních poznatků a doporučení pro budoucí strategii sociálního začleňování a pro předcházení bytovým a humanitárním krizím.

Na institucionální aktéry a veřejné osoby, které nám poskytly informace, odkazujeme v textu jejich vlastním jménem, jména komunikačních partnerů z řad nízkopříjmových domácností jsme všechny anonymizovali. Odkazový aparát je pro jednoduchost zařazen ve většině případů až na konci analýzy.

1.1. Cíle analýzy

Předkládaná analýza má sloužit jako podklad pro fungování lokálního partnerství:

„Cílem situační analýzy je zmapovat výchozí situaci obyvatel žijících ve jmenovaných obcích (...) analýza bude zaměřena především na deskripci sociálně vyloučených lokalit (SVL) a hlavních mechanismů a rizik sociálního vyloučení v obci. Analýza identifikuje oblasti, ve kterých je nutné v rámci činnosti Agentury intervenovat a popíše slabá místa dosavadních integračních opatření.“ V rámci něj má sloužit především jako podklad pro přípravu strategického plánu „jehož naplněním na území obce dochází: k plné integraci sociálně vyloučených obyvatel do společnosti, k revitalizaci či redukci vyloučených lokalit, rozvoji zaostalých částí obce, rozvoji sociálních a návazných služeb, které odpovídají potřebám všech obyvatel obce a k zajištění rovného přístupu všech občanů ke vzdělávání, bydlení, zdravotní péči, zaměstnání, sociálním službám a bezpečí, prevenci dalšího sociálního vyloučení a s tím spojených sociálně patologických jevů, rozvoji občanské společnosti a podpoře občanského soužití.“¹

Vedle hlavní části obsahuje situační analýza také specifickou část zaměřenou na migraci romských domácností v rámci regionu, na identifikaci krizových momentů v minulosti a na způsoby zvládnutí těchto krizí. Cílem specifického zadání v rámci situační analýzy bylo pochopit místní bytové politiky a praxe bydlení nízkopříjmových domácností a Romů, a na základě této znalosti navrhnout opatření, která pomohou předcházet bytovým a humanitárním krizím, respektive být na ně lépe připraven a umět je zvládat. Specifickými cíli bylo: 1) Zmapovat současné formy, kapacity, stav a praxe bydlení ve městě Kraslice; 2)

¹ Vize a poslání ASZ, <http://www.socialni-zaclenovani.cz/vize-a-poslani>, zvýraznění doplněno.

Analyzovat souvislosti bydlení nízkopříjmových skupin a Romů na základě trajektorií bydlení dlouhodobých či dočasných obyvatel Kraslic v letech 2003 – 2013; 3) Identifikovat příčiny a souvislosti bytových a humanitárních krizí ve městě Kraslice v poslední době a strategie jejich zvládnutí. Studie se měla zaměřit na identifikaci hlavních faktorů vedoucích k častému střídání místa bydliště, dále prozkoumat možnosti transformace bytové politiky města i s ohledem na městskou ubytovnu a možnosti realizace systému sociálního, krizového a dostupného bydlení. Dále měla studie připravit podklad pro formulaci bytové politiky, která by lépe reflektovala dynamiku současných migračních trendů mezi městem Kraslice a okolními obcemi a také souvislosti mezi bytovým trhem a dluhy, trhem práce a dalšími oblastmi.

1.2. Teoretická východiska

Chudoba, sociální vyloučení, příslušnost k tzv. underclass, lumpenproletariátu či strukturálně diskriminované skupině, jsou dynamické procesy spíše než neměnné či inherentní znaky jednotlivců a skupin. Nezaměřujeme se proto primárně na statický popis situace sociálního vyloučení, ale na procesy sociálního vylučování. Sociální vylučování je pro nás do jisté míry politickou hrou, která určuje, kdo bude vyhozen z kola ven, kdo bude „etablovaným“, a kdo „outsiderem“. V tomto sdílíme Stewartovu [1] kritiku konceptu underclass v kontextu postsocialistické transformace rozpracovanou Szelényim a Emigh [2], a jeho kritiku konceptu kultury chudoby.

1.2.1. Kritika konceptu underclass

Podle Szelényiho a Emigh [2] **se Romové stávají rasizovanou underclass postsocialismu. Jsou vnímáni jako chudí, kteří si nezasluhují pomoc (*undeserving poor*)**. Jde o jednotlivce a skupiny, kteří nevydělali na ekonomickém rozmachu, protože neměli zkušenosti a vzdělání potřebné v nové ekonomické situaci postsocialismu, a jako takoví jsou odsouzeni k chudobě a ani jejich děti se z chudoby nedostanou.²

Underclass jsou pro Szelényiho a Emigh i další autory nedotknutelní a vyloučení, jakoby ani nebyli součástí společnosti. Největším rizikem používání konceptu underclass je nálepkování. Označení underclass pro asociály nebo nepřizpůsobivé skupiny jde ruku v ruce s požadavkem jejich separace od zbytku společnosti. Dalším problémem je vnímání underclass jako statické kategorie. Historie ukazuje, že když se mění společenské a ekonomické uspořádání, mění se i underclass. Sociální a ekonomická transformace postsocialistických zemí pokračuje a není tedy důvod, aby pozice Romů v těchto společnostech zůstala neměnná po generace.

1.2.2. Kritika konceptu kultury chudoby

Kultura chudoby je koncept, který směřuje strukturální vztahy s výčtem kulturních rysů sociálních skupin. Například nezaměstnanost je pak vnímána jako součást naučené kultury bez ohledu na její strukturální příčiny. Jako by chudí neměli „tu pravou kulturu“. Díky své odlišné kultuře (kultuře chudoby) jsou pak nahlíženi buď jako neschopní přizpůsobit se standardním způsobům života, anebo naopak, jako až příliš přizpůsobení své situaci chudoby. Právě jejich zdánlivě unifikovaná adaptace na podmínky života v chudobě je pak nazývána kulturou.

² Gunnar Myrdal [3] původně vymyslel tento termín v šedesátých letech 20. století pro popis těch, kteří nevydělali na situaci ekonomického rozmachu po hospodářské krizi v USA.

Tento pohled není empiricky udržitelný. Například strategie a reakce na stejnou sociální situaci bývají velmi komplexní a různorodé. Jak ukázal již Hannerz [4]³, na okraji společnosti je možné najít mnoho identit a vzájemně se překrývajících, někdy dokonce vzájemně protichůdných životních stylů. Koncept kultury chudoby předpokládá, že kultura je něco, co jednotlivce omezuje v rozvoji. V našem pojetí je naopak kultura soubor návodů k řešení problémů.

Poučení prací Howa [6] si uvědomujeme, že to, kdo bude označen za nepřízpůsobivého, zneuživatele sociálních dávek, či člověka, který nechce pracovat, nezávisí tolik na jeho formální a strukturální pozici, či na rozdílné hodnotě, kterou přikládá práci, ale na historii jeho vztahů se státem. Pokud je sociální kategorie jako nezaměstnaný, či chudý vnímána jako součást kultury určité skupiny, je pak jejím členům přisouzena jako inherentní rys. Problém tedy nespočívá jen v tom, že všichni Romové jsou nahlíženi jako sociálně vyloučení, ale v tom, že situace sociálního vyloučení, nezaměstnanost, neformální ekonomické strategie či závislost na sociálních dávkách jsou jim připisovány jako neměnné kulturní charakteristiky.

1.3. Praktická aplikace interpretačního rámce

Pojmy jako past chudoby, začarovaný kruh závislosti na sociálních dávkách či zjednodušující užívání konceptů jako „nemotivovanost k práci“ narážejí na podobná omezení jako konceptualizace sociálního vyloučení prostřednictvím konceptů kultury chudoby a underclass. Vyloučení není jednorozměrná situace, ale proces, který se může týkat různých skupin obyvatel. Takto konceptualizujeme sociální vyloučení v našem výzkumu. Považujeme za podstatné zaměřit se na dopady současné ekonomické krize a tendencí směřující k oslabení sociální ochrany a systému přerozdělování. Jedním z důsledků těchto pokračujících procesů je zhoršování životních podmínek řady Romů a dalších sociálně slabších skupin obyvatel. Podstatným aspektem nicméně může být také psychologický dopad v regionech, kdy se zhoršováním podmínek cítí ohrožena většina obyvatel. Jak se ukazuje na příkladu Šluknovska a dalších míst v severních Čechách, chudnutí celých regionů nevede k tomu, že by mezi majoritou rostla empatie vůči nejchudším. V kontextu rostoucího pocitu ohrožení naopak roste pocit strachu z viditelné odlišnosti a tlaku na její vyloučení a kontrolu. Zároveň roste skupina osob, které jsou sociálním vyloučením bezprostředně ohroženy. I přesto je však problém spojován primárně s Romy.

Kraslice se nacházejí v takto znevýhodněném regionu. Proto považujeme za podstatné výše popsané tendence reflektovat i při vzniku lokálního partnerství a v rámci jeho jednotlivých aktivit. Ačkoli otázky nastavení vhodného způsobu komunikace a využití přijatelného jazyka budou podstatné zejména pro místní partnery ve spolupráci s lokálním konzultantem, naše situační analýza by v tom měla být nápomocná zasazením problematiky sociálního vyloučení do širšího kontextu regionálního vývoje a analýzou místního diskursu (včetně mediálního diskursu), sousedských vztahů a perspektiv jednotlivých klíčových aktérů.

1.4. Analytický rámec

Při analýze a interpretaci dat jsme využívali analytického přístupu antropologie veřejných politik (Anthropology of public policy), jak byla představena například Shorem a Wrightovou [7] či Wedelem a kol. [8]. Tento přístup vybízí ke zkoumání a problematizaci zažitých předpokladů o charakteru sociálních problémů a návodů k jejich řešení. Spíše než abychom definice problémů představované jednotlivými aktéry v lokalitách brali jako objektivní popisy reality, ptali jsme se při interpretaci empirických dat:

³ Citováno dle [5].

- Jakými prostředky aktéři vytvářejí definice problémů v lokalitě a jak se tyto definice stávají či nestávají akceptované veřejností a institucemi? Jak je tomu v případě návrhů řešení problémů sociálního vyloučení?
- Jaké identity jsou přisuzovány jednotlivcům a skupinám, které jsou identifikovány jako sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené? Jaký je dopad těchto připsaných identit na možnosti těchto skupin podílet se na definici problémů a jejich řešení?
- Které další možné interpretace a definice jsou z dominantního diskurzu o sociálním vyloučení vytlačovány či umlčeny?

Ve výzkumu jsme vycházeli z toho, že různé úhly pohledu jednotlivých aktérů je třeba vnímat jako vzájemně se doplňující a to i v situaci, kdy si vzájemně odporují. Naším cílem nebylo určit, která perspektiva je ta jediná pravdivá. Naopak, pro hlubší pochopení situace je třeba různá pojetí a vysvětlování problémů souběžně zasadit do širšího kontextu sociálních a ekonomických procesů na regionální i národní úrovni. Pro tento cíl je třeba vzít v potaz jak názory různých členů sociálně vyloučených komunit tak odlišné úhly pohledu mezi institucionálními aktéry i v rámci jednotlivých institucí.

1.5. Metody výzkumu

Pro výzkum k situační analýze byla kombinována celá řada metod. Hlavní část spočívá v hloubkových rozhovorech s institucionálními aktéry provedených v březnu 2013 a v červnu – září 2013. Tyto rozhovory byly doplněny o statistické informace, archivní výzkum a další data z veřejně přístupných zdrojů.

Zásadním metodologickým rozhodnutím bylo neprovádět 80 dotazníkových sond v domácnostech sociálně vyloučených osob, ale místo toho provést 30 nahrávaných hloubkových rozhovorů s nízkopříjmovými domácnostmi. Tuto změnu jsme dojednali se zadavatelem po zjištění potřeb a preferencí MěÚ Kraslice a po konzultaci s několika klíčovými místními aktéry.

Ke změnám došlo z následujících důvodů:

- Sběr dotazníků podle původního zadání ASZ by byl do značné míry problematický a sporný. Z právního hlediska je nutné respektovat zákon o ochraně osobních údajů a požadavek na dostatečnou informovanost respondentů. Problematická je rovněž etika při sběru a využívání citlivých údajů, zajištění anonymity. Nejdůležitějším důvodem pro upuštění od sběru 80 dotazníků je pak především jejich nízká reprezentativnost, nejednoznačnost určení sociálně vyloučené populace, a nízká relevance pro zodpovězení výzkumných otázek situační analýzy.
- Vyjednané zadání specifické studie ve městě Kraslice vyžadovalo metodiku, která odpovídala výzkumným otázkám. Jako nejvhodnější metoda získávání dat, která mají sloužit k analýze migračních trendů a kapacity bydlení ve městě Kraslice a k vytvoření koncepce bytové politiky pro nízkopříjmové skupiny, která tyto dynamické trendy a neustále se měnící kapacitu zohledňuje, se ukázaly hloubkové polostrukturované rozhovory. Ty byly prováděny nejen s obyvateli, kteří v Kraslicích pobývají dlouhodobě, ale také s obyvateli, kteří často migrují a v Kraslicích pobývají jen dočasně. Tyto rozhovory byly provedeny s 30 jednotlivci, kteří v průběhu let 2003 – 2013 v Kraslicích různě dlouho pobývali.

Výzkumný tým provedl v červnu 2013 kvalitativní rozhovory s 32 nízkopříjmovými domácnostmi ve městě Kraslice a blízkém okolí (Oloví a Rotavě). Tazateli – komunikačními partnery – byli studenti sociologie FSV UK Jana Boučková, Natanael Herrmann, Megy Korábová, Jan Oreský, Adéla Šafářová a Markéta Vastlová. Při rozhovorech jsme se inspirovali metodou kolaborativního dialogu [9], která klade důraz na lokálně dosahované významy vyjednávané v rámci pečlivě konstruovaného dialogu komunikačních partnerů. Pro tuto metodu jsme se rozhodli po zkušenosti s předvýzkumem, kdy jsme v podobném složení prováděli terénní pozorování v domácnostech. Data z předvýzkumu však nebyla dostatečně pestrá pro zpracování kvalitativní studie, neumožnila by dostatečně popsat migrační trajektorie, motivace a souvislosti. Také jsme v české produkci aplikovaných sociálních věd dlouhodobě vnímali absenci systematictějšího uchopení zkušeností aktérů s bydlením v nevyhovujících podmínkách a vytěšňováním a cítili jsme potřebu toto místo zaplnit.

Rozhovory, které byly velmi bohaté na lokální zkušenost, jsme navíc kódovali nejen z hlediska bytových trajektorií, ale i podle dalších témat situační analýzy – díky tomu jsme získali celou řadu kvalitativních dat pro jednotlivá témata. Na jednu stranu tak situační analýza neobsahuje všechna původně požadovaná kvantitativní data, která by bylo možné získat pouze dotazníkovým šetřením, na druhou stranu je analýza bohatší o detaily a okolnosti jevů, které způsobují sociální vylučování. To je i daleko více v souladu s teoretickým rámcem situačních analýz SPOTu.

Dalšími zdroji dat jsou zápisy Městského národního výboru Kraslice a jeho různých komisí, které se nacházejí ve Státním okresním archívu, dále pak Kronika města Kraslice a mediální archiv, s jehož pomocí jsme rekonstruovali kauzu domů č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany a také databázový software nájemců v domech Miroslava Matuška a smlouvy s nájemníky v daných domech.

1.6. Přehled dat

- Hlubkové rozhovory s místními institucionálními aktéry: celkem 30 rozhovorů v období březen – srpen 2013⁴
- Terénní pozorování v romských domácnostech: návštěva 11 domácností v březnu 2013, terénní poznámky v rozsahu 45 NS
- Hlubkové rozhovory na téma bytových trajektorií s nízkopříjmovými domácnostmi v Kraslicích, Rotavě a Oloví: celkem 32 nahraných a přepsaných rozhovorů v celkovém rozsahu 405 NS
- Pasportizace bydlení příjemců doplatku na bydlení identifikovaných v Kraslicích, celkem 16 pasportů nemovitostí, pořízení fotodokumentace nemovitostí
- Archivní výzkum v SOA Jindřichovice, digitalizace 119 stran, analýza
- Digitalizace a analýza vybraných částí kraslické kroniky, celkem 547 digitalizovaných stran
- Analýza dat z SLBD 2011 a dalších dostupných statistických dat
- Analýza dostupných dokumentů zpracovaných MěÚ Kraslice, či pro potřeby MěÚ Kraslice (plán prevence kriminality, program rozvoje města, územně analytické podklady atd.)

⁴ Seznam rozhovorů s institucionálními aktéry je zařazen jako příloha této zprávy.

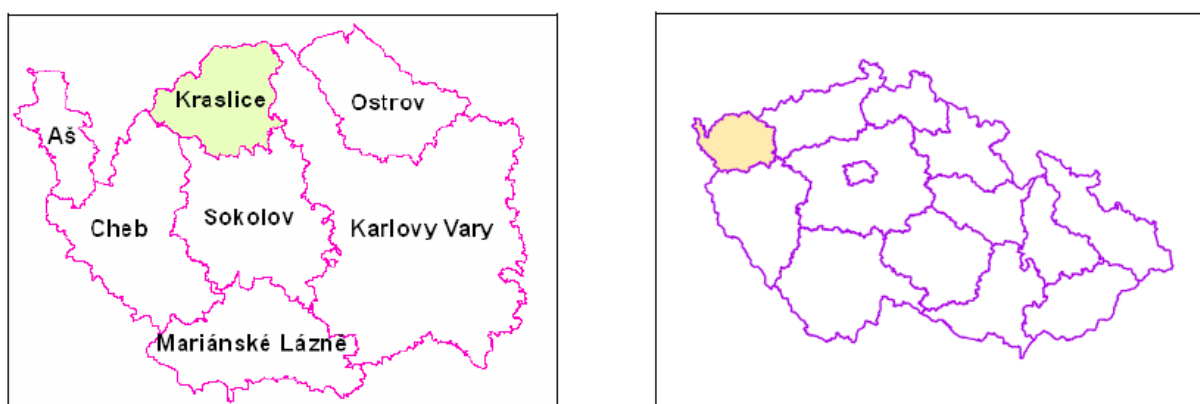
- Analýza nájemních smluv uzavřených od roku 2000 v domech č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany, rekonstrukce migračních trajektorií
- Monitoring a analýza médií ke kauze domů č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany, celkem 79 NS

2. Popis situace v obci podle tematických oblastí

2.1. Základní charakteristiky města Kraslice a ORP Kraslice

Kraslice leží v okrese Sokolov, v severní části Karlovarského kraje. V roce 2011 v Kraslicích dle SLDB žilo 6 695 obyvatel. Město se skládá z 15 městských částí a jeho rozloha i s přílehlými částmi je 8 133 ha. Kraslice se nachází mimo hlavní dopravní tahy v těsném sousedství státních hranic České republiky s Německem. Městem prochází železniční trať Sokolov – Kraslice a Zwickau. Dále oblastí Kraslicka prochází silnice II. třídy č. 210, která spojuje 5 km vzdálené německé město Klingenthal s 30 km vzdáleným Sokolovem. Přibližně 30 km od Kraslic se nachází také města Karlovy Vary a Chodov. Periferní geografická poloha je jedním z faktorů, které podstatně ovlivňují socioekonomickou situaci města Kraslice a značně město znevýhodňují v jeho dalším rozvoji.

Obrázek 1 – Poloha ORP Kraslice v rámci Karlovarského kraje a České republiky

Zdroj: Územně analytické podklady obce s rozšířenou působností Kraslice

Obrázek 2 – Topografická mapa města Kraslic a okolí

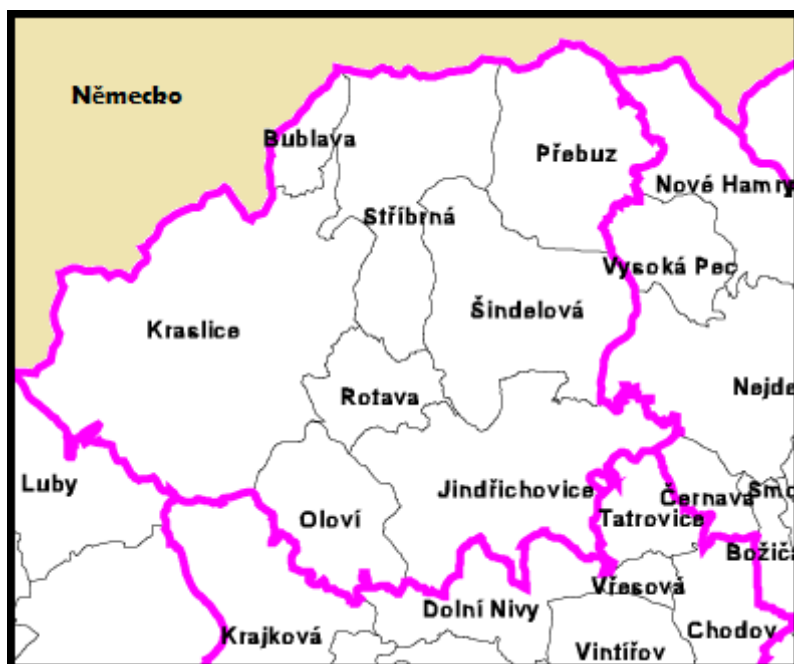
2.1.1. Základní charakteristika ORP Kraslice⁵

Kraslice jsou obcí s rozšířenou působností a s pověřeným úřadem, jejíž území se rozkládá na 265 km² a dosahuje 13 801 obyvatel. Kraslice se nachází v západní části Krušných hor v nadmořské výšce 525 metrů, přičemž nejvyšší místa správního území dosahují přes 900 m. Do ORP Kraslice spadají čtyři obce (Bublava, Jindřichovice, Stříbrná a Šindelová) a čtyři města (Kraslice, Oloví, Rotava a Přebuz).

ORP na východě sousedí se správní oblastí Cheb. V jižní části tato oblast sousedí se správní oblastí Sokolov, na západě sousedí se správní oblastí Karlovy Vary. V rámci Karlovarského kraje jsou Kraslice nejmenším městem, které je zároveň ORP. Dále se pak území celého ORP v rámci kraje vyznačuje nejnižší hustotou osídlení, které je cca 52 obyvatel na km². Celému ORP značně škodí špatná dopravní dostupnost, neexistence tranzitní mezinárodní dopravy, a nízká obslužnost autobusovou dopravou. Z hlediska technické infrastruktury je ORP vybaveno základní technickou infrastrukturou (elektro, vodovod, kanalizace, plyn, telekomunikace), v některých jeho částech však i toto vybavení chybí.

Obrázek 3 – Území ORP Kraslice

⁵ Více v Územně analytické podklady pro ORP Kraslice – 2012.

Zdroj: Ústav územního rozvoje, vlastní úprava

2.1.2. Historický vývoj

Kraslice se nachází v tzv. Kraslickém průsmyku, na místě, kudy v minulosti vedla prastará obchodní stezka spojující Německo s územím dnešního Česka. Za vlády Karla IV. v Kraslicích vzkvétal důlní průmysl, obchod, těžba dřeva a řemeslná výroba, tento vývoj však ustal po Bílé hoře. Postupně se obyvatelé Kraslic přeorientovali na lidová řemesla jako je krajkářství, textilní průmysl, výroba hraček a hudebních nástrojů. Železnice byla do Kraslic vybudována v roce 1886. V polovině 18. století v Kraslicích vznikla továrna na výrobu hudebních nástrojů, jejíž produkty značky Amati se staly světově proslulými. Dále došlo k rozvoji textilní výroby, především sametu a plyše.

Rozvoj a osídlení oblasti silně zasáhla druhá světová válka, po níž došlo k vysídlení sudetských Němců, kteří tvořili značnou část místního obyvatelstva, a k devastaci některých obcí v kraslickém regionu. Ještě koncem roku 1945 žilo v Kraslicích 16 380 obyvatel, z toho 14 700 Němců. Následně však došlo k novému rozvoji během období socialistického režimu, kdy se do Kraslic nastěhovali noví obyvatelé, mj. také několik desítek slovenských Romů, a došlo jak k obnovení průmyslové výroby a jejímu dalšímu rozvoji.

Po vysídlených Němcích zůstala v obci řada objektů, které chátraly: „Neobyvatelné už a zcela vydrancované domky se lacino prodávají na palivo, neporušené cihly, krytiny, okenní a dveřní rámy se odvázejí jako stavební materiál do vnitrozemí, hlavně na Moravu a na Slovensko. Takových (...) zřícenin jest dnes několik set (přesněji kolem tří set) [10 s. 85]. Domy, které byly v lepším stavu, byly postupně obsazovány, zbytek rozebírán. V 60. – 80. letech také proběhla rozsáhlá asanace a výstavba panelových domů, na území města však nadále zůstávaly objekty v havarijním stavu. Počet obyvatel se zvýšil v roce 1962 v souvislosti s novou výstavbou bytů o cca 1 000, potom byl již více méně stabilní (viz tabulka níže), pohyb obyvatelstva byl však velmi vysoký: mezi lety 1963 a 1967 se každoročně přistěhovalo i odstěhovalo cca 500 obyvatel, přibližně 7 % obyvatel [10]. Tento trend pokračoval i v 70. letech i přes to, že se město snažilo dlouhodobě počet obyvatel zvyšovat. Kronikář v roce 1974, kdy byl počet přistěhovaných a odstěhovaných kolem 200 lidí ročně, k faktorům migrace uvádí: „Migraci obyvatel zde ovlivňují především snahy po zapojení se v průmyslu ve městech, zhoršená životní úroveň i omezené možnosti

zaměstnání, v části pouze sezónní povahy u Státních statků a Státních lesů.“ [11 s. 286] Co se týče hospodářství, Kraslice byly tradičně velmi silné v lehké průmyslové výrobě: sídlily zde velké podniky Amati, Autobrzy, Krajka a další výrobní závody. V blízké Tisové byly rudné doly, ve městě bylo středisko Okresního stavebního podniku Sokolov, ČSD a ČSAD. Zemědělství a lesnictví provozoval Státní statek Kraslice (600 ha půdy, z toho 345 orné) a Lesní závod Kraslice. Pod podnikem komunálních služeb pak byly soustředěny různé živnosti a řemesla.

Po roce 1989 v důsledku přechodu na otevřený trh a napojení české ekonomiky na globální trh opět nastalo období úpadku kraslické průmyslové výroby. Pozitivní však byla rozvíjející se spolupráce se sousedním Německem, podpořená rovněž otevřením hraničního přechodu do německého Klingenthalu v roce 2002. V současné době jsou však Kraslice podobně jako jiná pohraniční města v důsledku úpadku zdejší výroby postižena vysokou nezaměstnaností a tedy i odlivem obyvatelstva. Město již od 90. let s pomocí různých rozvojových strategií usiluje o zlepšení místní socioekonomické situace (viz také níže). Rozhodnutí spolupracovat s Agenturou pro sociální začleňování lze vnímat jako jeden z městem zvolených nástrojů sloužících k podpoře rozvoje.

2.1.3. Program rozvoje města Kraslice

Město se s pomocí zdrojů z EU snaží ekonomickou a sociální situaci na Kraslicku zlepšit, kupř. čerpáním podpory z Regionálního operačního programu Severozápad a dalších operačních programů. Za tímto účelem vznikl v roce 2009 také aktualizovaný dokument Program rozvoje města Kraslice, s jehož pomocí má být definována celková orientace města a zároveň docíleno provázanosti městské rozvojové strategie s nástroji řízení města. Součástí programu je také Akční plán, v němž jsou definovány klíčové projekty, jež mají být v Kraslicích realizovány. Dále je součástí SWOT analýza (viz tabulku 1 níže).

Z programu rozvoje města Kraslice vyplývá, že jeho konkurenceschopnost má být budována na současné výrobní tradici a její technologické inovaci, dále pak na lokalizaci menších podniků z jiných výrobních odvětví, služeb a obchodu. Počítá se též s revitalizací starých průmyslových ploch, růstem vzdělanosti občanů, či přilákáním nových vzdělaných a profesně zdatných obyvatel. Dále je v plánu zvýšit význam místního turistického a cestovního ruchu a více těžit z potenciálu okolní přírody a krajiny, zejména pak zdejších vhodných podmínek pro zimní sporty. V neposlední řadě je součástí programu rozvoje deklarovaná snaha zlepšit fungování MěÚ Kraslice a jeho komunikaci s občany.

Tabulka 1 – SWOT analýza města Kraslice zpracovaná MěÚ Kraslice

<p>Přednosti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Výhodná poloha při hranicích se SRN • Atraktivní krajinné prostředí okolí města • Průmyslová tradice města • Dostatečná kapacita zdrojů a rozvodů energií a vody a kanalizační sítě ve vlastních Kraslicích • Železnice • Obec s rozšířenou působností a s pověřeným úřadem 	<p>Zápory</p> <ul style="list-style-type: none"> • Labilní současná výrobní základna města • Vysoká míra nezaměstnanosti • Nedostatečná dopravní obslužnost (autobusy) • Urbanistická struktura centra města • Limitovaná nabídka rozvojových ploch • Problémová úroveň sociálních služeb a zdravotnictví • Úroveň veřejného pořádku • Nedostatečná autorita místní samosprávy
<p>Příležitosti</p>	<p>Hrozby</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj příhraniční spolupráce • Rozvoj spolupráce obcí Kraslicka • Využití potenciálu Kraslic a Kraslicka pro rozvoj cestovního ruchu • Rozvoj odborného středního školství (hudební nástroje) • Využití zdrojů ze strukturálních fondů EU ve veřejném i soukromém sektoru 	<ul style="list-style-type: none"> • Úbytek obyvatel a zhoršená demografická struktura • Růst podílu společensky problémových a ohrožených skupin a jejich nedostatečná integrace do majoritní společnosti • Nízká intenzita bytové výstavby ve městě
--	--

Zdroj: Program rozvoje města Kraslice z roku 2009

2.1.4. Sdružení měst a obcí Kraslicka

Dne 3. listopad 1995 se v Kraslicích sešlo devět starostů, kteří v rámci utužení spolupráce mikroregionu Kraslicko založili Sdružení měst a obcí Kraslicka. Důvodem k založení tohoto sdružení byly problémy spojené s Městskou nemocnicí v Kraslicích, ale sdružení se následně zabývalo rovněž problémy souvisejícími s dopravou a reformou státní správy. Další motivací k založení byla též možnost vstoupit do sdružení Euregia Egrensis, které podporuje přeshraniční spolupráci mezi českým a německým územím. Díky členství v tomto sdružení má mikroregion Kraslicko lepší přístup k dotacím z fondů EU a ke spolupráci s německými partnery, s nimiž se zaměřují především na rozvojové projekty v oblasti kultury a turistiky.

2.1.5. Obyvatelstvo

Kraslice jsou počtem svých obyvatel spíše menší město, v roce 2011 zde žilo 6 695 obyvatel. Dle SLDB zde v roce 2011 žilo 141 obyvatel slovenské, 151 německé a 92 vietnamské národnosti. Pouze jediný člověk je v statistikách evidován jako osoba romské národnosti. Počet Romů v Kraslicích neznáme, poslední dostupný údaj, který evidoval etnicitu, uvádí v roce 1984 260 Romů (viz níže v kapitole Romové v Kraslicích).

Celkem 1 440 obyvatel Kraslic, tedy více než 21 % všech obyvatel, muselo v roce 2011 za zaměstnáním a do škol dojíždět. Z celkového počtu 3 174 ekonomicky aktivních obyvatel jich 1 028 za prací dojíždělo, tj. více než 32 % praceschopného obyvatelstva. Z toho se v cca 15 % jednalo o dojížděku do jiného okresu či kraje.

Tabulka 2 – Obyvatelstvo podle pohlaví a rodinného stavu

		celkem	muži	ženy
obyvatelstvo celkem		6 695	3 313	3 382
Z toho rodinný stav	svobodní, svobodné	2 681	1 490	1 191
	ženatí, vdané	2 656	1 326	1 330
	rozvedení, rozvedené	888	403	485
	vdovci, vdovy	458	87	371

Zdroj: SLBD 2011

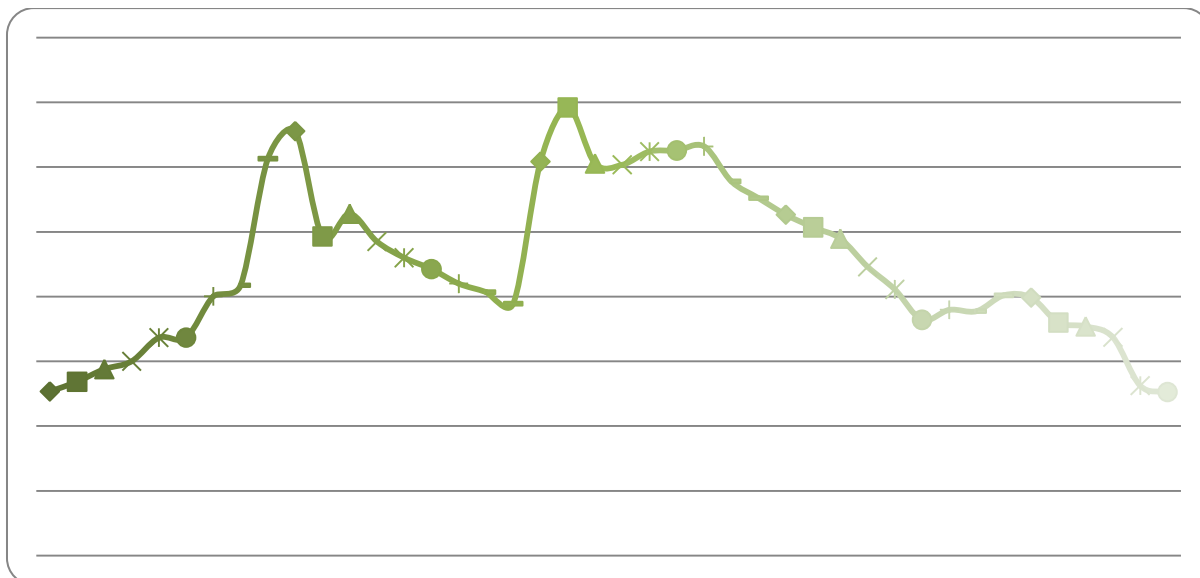
Tabulka 3 – Obyvatelstvo podle věku

		celkem	muži	ženy
obyvatelstvo celkem		3 313	3 382	3 382
z toho ve věku	0 - 14	943	501	442
	15 - 19	406	197	209
	20 - 29	837	435	402
	30 - 39	930	483	447
	40 - 49	916	447	469
	50 - 59	1 042	520	522
	60 - 64	552	268	284
	65 - 69	375	174	201
	70 - 79	467	212	255
	80 a více let	207	66	141

2.1.6. Demografický vývoj

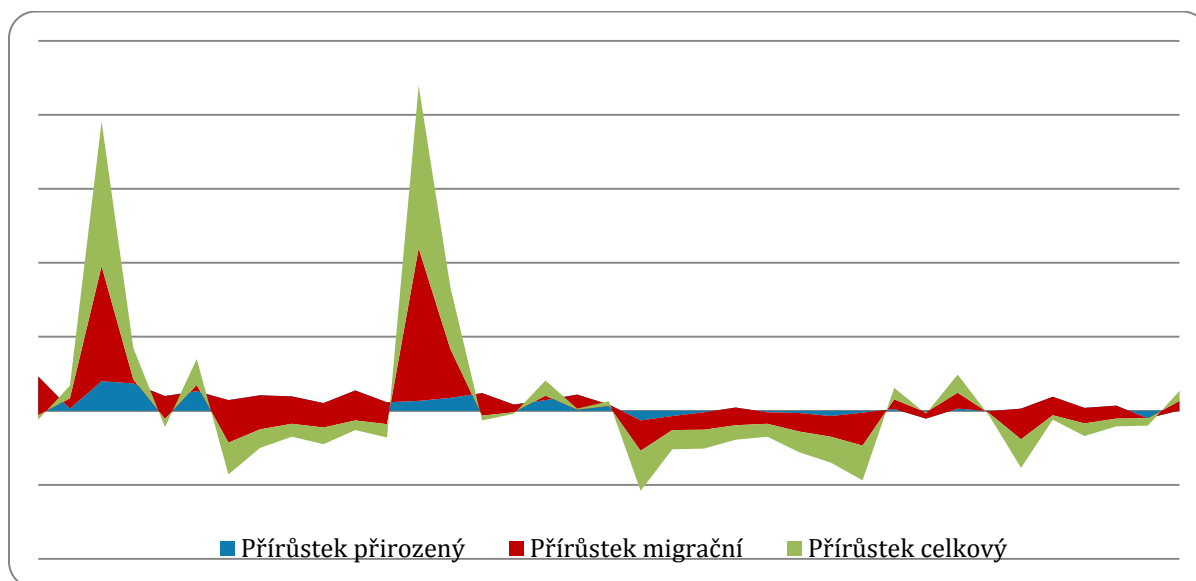
V Kraslicích došlo v průběhu posledních 40 let k mnoha výkyvům, co se počtu obyvatel týče. Z grafu č. 1 je patrný růst počtu obyvatel v 70. letech 20. století, který vyvrcholil v roce 1980, kdy obyvatelstvo Kraslic dosáhlo počtu přes 7 700. Následoval pokles obyvatelstva až do roku 1989, kdy došlo opět ke skokovému nárůstu, na počátku 90. let pak ke stagnaci, a nakonec kontinuálnímu poklesu, který mírně přerušil pouze rok 2008, kdy přirozený přírůstek v Kraslicích dočasně nabyl kladných hodnot.

Graf 1 - Růst počtu obyvatel v Kraslicích mezi lety 1971 až 2012

Zdroj: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm

Graf 2 – Přírůstek obyvatelstva v letech 1976 - 2012

Zdroj: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm

2.1.7. Demografický vývoj v ORP Kraslice

V celém ORP Kraslice žilo v roce 2011 13 801 obyvatel, jedná se tedy o nejmenší ORP v Karlovarském kraji. Jak v Kraslicích tak i v celém ORP dochází k postupnému stárnutí obyvatelstva, ve srovnání s Karlovarským krajem je však trend stárnutí o něco slabší. Z hlediska přílivu a odlivu obyvatel celé území prošlo turbulentní historií (viz kapitola 3.1.2). Od druhé poloviny 90. let 20. století docházelo k patrnému úbytku obyvatel a to především jeho stěhování za lepšími pracovními příležitostmi do jiných částí České republiky. V posledních letech však do obce nárazovitě přichází obyvatelé noví, kteří zde vyhledávají finančně dostupné bydlení. Tito obyvatelé ovšem často opět odchází z důvodu nedostatku pracovních příležitostí. Ze statistik je patrný zlom, ke kterému došlo v roce 2008, kdy se celkový přírůstek obyvatel v ORP Kraslice i samotného města Kraslice skokově posunul ze záporných hodnot do hodnot kladných. Oproti přirozenému přírůstku měl přitom větší podíl přírůstek stěhování. Zhruba ve stejné době došlo k prudkému úbytku obyvatel stěhování na Sokolovsku, lze tedy předpokládat, že za levným bydlením se do ORP Kraslice stěhovali především obyvatelé Sokolova, které odtud vyhnal především úpadek průmyslu a privatizace bytového fondu. Více informací ke zdrojům migrace je uvedeno v následujících kapitolách.

Tabulka 4 – Celkový přírůstek obyvatelstva v Karlovarském Kraji

Správní obvod ORP	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Karlovarský Kraj	29	339	-314	328	2 847	954
Aš	178	-8	2	116	355	140
Cheb	276	323	296	590	988	191

Karlovy Vary	-460	-126	-601	-19	850	699
Kraslice	53	44	47	-82	-57	112
Mariánské Lázně	15	-109	-29	-83	125	-82
Ostrov	-187	373	-41	-10	561	59
Sokolov	154	-158	12	-184	25	-165

Zdroj: Regionální informační servis

2.2. Identifikace sociálně vyloučených lokalit

V rámci zadání specifické studie jsme obdrželi adresy, na kterých byl v Kraslicích v červnu 2013 vyplácen doplatek na bydlení. Celkem se jednalo o 16 objektů v Kraslicích, ty jsme navštívili a provedli pasportizaci. Detailní přehled s pasportizací ubytovacích kapacit včetně fotodokumentace byl předán zadavateli ve formě neveřejné přílohy zprávy.

2.2.1. Ubytovny

V Kraslicích je celkem šest **soukromých** ubytoven s celkovou kapacitou cca 235 osob, v červnu 2013 v nich bydlelo celkem 109 osob.

- Ubytovna A je vzdálena několik minut od centra města, ve starší bytovce v průmyslovém areálu. Má 7 pokojů, v každém jsou 1 až 3 lůžka, velikost pokojů je kolem 20 m². V červnu 2013 zde bydlelo 14 lidí. Za jednu osobu se platí 4 000 Kč/ měs., 2 osoby 5 500 Kč; 3 osoby 6 500 Kč. Nájem již zahrnuje energie a služby. Ubytovací smlouvy jsou uzavírány na 3 měsíce, všichni nájemníci zde mají trvalé bydliště. Třetina ubytovaných jsou Romové. Z celkového počtu ubytovaných je třetina legálně zaměstnaných, zbytek pobírá sociální dávky. V ubytovně žije jedna čtyřčlenná rodina, jeden manželský pár a zbytek tvoří jednotlivci. Majitel má v plánu dostavět dalších 5 místností.
- Ubytovna B je vzdálena asi 2 km od centra města v bytovce z roku 1912. Pokoje jsou zde mezi 15 a 25 m², celková kapacita je 20 osob. V červnu 2013 zde bydlelo 15 osob. Za jednu osobu se platí 4 100 Kč, za malé dítě 1 000 Kč. Nájem zahrnuje energie a služby. Nájemní smlouvy jsou ve většině případů na dobu určitou, nájemníci zde mají trvalý pobyt. Jde z 50 % o Romy, nikdo z ubytovaných nemá legální zaměstnání, 70 % z nich bydlí na ubytovně natrvalo. V červnu zde bydlely dvě rodiny s dětmi a jeden manželský pár, zbytek byli jednotlivci.
- Ubytovna C je na hlavní silnici, zvenku vypadá jako běžný, středně velký dům. V prvním a druhém patře je dohromady sedm bytů/pokojů různých velikostí, pět z nich má vlastní sprchu. Je zde společná kuchyň a WC. V červnu 2013 zde bydleli pouze dva nájemníci, protože jsou zde zakázány jakékoliv návštěvy, takže není o ubytovnu zájem. Nájemníci zde zůstávají pouze krátkodobě. Cena se určuje dle individuální dohody s majitelem. Oslovený nájemník zde již čtyři měsíce bydlel bez smlouvy s tím, že jde o zkoušku, pokud by se osvědčil, majitel údajně přistoupí k podpisu smlouvy.

- Ubytovna D je vzdálena 8 minut od centra města, jedná se o rozlehlý víceposchodový bytový dům postavený okolo roku 1900. V domě se nachází osm bytů, jeden byt 3 + 1 a zbytek 2 + 1 a 1 + 1, byty jsou včetně kuchyně, koupelny a záchodu. Celkový počet nájemníků v domě je 31, od čerstvě narozených až po seniory. Cena záleží na dohodě, ale obecně se zde platí nájemné 3 800 Kč za byt 2 + 1 a 5 000 Kč za 3 + 1. Většina nájemníků byla respondentkou označena jako sociálně slabí či sociálně vyloučení. Někteří nájemníci zde bydlí krátkodobě, jiní dlouhodobě, nejdéle 15 let. Kauce se zde většinou neplatí, ale byt si musí nájemník opravit na vlastní náklady bez garance, že by v něm mohl zůstat.
- Ubytovna E se nachází 3 minuty od centra města, jedná se o dvoupatrový bytový dům, na první pohled není poznat, že jde o ubytovnu. Je zde pět bytů, ve kterých bydlí 20 – 30 osob (počet nebylo možné přesně určit, protože nebylo jasné, kdo je stálým nájemníkem a kdo návštěvou). Jedná se o rodiny s dětmi. Nájemníci zde bydlí nastálo. Výše nájemného záleží na domluvě s majitelem, oslovená domácnost platila 6 000 Kč nájemné. Dům je technicky v dobrém stavu.
- Ubytovna F se nachází na hlavní ulici, cca 5 minut od centra města. Její celková kapacita je 120 osob, pokoje jsou 1-3lůžkové, společná kuchyňka, záchody a koupelna. Na ubytovně nemohou být děti. Dlouhodobě je zde ubytovaných 22 lidí, dva páry a zbytek jednotlivců. Jeden z párů jsou Romové, jinak se jedná převážně o ne-romské seniory. Nájem je 200 Kč/den nebo 3 300 Kč/ osobu / měsíc, včetně poplatků. Sedm nájemníků má trvalé zaměstnání, sedm je nezaměstnaných a zbytek starobní důchodci. Pouze pět nájemníků zde má trvalý pobyt.

MěÚ provedl v roce 2013 kontrolu ubytoven, navštívil však pouze dvě z nich, protože oficiálně v Kraslicích víc ubytoven není.

Vedle soukromých ubytoven je v Kraslicích také městská ubytovna, která však přijímá pouze osoby s trvalým pobytem na území obce. Ubytovna se taktéž nachází na hlavní silnici nedaleko centra obce. Ubytovna původně patřila Krajce Kraslice, měla správcovou a lidé se zde ubytovávali pouze na jednu noc. V roce 2008 proběhla změna určení objektu na „obytný dům“, nyní dostávají ubytovaní nájemní smlouvu na 3 měsíce, která se jim v případě bezproblémového placení automaticky prodlužuje. Nájemní smlouva je vždy na jednu obytnou místnost, nájemníci standardně platí zálohy na energie a roční vyúčtování. V roce 2012 v ubytovně bydlelo celkem 19 lidí.

Přehled ubytoven ukázal, že některé objekty, které svou povahou odpovídají bytovým domům s nájemními byty, jsou používány jako ubytovny pro krátkodobé i dlouhodobé ubytování nízkopříjmových domácností. Jak uvidíme níže, právě kauce a diskriminace na bytovém trhu jsou hlavními příčinami, proč nízkopříjmové domácnosti na ubytovnách zůstávají. Vedle toho se ukazuje, že kapacita ubytoven není zdaleka využívána a případná další migrace by mohla směřovat právě sem. Jak později ukážeme na přehledu nájemníků v domech č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany, hlavním zdrojem přistěhovaných domácností byl Sokolov, což souviselo s privatizací městského bytového fondu, ale v Kraslicích se během let stabilně objevovaly i další domácnosti z celého regionu, ale i ze zbytku ČR a ze Slovenska. Nelze očekávat, že tento trend by se měl sám od sebe zastavit.

2.2.2. Bytový fond města

Po roce 1993 vlastnilo město Kraslice okolo 1 100 bytů, skoro všechny se však privatizovaly do rukou jejich nájemníků. Od začátku 90. let proběhly celkem čtyři vlny privatizace. 96 % bytů bylo privatizováno do rukou nájemníků, zbytek byl nabídnut k prodeji obálkovou metodou, šlo však o méně než 10 bytů. Všechny bytové domy přešly do SVBJ,

město Kraslice jim zpočátku dělalo správce, ale se změnou regulací to přestalo být možné, proto zaměstnankyně, která měla tuto agendu na starosti, založila správcovskou živnost.

Městu zůstalo 91 bytů v 15 domech, které nebyly určené k privatizaci (mají například lukrativní nebytové prostory), v privatizovaných bytových domech si pak město nechalo 13 bytů, kde poskytuje pečovatelskou službu. Cílovým stavem má být 10 bytů s pečovatelskou službou. Nájemné v bytech je 30 Kč/m², v některých 25-30 Kč/m². Příjmy na nájemném v roce 2012 byly 2,98 mil. Kč, výdaje na opravy a investiční akce byly 1,62 mil. Kč, tudíž čisté saldo bylo 1,36 mil. Kč.

2.2.3. Další bydlení nízkopříjmových domácností

Recipienti doplatku na bydlení bydleli v dalších jedenácti objektech v rámci města Kraslic. Ve většině se jednalo o objekty se soukromým majitelem, kde byla nízkopříjmová domácnost v nájmu, ve dvou případech šlo o domy ve velmi špatném technickém stavu. Nájem se zde pohybovaly od pěti do jedenácti tisíc Kč. Námi oslovení nájemníci bydleli dříve většinou v Kraslicích, ale i v Rotavě, Oloví, Sokolově, Praze, či v Ústí nad Labem.

2.3. Migrační trajektorie nízkopříjmových domácností v Kraslicích a jejich okolí

2.3.1. Romové v Kraslicích, migrace

Romové se účastnili poválečného dosídlování města Kraslic již od konce 40. let, v roce 1958 sčítání zjistilo 156 Romů⁶, v roce 1968 to bylo 160 Romů, v roce 1984 to bylo 260 Romů. Zpráva z roku 1984 ukazuje, že Romové bydleli v méně kvalitních bytech, než byl průměr pro Kraslice: zatímco celkově bylo v Kraslicích 559 bytů I. kategorie a 229 bytů IV. kategorie⁷ (2,44 ku jedné), z Romů bydlelo v bytech I. kategorie 14 rodin a v bytech IV. kategorie 29 rodin⁸ (0,48 ku jedné)[11 s. 539]. Nejnovější zpráva pochází z roku 1986, kdy správní obvod MěNV evidoval v 96 rodinách celkem 205 Romů, z čehož bylo 115 osob dospělých, 31 osob od 15 do 18 let a 59 dětí do 14 let[12]. Kraslická kronika vede statistické záznamy o Romech do roku 1986, od té doby absentují další zmínky, až v roce 2004 kronikář zanesl záznam „Problémy s Romy“, který mluví jednak o nepovolené skládce v ulici Československé armády a také o domech č. p. 1740 a 1741 v ulici B. Smetany, o kterých více píšeme ve specifické části analýzy.

Několik z našich komunikačních partnerů se přistěhovalo do Kraslic ještě za komunismu. Pan Polák přišel v roce 1978, kdy se dostavovalo sídliště Sever, s rodiči z Říčan u Prahy. Konopkovi se přistěhovali ještě na konci 80. let z Košic a v Kraslicích koupili dům. Tou dobou bylo možné domky od MNV odkupovat, protože město nemělo dostatečné prostředky na jejich opravu, a tak byla privatizace technicky nevyhovujících nemovitostí nejlevnější variantou řešení. Dědeček paní Konopkové zde získal práci, koupil domek a přestěhoval se od Košic s celou rodinou.

Migrace mezi Kraslicemi a Slovenskem funguje dodnes, přitom, jak ukazují naše data, je obousměrná: dcera paní Kavkové před několika lety dokončila ve svých osmnácti letech školu a jela na léto ke svým prarodičům na Slovensko. Zde si našla muže a již s ním na

⁶ Tehdy označených jako „Cikánské obyvatelstvo“.

⁷ Jedná se o údaj za rok 1985. Kronika údaje o počtech bytů II. a III. kategorie pro tento rok neuvádí.

⁸ V bytech II. kategorie žilo 32 rodin, v bytech III. kategorie pak 18 rodin.

Slovensku zůstala. Pan Špaček se zase do Kraslic přiznal ze Slovenska začátkem 90. let. Starší manželé z Nového Sedla, jejichž příběh ještě představíme dále, cestovali kvůli bytové nouzi několik let mezi svými rodiči na Slovensku a Sokolovskem. Slovensko je pro ně záchranným bodem. Setkali jsme se i s případem falešné imigrace, kdy žena, která se narodila v Ústí nad Labem a posléze se přistěhovala do Kraslic, má slovenské občanství, i když na Slovensku nikdy nebydlela. Sama si zatím nevyřídila české občanství.

Migrační vzorec 60. – 80. let nebyl tedy jednosměrným dosídlováním pohraničí, ale již tenkrát byla vysoká fluktuace. Kraslice již nikdy nedosáhly počtu obyvatel, jaký měly před odsunem.

2.3.2. Cesta z Kraslic a zase zpátky

Migrace 90. let a hlavně nového tisíciletí se fragmentarizuje. Oproti práci a rodině je nyní hlavním faktorem příchodu do Kraslic bytová nouze. To dokládá i následující příběh, v jehož pozadí můžeme jasně sledovat střídání politických a ekonomických období a formací. Vypráví paní Jeřábková⁹.

„J: Takže, jsem se narodila sice tady, v Kraslicích, a asi tak ve čtyřech, pěti letech, mě sebrali do děčáku s bráchou, takže jsem vyrůstala v děčáku do osmnácti let, no a pak jsem pracovala

MV: ...To můžete klidně víc rozvinout, tedy jestli...

J: No bylo to nádherný, nó, jako ještě do dneška na to vzpomínám, jezdím do tý vesnice, do Valče, tam byl zámek – my jsme bydleli v zámku, nám tam nic nechybělo, opravdu ne. To bylo nádherný, já na to vzpomínám, a ještě nějaký kamarádky ještě mam, jako to, si dopisujeme a to. S bráchou jsme tam vyrostli, s Mírou, ten už umřel. A vlastně... Tam jsem se i vyučila, žejo, pak jsem v Hroznětíně pracovala do vlastně až čtyřadvaceti let. Než jsem se vdala a pak přišla do jiného stavu...

MV: A vlastně čím jste vyučená?

J: Řezník – uzenář. No vlastně takže, jsem se vyučila, pak jsem pracovala žejo, na ubytovně jsme tam bydleli – no a pak jsem potkala manžela, znala jsem jeho sourozence z Kraslic – já jsem sem jezdila k rodičům jako, k mámě jsem jezdila žejo o prázdninách, takže jsem jako měla to. A manžela jsem potom potkala ve vlaku, takže jsme se nějak... No a pak jsme se vlastně spolu vzali no a to bylo v osmdesátým prvním, třidvacet mi bylo no... No a pak jsem přišla do jiného stavu vlastně na tý ubytovně, jenomže jako já jsem to nedonosila, jsem to porodila vlastně předčasně no a to už jsme měli vlastně zažádané o byt, protože manžel dělal v Teplicích, takže nám dali byt v Kadani. Tak jsme šli bydlet do Kadaně.

MV: A na té ubytovně jste nechtěli zůstat?

J: Nene, to rozhodně ne, to byl prostě barák žejo, na vesnici, když jsem se vyučila tak jsem šla jako na tu ubytovnu žejo, tam nebyla koupelna, to byla jenom místnost taky tam jedna jenom a vlastně topili jsme si v kamnech, takže... Hruža, když jste ráno vstali, tak byl čaj zmrzlej žejo, a když jsem jela na víkend domu a než jsem to roztopila v neděli, tak jsem se zahřála až ráno jó. To né prostě. No a to už jsme měli vlastně ten byt v Kadani, takže jsme se přestěhovali do Kadaně, začala jsem pracovat a manžel furt dělal u OSP (Okresní stavební podnik), a já jsem začala dělat v řeznictví no a asi po sedmi letech no se narodil v osmdesátým osmým ten nejstarší syn no po sedmi letech vlastně. Pak jsme měli druhého kluka a pak holku. No jenomže tam je špatnej vzduch a tohleto a už vlastně to bylo v tý revoluci žejo a manželovi OSP zrušili žejo, bylo to soukromý, takže jsme vlastně tak nějak tohleto, ale práci jsme tam všehovšudy neto. Tak jsme šli bydlet ke tchýni na Stříbrnou, tam

⁹ V prepisech v celém textu používáme znaménko = pro přerušení řeči a velká písmena pro důraz.

jsme bydleli asi půl roku, jenomže to nedělalo dobrotu, jo, moje tchýně byla taková („Dej jí Pánbůh lehkou zem.“), ale neměli jsme se rádi prostě. Pak jsme si sehnali podnájem na Rotavě, tam vlastně děti – kluk, ten nejstarší, vlastně tam ještě dělal obchodní akademii, ještě asi do druháku tam chodil. No, do druháku, a pak jsme vlastně zase šli na Stříbrnou, protože tam byly problémy s bytem, to jsme měli jenom pronajatý, takže tam byly problémy s bytem, tak jsme šli na tu Stříbrnou a tam jsme bydleli čtyři roky, rodiče byli nemocní, takže jsem je pak měla i na starost, tatínek jeho měl rakovinu a jeho mamka měla mrtvici a ochrnula a nechodila, takže jsem měla dva ležáky vlastně, když se to vezme, půl roku. No, takže, pak oni se tam začali ty sourozenci prát o ten dům, barák, tak jsme se odstěhovali sem do Kraslic, no. Sehnali jsme tamten byt, vlastně švagrová. Ta paní umřela, co tu bydlela, tak švagrová že ať sem jdeme, aby tu nebyli sami, že už jsou taky starý, takže jsme si dali vlastně ten byt do pořádku a holka si našla na Severu u toho Hejla, takže jsme tam asi rok bydleli (než došlo ke zrekonstruování bytu – pozn.) s ní. Vlastně musela jsem i, měla malou, dvouletou, takže jsem ji hlídala, protože dělala v krámě, no a teď bydlíme tady no.“ [13]

Paní Jeřábková se narodila v Kraslicích za komunismu a jako dítě byla odebrána rodičům do dětského domova. Po institucionální převýchově a povinném vyučení (na řeznici) následoval nástup do zaměstnání a bydlení na ubytovně. Za komunismu měli paní Jeřábková i její manžel, zaměstnání stále. Se založením rodiny hledali i adekvátní bydlení, a proto se stěhovali z ubytovny v Teplicích do bytu v Kadani. Práci měli stále oba. Během revoluce a po revoluci byla paní Jeřábková doma s dětmi, manžel dále pracoval, ale brzy byl státní podnik zrušen a muž přišel o práci. Zde nastal důležitý zlom: rodina se rozhodla nezaměstnanost muže řešit přestěhováním do Stříbrné, kde však již tou dobou práce také nebyla. Rodina tak již nenašla adekvátní bydlení i práci v jednom městě. Paní Jeřábková se tak po letech vrátila zpět do Kraslic, kde se narodila. V současné době žije na ubytovně s přítelem a občas i vnučkou a nemá žádnou vizi lepšího bydlení.

Lidí, kteří se v Kraslicích narodili, část života strávili jinde, a potom se vrátili zpět, jsme potkali více. Pan Luňák je původem z Kraslic, v průběhu života se však již stěhoval s rodinou mezi Kraslicemi, Olovím, Rotavou a Chebem. Teď chce bydlet zde, má zde i sezónní práci a doufá, že se uchytlí nastálo. Kraslice pro něj fungují, stejně jako pro další, jako záchytný bod.

2.3.3. Přistěhování z bytových důvodů

Zatímco za komunismu se do Kraslic přistěhovali lidé za prací a bydlením, z analýzy bytových trajektorií, které jsme zachytili, jednoznačně vyplývá, že nyní se do Kraslic lidé stěhují z bytových důvodů, respektive kvůli bytové nouzi. Bydlení zde je totiž stále ještě dostupnější, než například ve městech, protože je zde nižší poptávka. Funguje zde několik ubytoven, domy spravované panem Matuškem, dům pana Hilla a několik desítek podnájemných bytů. S migrací za prací jsme se neseťkali ani v jednom případě. Lidé, kteří přicházeli, zde buď měli rodinné či přátelské vztahy s někým místním, žili zde již předtím, anebo se prostě dozvěděli, že je zde bydlení (v případě bývalých obyvatel lokality v Sokolově u kina Alfa přímo od sokolovské romské poradkyně). Kraslice tak fungují jako poslední možnost života se střechou nad hlavou pro lidi vytlačené z měst (ale i vesnic v rámci regionu). Zdálo by se, že Kraslice jsou poslední možností pro někoho, kdo již nemá, co ztratit, ale jak jsme již viděli dříve na příběhu rozpadu rodiny Mlynaříkových, ale i na dalších případech rodin, které se zde rozpadly, nebo jejichž děti se ztratily, členové rodin na pokraji bezdomovství mohou ještě ztratit sebe navzájem.

Odkud tedy do Kraslic přicházejí naši komunikační partneři? Paní Kulíková pochází z Havlíčkova Brodu, ale v jedenácti se s rodiči přestěhovala do Prahy. Zde potkala svého budoucího manžela, který pocházel z Brna, založili rodinu a po šesti letech se přestěhovali z bytových důvodů do Kraslic. Od té doby pendlují po regionu bez stálé práce. Další

domácnosti byly vytlačeny ze Sokolova: po letech života v panelácích u kina Alfa město domy prodalo soukromníkovi (více v kap. o domech č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany) a ten postupně Romy vystěhoval. Jiné se přistěhovali z Rovné, z Chodova, Děčína, nebo Karlových Varů.

Celkový přehled migrace nemáme k dispozici, ale můžeme jej odhadovat z dostupných informací o předchozím trvalém pobytu lidí, kteří bydleli v domech č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany (více v samostatné kapitole).

Tabulka 5: Předchozí trvalé bydliště nových nájemníků z let 2001 - 2006 v domech č. p. 1740 a 1741

Kategorie	Název	Počet domácností
Kraslice	Kraslice	10
Oloví	Oloví	6
Rotava	Rotava	5
Sokolov	Sokolov	16
Okres Sokolov	Dasnice	1
	Dolní Rychnov	1
	Horní Slavkov	3
	Josefov	1
	Klášterec nad Ohří	1
	Loket	3
	Svatava	1
Karlovarský kraj	Nový Kostel	1
	Loučky	2
	Cheb	1
Zbytek ČR		16
Země	Slovensko	1

Společným jmenovatelem přistěhování byla bytová nouze domácností a dostupné bydlení v Kraslicích. Paní Koprívková bydlela původně v Novém Sedle v rodinném domě, který měla rodina v osobním vlastnictví. Po smrti manžela si koupila garsoniéru v domě vlastněném SVBJ v Novém Sedle. Před několika lety jí však stát zastavil částečný invalidní důchod (ČID), přestala platit do fondu oprav a o byt přišla. Sociální dávky v té době podle vlastních slov nedostávala, protože na sociálním odboru byla stále vedená jako recipient ČID¹⁰. Živila se sběrem kovů, to však nestačilo na pokrytí nákladů na bydlení. Když přišla o byt, hledala střechu nad hlavou, a nakonec velmi ráda využila nabídky bydlení na ubytovně v Kraslicích. Pan Čížek přišel o práci i bydlení a nyní se sem přistěhoval na ubytovnu z Rotavy. Kraslice jsou i pro něj konečná stanice. I pro další osamělé muže i ženy, po smrti partnera nebo po rozchodu, byla ubytovna v Kraslicích jediným možným finančně dostupným bydlením, o kterém věděli.

¹⁰ To samo o sobě není důvod pro to, aby nemohla dostávat sociální dávky. Jde o to, jak měla důchod vysoký a také o to, zda měla ještě jiný přiznaný příjem a pokud ne, na kolik důchod pokrýval její životní minimum.

Specifickou skupinou mezi domácnostmi, které se přistěhovaly z bytových důvodů, jsou ženy s dětmi, které odešly od svých druhů: mezi třiceti komunikačními partnery se vyskytly dvě ženy s touto zkušeností. Obě dříve bydlely v Sokolově, ale po rozchodu tam nesehnaly byt, a tak se přestěhovaly do Kraslic na ubytovnu.

Fungování různých záchytných bodů, které využívají domácnosti v bytové nouzi, ilustruje příběh rodiny Kosových, kteří aktuálně bydlí také na ubytovně v Kraslicích. Původně rodiče se dvěma dětmi bydleli v bytě 3+1 v Novém Sedle. Dle vlastních slov nedělali problémy, platili nájem a neměli žádné dluhy, místní však proti nim napsali petici a radnice je z domu vystěhovala. Vysoké kauce vyžadované soukromými vlastníky a nezájem místních politiků vedly k tomu, že rodina byla pět let bez domova. Děti chodily nadále do školy, ale rodina někdy přespávala například v autě. Není úplně jasné, kde všude během této doby bydleli, ale nejednalo se o nájemní bydlení. Během těchto let také rodina podnikla několik cest na Slovensko za rodiči, kde žili několik měsíců. Během této doby také absolvovali epizodu se soukromým majitelem, kterému zaplatili kauci za byt 17 000 Kč, majitel je však po měsíci vystěhoval a kauci jim podvodně nevrátil. Rodina doputovala do Kraslic, kde jim na MěÚ pomohli najít místo na ubytovně.

Zatímco dříve se přistěhovali do Kraslic lidé kvůli práci i bydlení, dnes se přestěhovávají výhradně kvůli bydlení. Kraslice mají větší bytovou kapacitu, než by odpovídalo ekonomické kapacitě města.

2.3.4. Zkušenosti s odstěhováním

Pracovní migrace funguje stále, ale práce nebývá motivem stěhování. Pro pracující je tak přijatelné bydlet na jiných místech v ubytovnách, ale vrací se pak zpět do Kraslic – to souvisí také s nejistotou pracovních kontraktů. Mladý muž, pan Pěnkava, který pochází z Kraslic, v posledních letech cestoval za prací na mnoho různých míst: šest let bydlel v Kladně, kde bydlel na ubytovně, potom v Praze, v Chebu, v anglickém Derby a v Chathamu. V současnosti je zpět v Kraslicích, převážila u něj právě preference lepšího bydlení a cestovat nyní neplánuje.

Několik komunikačních partnerů mělo zkušenost s jinými místy mimo Kraslice, která znali a považovali za lepší místa k životu. Paní Bukačová má zkušenost se životem v Anglii (Londýn, Bradford, Derby) a velmi si jej pochvaluje – hlavně to, že v Anglii nebyla vystavena rasismu. Paní Roháčová před lety byla dokonce donucena kvůli obavám z rasového útoku odjet s celou rodinou do Anglie. Nepodařilo se jim však vyřídit potřebné dokumenty a po několika letech se museli vrátit: skončili v Kraslicích.

Pro rozhodnutí ke stěhování je klíčová příležitost, to však může být i například představa o štedrosti anglického sociálního systému, či o možnostech najít si zaměstnání. Klíčový je vztah v cílovém místě, například příbuzný, u kterého je možné se dočasně ubytovat:

„AŠ: Co pak vás vedlo do Anglie a vlastně pak zpátky?

D: Já nevím, no (...) chtěla jsem to zkusit, co je tam za život. (...) No je to tam lepší no, si víc pomůžu než tady. (...) Pro ty děti a všechno. (...) Máma nakonec taky odjela, že už tam taky bydlet nechce.

AŠ: A kam odjela?

D: Taky do Anglie.

AŠ: Takže tam máte všechny příbuzný.

D: Já tam mam tety, všechno možný. Ale moje máma šla hlavně kvůli práci jo. Tady brala jenom tu hmotnou nouzi jo a z toho se prostě nedá vyžít. Tak tam jela a má práci, všechno prostě. Zatím je u svojí segry. Protože ona je sama, tak aby neplatila zbytečně byt. Tak nevím, co bude, ale říkala, že už se sem nechce vracet. Každý, kdo jede do Anglie, tak se sem už nechce vracet.“ [14]

Stěhování motivuje touha „udělat si nový život“, odejít od dluhů, začít pracovat a výdělek si moci nechávat. Pobyt v Anglii může trvat měsíc i rok. Jezdí se tam za příležitostí, která však často nevyjde. Hlavní bariérou úspěšné migrace bývá podle komunikačních partnerů jazyk. Je podstatné připomenout, že stěhování není příjemné a že vedlejší náklady migrace jsou vysoké. Každý přesun a návrat je dosti finančně náročný, zvláště pokud komunikační partneři odcházeli s vizí lepšího života navždy. Nepodařená migrace je náročná: navrátilcec je ten, který to nezvládl. To byl i případ paní Stehlíkové, která se stěhovala za manželem na Ukrajinu a, podobně jako mnoho ostatních, kteří se stěhovali, za sebou ve svém bydlišti v ČR spálila mosty. Prodala za pakatel všechno vybavení bytu, byt však zůstal v jejím vlastnictví, takže jí během jejího rok a půl trvající nepřítomnosti nabíhaly dluhy. Na Ukrajině to nevyšlo, byla tam sama, muž se občas objevil, ale nebyli spolu. Po roce a půl se vrátila:

„NH: A teďka teda bydlíte v tom starym, kde jste bydleli před tím?

S: Jo, jo v tom starym.

NH: A jste v podnájmů?

S: Ne, ten je můj, ale sou tam velký dluhy (...)

NH: Jako za poplatky?

S: No, že prostě nikdo o něj neměl zájem, je napsanej pořád na mě, takže je můj, oni s nim nemohli nic dělat. Dokud' já, protože jsem majitel, i když na tom mám dluhy, tak dokud' já nedám k ničemu svolení, tak oni beze mě nemůžou. (...) Kdybych přišla o dva měsíce pozdějc tak jsem úplně na ulici.

NH: No tak to máte ještě velký štěstí.

S: No mám zapať pán Bůh a musím ty dluhy platit, můžu bejt šťastná, i když je to (nesroz.), no není to (nesroz.). Já jsem prodala všechno z toho bytu, co jsem tam měla, já jsem to prodala za pakatel, protože jsem chtěl utýct, jak se říká, protože už jsme nevěděla hlavou, kam mám jít, ale je to jedno, já vím, že pán Bůh mi pomůže, už mi pomoh, takže já se dám zpátky do kupy, což já jsem měla hezkej byt, zařízenej, protože můj manžel ho udělal perfektně, ale to je jedno.

NH: Takže teď je to takovej holobyt?

S: No nemám tam nic, ale koupačka zůstala, předsíň zůstala, kuchyň je udělaná, takže to základní tam je, není to úplně ruinička, jsou byty, který jsou úplně, ale tohle ještě ne. Potřebovali bychom tam teda vymalovat, ale to nechám ještě.“ [15]

Tento příběh je dosti atypický, protože paní Stehlíková se měla, kam vrátit. Mnohem hůře na tom jsou ti, kteří buď svůj byt prodali, nebo přišli o pronajatý byt a po návratu neměli kde bydlet.

2.3.5. Úspěšná migrace: najít svého prince

Charakter úniku měly i případy úspěšné migrace, které nám popisovali v Kraslicích rodiče a příbuzní těch, co odešli. Oproti případu dcery, která se před lety ztratila v Praze a údajně je na drogách, nebo syna, který odešel od matky před několika lety za svým biologickým otcem, aniž by od té doby dal o sobě vědět, se úspěšný únik pozná tak, že o sobě uniknuvší dává vědět. Ti, co si našli v jiném městě či v zahraničí životního partnera, a nyní si žijí dobře, jsou hodnoceni jako úspěšní. Charakter ani časová dotace výzkumu nedovolily zjišťovat podrobněji sňatkovou migraci Romek do Německa, ze zkušeností z příbuzných terénů však můžeme říci, že sňatky s občany německé národnosti, nejsou výjimečné. Jedna komunikační partnerka nám vyprávěla o svých příbuzných, dívkách, které šly pracovat do Švýcarska a našly si tam i partnery. Setkali jsme se s několika podobnými příběhy, nešlo však vždy o stěhování do zahraničí. Společné měly, že to bylo stěhování za partnerem mužského pohlaví, který buď úspěšné migranty zaopatřil jako otec rodiny, anebo jim pomohl sehnat zaměstnání, mobilně vystoupat.

Obecnější nástin migračních trajektorií ukázal důležitost záchytných bodů a postupnou změnu motivací lidí, kteří do Kraslic přicházejí – od migrace za prací a bydlením k migraci výhradně za bydlením.

2.4. Bydlení v Kraslicích: stabilita, dostupnost, past

„Teď se momentálně zdržuju na ubytovně, v Kraslicích (...) A do budoucna bych si chtěl najít nějaký byt (...) s rodinou“ [16]

Tato kapitola se věnuje faktorům stability bytové situace u těch, kteří v Kraslicích bydlí či bydleli, dostupnosti bydlení, a bytovým potřebám nízkopříjmových domácností. V souvislosti s možnostmi bydlet jinde prozkoumáváme také klíčovou kategorii pracovních příležitostí. V druhé části se věnujeme dostupnosti bydlení pro rodiny s dětmi, které dlouhodobě přebývají na ubytovnách, a popisujeme úspěchy při hledání bydlení.

2.4.1. Stabilita v bydlení

Mezi komunikačními partnery jsme našli dostatek lidí, kteří jsou v Kraslicích spokojeni, chtějí zde žít a mají pro to dobré důvody. Kraslice jsou dobrým místem pro rodiny s dětmi i pro seniory: dá se zde levně nakoupit, včetně zboží pro děti, a jsou zde na jednom místě všechny potřebné úřady i lékaři.

Pro některé jsou Kraslice místem, kde se narodili, kde prožili dětství. I u lidí, kteří vyrůstali jinde, je rodný dům, někdy přímo idylický rodinný dům na vesnici, důležitým referenčním bodem jejich bytových trajektorií. Naši komunikační partneři si váží dlouhodobých sociálních vztahů v místě bydliště. Nemusí se jednat pouze o to, že by sousedi člověku vypomáhali, ale samotné náležení do místní komunity a známost mezi lidmi může být pro Romy velmi důležitá: tzv. „místní“, „naši“, nebo „starousedlí“ Romové jsou rozeznáváni a jedná se s nimi individuálně, zatímco anonymní Romy mají sousedé tendenci házet do jednoho pytle. Vztahy v místě bydliště jsou velmi důležité pro život. Tento moment vysvětluje detailně paní Konopková; kdyby přišla do nového místa, osobní vztahy by musela budovat znovu:

„Nikam jinam se mi nechce, protože sem si už zvykla tady. Takže si hledám tady. I když teda větší města jsou hezčí, že jo, ale než se tam člověk usadí a... A tady už to člověk všecko zná. Všechny lidi kolem sebe a tak. (...) I v obchodech se to stává. Že mě tam třeba víc hlídaj než ty ostatní. Takže často musím ukazovat tašku nebo kočárek a všechno. (...) Uznávám, že i ti Romové tady dělají ostudu. Jo, vidim to. Jdou do obchodu a nikdy na prázdko ven nevyjdou. Sem jim taky za to vynadala. Já potom jdu taky za nima do obchodu a už mě hlídaj taky, že jo. To berou dohromady. Ale jinak je dobrý, že už mě tady líp lidi znaj, takže už ví, že bych si to nedovolila jo. (...) Proto nechci do jinýho města. (...) protože já to vidim i v televizi, ty jiný lidi se tam chovaj ještě hůř. Teď si vemte, že bych se měla odstěhovat někam jinam, kde to vůbec neznám, teď půjdu do obchodu a za mnou půjde nějaká banda, která mě bude hlídat. (...) Proto se i člověk bojí někam stěhovat, protože to by bylo ještě horší. (...) Proto sem radši tady, tady se všichni známe. A mam klid. Já mam třeba šanci jít třeba do Prahy, protože tam bydlí příbuzná a ona by nám tam mohla najít byt, anebo mám třeba možnost jít (jinam), tam má zas přítel rodiče, sourozence a další. A spoustu kamarádů, jenomže já bych byla úplně sama mezi bílýma s prominutím. Samý bílý a jenom já. Já bych se doma styděla s nima i promluvit. Než bych do nich zapadla, než by je člověk poznal, než by si uvědomil, co může a co nemůže, tak já bych se tam bála, a proto sem radši tady.“ [17]

Strach z neznámých ne-Romů, stud, obavy z rasistického jednání a neanonymní vztahy v místní komunitě mají vliv na preferenci Kraslic v případě paní Konopkové, která by snad možnosti bydlet jinde měla¹¹.

Další partneři oceňují na Kraslicích, že je to bezpečné a klidné město. Žijí zde podle nich „dobří Romové“, které dávají do kontrastu s Romy v Rotavě či Oloví, je zde méně Romů, než na jiných místech, kde partneři bydleli (například v Habartově) a je zde menší nebezpečí, že se jejich děti chytanou špatné party, jako by se jim mohlo stát například v Rotavě či Sokolově:

„Já mám jako, takhle, já řeknu pravdu, já mám problematického kluka.(...) No a právě do té Rotavy zase nechci, protože tam jsou zase taky problematické děti. Tak se bojím, aby se tam zas nechytnul nějaký party, teď mu je patnáct let, teď už může být trestně stíhaný, tak musím vlastně prakticky podle něho se řídit. Nechci, aby mi udělal nějaký problém, třeba by měl potom na mně vztek, sice on se mnou jako funguje hezky, na mně není drzej, doma mi problémy nedělá. Ve škole je takovej divější, to jo, ale to už je taky vyřešený, s tou... Ale zase kdybych šla do Rotavy, zase bych musela změnit školu, a to právě nechci. On už teď bude posledním rokem chodit do školy, sice odtamtad by mohl dojíždět, ale zase (...) já mám strach aby třeba, on by mi sice přijel domů, ale třeba až večer, protože má tady kamarády, byl by s kamarádama, a tam by to taky ne to. (3s). Sice jako já bych tam šla, jako já, těch plno Cigánů že tam bydlí, jako já s nima nemám problém, já s takovýma lidma vycházím normálně, ale zase mám strach aby kluk, protože tam jsou takový problematické děti, a on by se tam chytl party, aby mi dělal problémy.“ [18]

Co se týče podmínek pro stabilitu bydlení, objevili jsme jednoznačný vzorec, že soukromé vlastnictví bytu či domu bylo pro stabilitu klíčové a do bytu se vracely i další generace, které mezitím třeba bydlely jinde, a to nejen z důvodu bytové krize, ale i v situacích, kdy se dům/byt uvolnil a byla možnost se nastěhovat. Vlastnictví bytu či domu však také může znamenat neshody mezi dědici a spolubydlíci, které mohou vyústit ve stěhování. Na vyplacení spoluvlastníků zpravidla nemá nikdo prostředky, takže ten, kdo odchází, ztrácí. Stabilitě také přispíval trvalý pobyt v místě. Jedna romská rodina, která v Kraslicích bydlí dodnes, odkoupila byt od Městského národního výboru koncem 80. let. Další privatizovali, či dostali od nových majitelů byt náhradou. Nesetkali jsme se s případy, kdy by se v jednom domě se SVBJ žilo několik domácností, které mají problémy s placením, jako se to stalo v nedaleké Rotavě: v Kraslicích zatím podle našich informací šlo o jednotlivé domácnosti ve SVBJ.

Část komunikačních partnerů sice bydlení v Kraslicích nepreferovala, neměli však na výběr. Seniorka, která by se toužila vrátit do svého předchozího bydliště, říká, že stěhování je pro ni složité. Rodina Kalousových pečuje o dlouhodobě nemocného člena rodiny, což jim nedovoluje migrovat za prací a lepším bydlením. Jedna komunikační partnerka, která nepochází z Kraslic a bydlí zde na ubytovně, zde zůstává kvůli dětem – kvůli nim dokáže bydlet i ve velmi nepříjemných podmínkách. I další zůstávají v Kraslicích kvůli dětem, či kvůli příbuzným.

Klíčovým faktorem bydlení na ubytovně je finanční nedostupnost lepších alternativ. Dostupnosti bydlení se budeme věnovat v následující části. Problém spočívá buď v tom, že chybí prostředky na kauci, anebo domácnost nemá stabilní příjem, který by jim dovozoval ve standardním bytě jinde bydlet: „Kdybychom měli peníze na větší byt, tak bychom šli. Potřebujeme mít v baráku záchod, koupelnu, všechno“ [19]. Podobně vidí situaci pan Jiříčka, problém je, že v inzerátech se byty v drtivé většině prodávají, a když se nabízí byt

¹¹ To, že má paní Konopková v jiném městě příbuzné nemusí automaticky znamenat, že by pro ni bylo jednoduché tam sehnat bydlení.

k pronájmu, je požadována kauce ve výši dvou až tří měsíčních nájmu. Nestabilita příjmů vede i k nestabilitě bydlení, a proto například pan Čížek se aktuálně nechce stěhovat z ubytovny, protože ztratil práci, je poprvé v životě závislý na dávkách, neorientuje se v systému, a zatím neví, kolik dostane peněz. Stálý příjem je pro stabilitu bydlení klíčový, to ví i paní Mlynaříková, která bydlí v pokoji na ubytovně se dvěma dětmi, měsíčně dostane na dávkách 7 300 Kč a z toho 7 000 Kč zaplatí za ubytování. Je to pro ni jediná možnost, jak se vyhnout životě na ulici. „Každou chvíli sháníme bydlení, no ale všude chtějí kauci, to je právě to. Kdyby ta kauce nebyla, tak hned bych okamžitě šla“ [18]. Preference místa zde hraje menší roli, než potřeba bydlet důstojně, mít soukromí a zázemí pro rodinu.

2.4.2. Co lidi z Kraslic žene?

V rozhovorech, které jsme prováděli, se neobjevil případ, kdy by někdo chtěl odcházet z Kraslic, protože se zde bojí, protože by cítil nebezpečí. Vedle hlavní příčiny stěhování – nedostatku pracovních příležitostí – které se budeme věnovat dále, hnal z Kraslic některé komunikační partnery neshody se sousedy a spolubydlícími, fakt, že vyrostli někde jinde, kam se chtějí vrátit, a objevil se zde i jeden velmi konfliktní komunikační partner, který se kvůli své povaze často v bydlíšti dostává do nepříjemných situací, a tak se často i stěhuje.

Hlavním motivem ke stěhování je nedostatek pracovních příležitostí a nízké mzdy. Žena, za kterou se přistěhoval její partner ze Středočeského kraje, uvažuje o stěhování, protože zde partner za stejnou práci dostává poloviční plat oproti Středočeskému kraji. Důležitá je zde zkušenost se situací jinde, ať už je to větší město, anebo zahraničí – několik komunikačních partnerů již někdy bydlelo v Anglii a život tam si velmi chválili. Čekali na další příležitost, aby se mohli přestěhovat – ta se otevírá nejčastěji skrze blízké příbuzné, u kterých se dá případně ve městě či v zahraničí bydlet pro začátek. Další však měli s pracovní migrací do zahraničí ne tak dobrou zkušenost a uvědomovali si, že zmenežovat migraci je velmi složité. Ti, kteří v Kraslicích na práci čekají a nejezdí práci hledat jinam, to odůvodňovali právě špatnou zkušeností s pracovní migrací.

Celkově je problematické sladit pracovní migraci a bydlení, zvláště první měsíc, před výplatou, protože nejsou prostředky ani na dojíždění za prací, ani na zaplacení ubytovny na místě a pokud například rodina zůstane v Kraslicích a muž platí ubytovnu jinde, domů přiveze někdy méně peněz, než kdyby pracoval za nízký plat v Kraslicích. Mladý muž popisuje, proč se mu nevyplatí pracovat v Sokolově:

„Jo já sem tam byl teďkon, měsíc se tam podívat. Já taky chci jít do zahraničí spíš dělat, tady se nedá dělat hlavně. Tady dělaj za minimální mzdu skoro všude. A když najdeš nějakou dobrou práci, tak si to spočítáš a vyjde tě to zase draho na cestu. Takže si najdeš radši ňákou levnější a těch třeba deset tisíc si vyděláš, abys měla na to, na to abys vyžila celej měsíc.“ [20]

Pro Romy je bydlení hůře dostupné všude, takže spíše migrují za bydlením, než za prací (to bude více patrné v části o migraci), naopak ne-romská matka, která preferuje bydlení ve větším městě, plánuje nejdříve za prací dojíždět a pak se do města přestěhovat:

„A: Vy jste říkala, že v tom Sokolově ještě nemáte nic sehnány, ale sháníte?

B: Sháním.

A: A kdybyste něco sehnala, tak byste se chtěli okamžitě přestěhovat odsud?”

B: No to taky. A nejdřív teda bych dojížděla, že jo, a pak bych něco sháněla no, nejdřív tu práci, protože z jednoho platu to fakt nejde“ [21].

Specifickou skupinou, která se z Kraslic stěhuje a chce stěhovat, jsou mladí lidé. Zatímco generace dnešních čtyřicátníků měla ještě celkem stabilní bydlení, zlom nastal v polovině 90.

let, kdy mladí lidé, kteří se osamostatňovali od rodičů, již nesehnali jednoduše práci a stálé bydlení. Problém se s nimi táhne dodnes.

Dospívání je obdobím nestability a odchodů od rodičů, často i velmi bolestivých. Paní Jiříčková vyprávěla o své dceři, která se jí ztratila před více než 14 lety v Praze:

„A moje dcera, ta zůstala... utekla, když jí bylo kolik... 17. Protože my jsme holkám dávali přísnou ruku. Protože to jsou holky, a musejí poslouchat. Když přišla o 5 nebo 10 minut později, i tak nesměla třeba týden ven, a veškerou práci co jsem dělala já, musela dělat ona. Umejt nádobí, uklidit, vytrít. Prostě museli. A ona nám v 17-ti utekla, chytla se někoho, skončila v Praze, skončila na drogách, a co je tady kluk na světě, 14 let, o ní nevím nic. A ani po tom nepátrám. Prostě jsem se dozvěděla, že skončila na drogách, tak jsem říkala, a konec, seš odepsaná. Já tady to nesnáším, a můj bývalý manžel taky. Takže prostě je odepsaná, a já ani po ní nepátrám. To je její život, a jaký si ho udělá, takový ho bude mít. Já se mám, o koho starat, ještě aby si dělala starosti o ní, když to šlo, aby se šla léčit, aby se z toho dostala, prostě nechtěla, no tak ať si poradí sama. Utíkat nemusela, protože doma měla všechno, a že jsem jí třeba přetáhla, nebo neposlechla nebo odmlouvala, a že dostala zaracha, to snad dělá každá máma... že musí teda doma fungovat, aby z ní něco vyrostlo, když jednou bude mít svou rodinu, tak aby uměla uklidit, umýt nádobí a uklidit. A to se jí prostě nelíbilo“ [22].

K mezigeneračnímu konfliktu dochází i skrze partnery dětí: mladý pár se pak odstěhuje bez toho, aby měl zajištěné bydlení, či práci. Jedna matka upozorňovala, že dceři nemůže mluvit do toho, s kým bude a zda se za ním bude stěhovat. Stěhování s partnerem/partnerkou, nebo za partnerem, je u mladých stejně důležitý motiv, jako stěhování za prací, často i důležitější. Mladý muž chce založit rodinu. Sice by bydlel rád v Kraslicích, ale pokud by našel ženu odjinud, neváhal by se přestěhovat:

„T: A třeba do budoucna – chcete tady zůstat v Kraslicích?

L: Do smrti. Nikam nepudu. Jako snažím se holku si tady najít, jako holky co tady najdete, ty sou nanic. Na peníze, to sou. Víte na co. Já se snažím najít holku, jó, ale slušnou.

T: A třeba podívat se za ní někde jinde?

L: To se mi teda nechce dojíždět za ní a tamhleto. Ona holka, já by sem šel s ní, jo.“ [23]

Mladí lidé jsou dobře schopni se stěhovat za práci či za novou rodinou, někteří z nich však zůstávají nezaměstnaní v Kraslicích:

„T: Třeba vašeho kluka to netáhne z Kraslic ven?

P: To... Kdyby do toho praštil, tak ať jde. Kdyby se někde čapnul, tak ať jde. Já bych ho tady nedržel. Tady to nemá cenu.

T: A on pracuje?

P: Je doma.

T: A nesnaží si najít práci, co dělá?

P: No jak by ji našel, když nic neumí. Von šel do Nejdku, tam se učil na nějakýho kuchaře, tam vodsud ho vyrazili, tam měl problémy, s chováním, no... Takže... Prostě vod tý doby nic.

T: A nějakou fyzickou práci, třeba zedník nebo tak...

P: Jó, tak to takhle něco si jako sežene vobčas, jó, jenže co z toho má. Když tam byl u mě, pár dní na tej Rotavě, jo, tak já říkám „ Hele jo, tak je pátek, kde je nějaká škvára.“ Peníze nebyly a von mi je dá v pondělí. Pak ve středu přišel, von mi nedá nic. Tak říkám „No to seš hodnej, no. Sem rád, že tě tady mám.“ [24]

2.4.3. Chycení na ubytovně

Paní Mlynaříková pochází z nedalekého města. Bydlela tam s manželem, Romem (ona sama Romka není), a třemi dětmi v panelákovém bytě u soukromého majitele, rodina měla nájemní smlouvu na dobu určitou, která se jim pravidelně prodlužovala. Jednou se však stalo, že paní Mlynaříková přišla domů a všechny věci z jejich domácnosti byly vyhozené na chodbě. Majitel rodině oznámil, že byt prodal a že se mají odstěhovat. Po přivolání policie byl majitel donucen dodržet nájemní smlouvu a nechat rodinu bydlet v bytě do konce roku. Paní Mlynaříková se však majitele začala bát, byl nepřijemný na děti. Rodina se následně odstěhovala k sestře paní Mlynaříkové do bytu, sestru však kvůli tomu z bytu vyhodil majitel. Šla proto bydlet k sousedce, tam se však již Mlynaříkovi nevešli. Dva dny spali venku. Děti chodily v té době do školy. Po dvou dnech se podařilo najít přechodné řešení v azylovém domě pro matky s dětmi. Zde zůstala paní Mlynaříková s dětmi půl roku, vedle přístřeší zde dostávala i potřebnou psychologickou podporu a děti chodily nadále do školy. Pan Mlynařík však s rodinou bydlet nemohl. Chodil dále do práce, přespával v autě a sháněl byt. Jeden sice našel, nebyla tam však ani tekoucí voda. Nakonec se podařilo přes příbuzné sehnat místo na ubytovně v Kraslicích, kam se rodina přestěhovala. Pan Mlynařík začal na ubytovně pít. V Kraslicích našel práci, ale brzy o ni přišel, protože jeho zaměstnavatel zjistil, že pije na pracovišti. Muž si začal půjčovat peníze a věřitelé chtěli po paní Mlynaříkové, aby dluhy splácela ona. Nastaly konflikty a nakonec ho paní Mlynaříková vyhodila – nechtěla žít s alkoholikem.

Na ubytovně bydlí paní Mlynaříková spolu se třemi dětmi v jednom větším pokoji – každý má v jednom rohu pokoje své místo. Nejmladší dceři je pět let, druhé dceři je 12 let a synovi 15 let. Celkově tu strávili už pět let, první rok bydleli spolu s manželem ještě v menším pokoji, poslední čtyři roky mají pokoj větší. Kuchyň, koupelnu a záchod mají společné s ostatními ubytovanými. Mají zde hlášené trvalé bydliště. Ubytovna se nachází asi 2 km od centra města v zástavbě rodinných domků, v zimě je však složité se sem dostat, protože ubytovna je na kopci. Ubytovna nemá ve městě dobrou pověst, vedle dvou rodin s dětmi zde bydlí například aktivní uživatelé drog. 70 % ubytovaných zde bydlí natrvalo, ale někteří zde bývají krátkodobě. Polovina ubytovaných jsou Romové, nikdo z ubytovaných nemá zaměstnání.

Preference matky ohledně bydlení jsou jednoznačné, na ubytovně zůstat nechce. Na následujících stránkách podáváme rozsáhlejší úryvek rozhovoru s paní Mlynaříkovou. Ukazuje totiž bezvýchodnost situace na ubytovně a současně celou trajektorii rozpadu fungující rodiny. Vedle toho paní Mlynaříková sama velmi dobře své situaci rozumí:

„T: Takže... ja by som sa chcela zeptat o vašom živote tuna v Kraslicích, že jak dlouho tady bydlíte, jak sa vám tu žije...”

M: No tak já jsem tady už pátej rok, a jsem na ubytovně proto, že stejně jako, chtěla bych větší byt, jako kvůli dětem, protože mám tři děcka, co chodí ještě do školy, a mám nejmladší pětiletou, no ale zase nemám na to finančně, protože většinou oni chtějí třeba kauci, a co já беру, já беру 11 tisíc, tady zaplatím sedm a půl nájem, a co my zbývá, nezbývá mi nic. Tady když nezaplatím tak mě okamžitě vyhodí na ulici. Tak já nevím jestli nějak to ... Právě ty kauci (nesroz.), jinak já už bych dávno tady nebydlela na tý ubytovně, nedá se tady být, dětem se tady nelíbí. Za první daleko to mají do školy, a taky jako, takovou dálku potom nahoru. A v zimě je to ještě horší, kolikrát promočený boty. A kolikrát nemůžu koupit dětem nic, jako oblečení, nebo něco. (...) Já nevím co bych ještě řekla, to bylo tak na rychlovku ta (má příbuzná)...

T: Klidně mluvíte, všechno ma zaujíma.

M: No tak jsem sama jako, bez jejich otce, protože s nim jsem se rozešla, protože to byl alkoholik, nebudu s takovým člověkem, že jo. No a na všechno jsem byla sama, že jo. On taky, do práce sice chodil, no ale s penězma těžký to bylo. Kolikrát on si

půjčoval peníze, jsme potkávali lidi, tak jsem musela povracet, abych se s lidma nehádala, jsem musela vracet, a tak mi nic nezbylo. Alimenty taky, co má soudně udělaný, patnáct set mi dává na tři děti, to je taky málo. Za prvý to je málo i na jedno dítě, někdy dá, někdy nedá. No (...) já nevím jestli (...). Já jsem kdysi jako na tu nejstarší holku, já mám sice čtyři děti, ale mám dospělou holku, no ale vychovávám teď tři, ona už má taký svůj život. No a na ní jsem dřív brala alimenty, jako přes sociálku, že sociálka mi to vyřídila, sociálka mi to posílala, no prostě když dlužil, tak prostě šel sedět nebo to. A já nevím, jestli to ještě teď jde, právě, že bych si to udělala přes tu sociálku, to vy nevíte, že jo?

T: To já nevím, ja to práveže...

M: Já se budu muset na to zeptat, to je hodně... tady je dost vysokej nájem, no ale tak co mám dělat, musím někde bydlet s těma děckama, že jo. (...) Nevím co teď, nějaký otázky...?

T: No... však ja čakám, čo poviete vy, viete. Takže, tých pět let jak ste v Kraslicích, tak pět let ste tady na ubytovně?

M: Pět let tady na ubytovně, no.

T: A odkiaľ ste prišli do Kraslic?

M: Z (menšího města poblíž). (...) Tam jsem sice bydlela v paneláku, no ale tam (nesroz.), tam jsme bydleli u jednoho, ale to byl sice podvodník, kterej vlastně byt prodal. Napsal nám sice smlouvu, tak to jsme si jako i vyřizovali potom i soudně. On nam napsal sice smlouvu, platili jsme nájem, všechno, no a já jsem šla pro děti do školy, a najednou jsem měla všechnen nábytek venku na chodbě. A řekl jakože, ten byt prodal. Tak potom jsme museli volat policajty, že to takhle nemůže udělat, a ten policajt sám potom řekl, jakože se máme nazpátek nastěhovat, že máme do konce roku smlouvu, no tak prostě jsme tam zase bydleli. No a... pak jsem bydlela na (azylovém domě) (...) No a potom vlastně jsem šla sem. (...)

T: Čo ste říkali, že na (azylovém domě) ste bývali...

M: V Roli, no, pro ty svobodný matky. (...) Protože z toho bytu, jak jsem právě mluvila, s tím podvodníkem, tak jsme byli na ulici. Tak jsme neměli... sice děcka chodily do školy, musela jsem je dávat do školy, protože jsem nechtěla mít problémy se sociálkou, no ale prostě na ulici jsme byli. Pak mi jedna známá právě sdělila, že bych mohla zkusit tu charitu, tam jsem bydlela asi půl roku na charitě. No vlastně pak jsme šli (nesroz.). (3s)

T: A teda ten váš příjem máte, sociálně dávky, plus máte teda od manžela, ešte niečo máte?

M: Na bydlení беру ... a ty sociální dávky. A to děla dohromady jedenáct a půl. Ale to tak mi stačí, když tady dám, pomalu osmičku zaplatím, no a na tři děti co ještě do školy choděj, tak každou chvíli něco musím koupit, něco poplatit ve škole. (3s)

T: A děti sú aké staré?

M: Tak patnáctiletého kluka mám, dvanáctiletou holku, a potom pětiletou malinkou. No a nejstarší, tý je devatenáct, ta už má dvě děti. (...)

T: A ta bydlí kde?

M: Na předměstí tady v Kraslicích. To je právě dcera tady tý... no teda dcera, takhle žije s jejím synem.

T: Aha, ano ano, dobre. Takže, teda vaše deti, tie ešte menšie, tak chodia... chodia tady do školy v Kraslicích?

M: No teď patnáctiletá a ta dvanáctiletá ty choděj sem na Havlíčkovou do základky ještě. (5s)

T: A tady na tej ubytovne je to ako s tou pani majiteľkou napríklad? (...) Jak sa vám tu žije?

M: Tak já nemám jako problémy s ní. Já si zaplatím, mám klid. Jako já nevím, já s ní problémy nějak nemám. (5s) S ní se musí na rovinu, že jo. Když nezaplatím, tak to je jasný, nebudu oblbovat, že třeba mi peníze nepřišly nebo to. Ona si to stejně zjistí. Zavolá si na sociálku a zjistí si. (chvíľu sa rozpráva s dcérkou)

T: A z toho priestorového hľadiska, alebo takého materiálneho, ako to tu zvládáte na tej ubytovni?

M: No tak... musím to zvládať, že jo. Keď nič lepšieho sa mi nenašlo dole nejaký to bydlie, tak musím to zvládať tady. Já si to zaplatím, a to čo mi zbyde, z toho nejak žijeme. Sice... jako snažím se, když děti něco potřebujou nebo to, tak nakoupím. Já mám dobrý děti, že oni snědí všechno, že nejsou vybíraví, tak jsou tak naučení, že jo. Ale jako taky... byla bych radši kdybych bydlela jinde (dieťa prerušuje)...radši bych byla kdybych bydlela jinde, ale tak co mám dělat, když nemám příležitost někam jít. (...) Tam jsou v ubytovnách problémy, když třeba zjistí, že beru jenom sociální dávky, tak taky mi nebudou chtít, a s tolika dětma. Tady právě nic takového, kromě tý ubytovny, nic levnějšího není, to je všechno tak nastejno. Sice tady dole je ještě jedna ubytovna, ale to je samý, okolo Cikán a zas tam taky s děckama nemůžu bejt.

T: To je tá (druhá ubytovna)?

M: Mhm.

T: Tam jsem byla no.

M: Jo tam bydlí moje švagrová. (nesroz.) jestli jste s ní mluvili.

T: Ja som mluvila s jednou pani, ale už si teraz nespomeniem... no je to možné. (...) A teda keď ste došli do tých Kraslic, tak ste si skúšali zohnať iné bydlie, pred tým, než ste šli sem?

M: Jo, snažili jsme se, snažili, ale to právě ta kauce, no. Všude chtěli kauci. (...) Jako já mám děti s Cigánem. A kvůli tomu taky nás třeba nechtěli. Jsem vždycky třeba byty vyřizovala já, to bydlie, a když viděli jeho, tak už odmítli, nechtěli. (...) To je těžký no. (...) No já se musím snažit nejak... sice jako já bych mohla jít i jinam na ubytovnu, ale zase to by bylo úplně to samý, stejnou částku by platila, a za jednu místnost, to je tak jako docela dost. (...) Takhle společný záchody, společná kuchyň, a sedm a půl za jednu místnost, to je dost. A když jsem měla šanci třeba jít dolu někam do bytu, no ale zase ta kauce. A to je právě ten největší problém, že... A zase půjčku si nemůžu vzít, z čeho bych to platila zase bych vracela půjčku, tak zase by mi nezbývalo na to živobytí. (...) To nejde taky tak. Tak musím se nejak držet tady.

T: Takže keby ta kauce nebyla, tak by... myslíte že by sa vám aj podarilo si nájsť nejaké=

M: =No to jo, kdyby nebyla ta kauce, to jo. Jako hned okamžitě bych šla jako s těma děckama. (...) To radši budu dávat tuhle tu částku, co platím tady, tak radši budu dávat za větší byt, třeba i 1+1 by mi taky stačilo, ale že by to vlastně bylo... by jsme měli svůj záchod, ne takhle jako společně, koupelnu svojí.“ [18]

Paní Mlynaříková není výjimkou, na ubytovnách v Kraslicích je několik dalších rodin s dětmi, které zde bydlí i sedm let. Finanční nedostupnost bydlie, rozpad rodiny zapříčiněný do velké míry právě ztrátou bydlie, diskriminace na bytovém trhu a neexistence dostupných alternativ, to vše zapříčiňuje, že rodiny s dětmi bydlí dlouhodobě na ubytovnách.

Někteří komunikační partneři, včetně rodin s dětmi, bydlí na ubytovnách v extrémní chudobě. Nízkonákladové bydlie není k dispozici a příjmy zvýšit nemohou, takže naprostou většinu svého příjmu dávají do bydlie. To způsobuje situaci, kdy nemohou pokrýt základní životní potřeby. Pan Kos dostává dávky 6 000 Kč a 5 700 zaplatí za pokoj na ubytovně. Paní Jiříčková je sama se dvěma dětmi, podle vlastních slov bere dávky 7 300 Kč a z toho 7 000 platí nájemné na ubytovně¹². S přežitím jí vypomáhají starší děti, které už s rodinou nebydlí:

¹² Z úryvku by vyplývalo, že domácnost nedostává ani takové dávky, na které má ze zákona nárok. Podle těchto čísel je – zdá se – místní Úřad práce přísný při rozhodování o přiznání doplatku na bydlie, zda je ta která domácnost „případem hodným zvláštního zřetele“.

„Akorát bych chtěla... oni říkají, ubytovny nejsou pro svobodný matky s dětma. Je to pravda, protože to tady máte všechno společný. Tak prostě ať nám dají takový byt... třeba když ta ženská má opravdu jenom každý měsíc těch 7000, tak ať nám dají byt, aby jsme se se vším všudy vešli alespoň do těch 4000 nebo 5000. Aby z těch 7000 tý ženský zbylo na ostatní věci. Hlavně základ, aby měly ty děti co jíst. Aby měly svačiny do školy. A to prostě nemáme. Kolikrát syn jde bez svačiny do školy. Kolikrát třeba tři dny ho nechám doma, jdu do školy za paní učitelkou a prostě jí řeknu, že nemám na svačinu, že si kluka nechám doma. Ano, dobře, jim se líbí, že člověk řekne pravdu. Z toho musíte kupovat boty, z toho prostě úplně všechno. Podívejte se, klukovi jsem dala pátek minulý týden na boty, tady tomu jak tady seděl ten 14-letej, a včera mi přišel... nový boty! A tuhle patu to má celou rozbitou. A teď já nemám, abych mu mohla dát na boty! Teď zase musím čekat do příštího měsíce, až mi přijdou peníze, abych mu mohla koupit boty. Ten starší syn, on má tady dvoje, oni mají sice stejnou velikost, ale nesmí mu na ně šáhnout, prostě on mu boty nedá. Takže kde má na to člověk brát. Já kolikrát přemejšlím, že opravdu si vezmu... já to říkám tak, jak to je... člověku občas přeskočí a říkám, já sežeru prášky, a bude po mně protože... abych já se tady na to dívala, jak moje děti musí trpět.... A támhle ve vládě si žijí jako prasata... to né. Kolikrát já si takhle sednu a brečím, a kluci přijdou a říkají, mami co ti je? To je šílený, šílený, kdyby nám aspoň přidali. Ale oni na nás kašlou, oni nám spíš ještě berou. Támhle dostanu 610 korun přídavek na dítě, ale za to mu koupím jenom boty.“ [22]

2.4.4. Dostupnost bydlení

Jak se tedy dostali k bydlení ti, kteří uspěli? Jaké bydlení je v Kraslicích dostupné? Jedním z dostupných sektorů je bydlení vlastnické, ať už rodinné domky, anebo byty společenství vlastníků bytových jednotek v panelových domech. Několik nízkopříjmových domácností si takovou formu bydlení pořídilo, rozhodně to však neznamená, že by jim to zajišťovalo jistotu bydlení navždy. Matka paní Roháčové vydělala na domek prací v Anglii, současně s koupí domku se však zadlužila, a domek je v současnosti prodávám v exekuci. Paní Kopřivková koupila za 150 000 garsoniéru v SVBJ, neměla však prostředky nejen na energie a služby, ale ani nepřispívala do fondu oprav, a nakonec byla soudně vystěhována. To však není tak časté, soudní vystěhování vlastníka bytu v SVBJ je náročný proces, jiné SVBJ mají spíš tendenci dlužníky v domě trpět.

Kvalitní a finančně dostupné nájemní bydlení u soukromého vlastníka je v Kraslicích velmi ojedinělé, přesto jsme se setkali se ženou, která si velmi chválila soukromého majitele. Vycházel ji vstříc s placením nájmu, nechtěl po ní nic dopředu:

„Všichni mi říkali, proč se stěhuješ do Kraslic? A ještě do toho nejdražšího? Si se zbláznila! Ale jinak to nešlo, protože jsem neměla na to zaplatit první nájem a tento majitel byl jediný, kdo ho po mě nechtěl hned. Nechal mě tam měsíc bydlet, takže jsem mohla zaplatit stěhováky a revizi, to se musí všude, a až pak chtěl první nájem, do té doby nic nechtěl, to vám nikdo nedá, tenhle člověk je opravdu slušnej a dobře se s nim jedná. Já jsem slyšel, že se o něm říká, že je vydrhiduch. To já si nemyslím, platím čistý nájem 3800 za 4+1, zbytek jsou poplatky, a jelikož máme nově kotel a solární panely na střeše, tak většinou vrací ještě přeplatky. Ten pán je opravdu vstřícný. Například jsem mu zavolala, že se mi rozbilo umyvadlo, tak hned začal řešit, ženo, zavolej tam a tam potřebujeme umyvadlo, nové dveře? Ano přivezu vám je. A nic za to pak nechtěl. Taky když nemám na zaplacení nájmu, tak mu zavolám, řeknu, kolik mi chybí, a on je v pohodě a řekne, že to někdy připočteme a nějak to časem splatím, klidně po částech.“ [25]

Na druhou stranu o tomtéž majiteli jsme získali informaci, že si vede podrobnou evidenci, kdo mu kdy zaplatil později a je schopen peníze vymáhat najednou po několika letech ve chvíli, kdy se nájemník rozhodne od něj odstěhovat.

Bydlení je většinou dostupné pouze přes příbuzné a přes známé, skoro všichni se shodovali na tom, že cizího Roma soukromí majitelé ubytovávat ve standardním bydlení v Kraslicích nechtějí. Další možností jsou různá nestandardní uspořádání: například paní Sýkorová, žena s dlouholetou zkušeností institucionalizace, která pobírá invalidní důchod, v posledních několika letech bydlela v různých domácnostech, ke kterým se více či méně volně přidružovala. Její stálý příjem byl silnou motivací pro to, aby ji brali lidé do podnájmu či spolubydlení, v některých případech spolužití. Spolubydlící ji zneužívali a brali jí celý příjem na pokrytí nájemného.

2.4.5. Městské byty

Cenově dostupné bydlení je v městských bytech. Město vlastní nyní cca 76 bytů, 13 z nich jsou malometrážní byty 1 + 0 a 1 + 1, zbytek jsou obytné domy se 4 – 12 bytovými jednotkami. Město chce domy a byty privatizovat, cílový stav by měl být podle aktuálních plánů pouze 12 bytů v majetku města. V městských bytech je nájemné 30 Kč/m². Pravidla pro přidělování bytů nejsou stanovena, když se nějaký z bytů uvolní, vedoucí majetkového odboru zkontroluje seznam žadatelů, zkontaktuje žadatele, aby zjistila, zda je jejich zájem stále aktuální, a předá seznam Radě města, která nájemníky vybírá. Přednost mají lidé, kteří v Kraslicích bydlí déle, a ti, co mohou prokázat solventnost. Přístup do městských bytů je úplně uzavřen lidem, kteří mají vůči městu nějaký dluh. [15]

Paní Lejsková, seniorka, kterou vystěhoval majitel bytu bez náhrady, dostala v roce 2000 během několika týdnů přidělen malometrážní městský byt, kde platí nájem 2 230 Kč. Městské byty však jinak dostupné pro nízkopříjmové domácnosti nejsou.

2.4.6. Nedostupnost bydlení

Bydlení je nedostupné pro Romy, rodiče s dětmi a chudé. Majitelé nevěří domácnostem, které berou dávky, že budou dlouhodobě schopni platit nájem. Někteří by byli ochotni i pronajmout byt bez kauce, ale pobírání dávek je odradí. Bydlení se zdražuje samozřejmě s vyšším počtem členů domácnosti: pro domácnost s dětmi sice může být jednodušší zařídit si dávky, ale neznamená, že by pro ně bylo bydlení dostupnější. Některé domácnosti by sice byly schopny zaplatit kauci, ale potom by jim nezbývaly prostředky na živobytí. **Opakovaně jsme se také setkali s neudržitelnými případy, kdy náklady na bydlení byly vyšší, než příjem domácnosti.** To byl případ nájemníků v sociálních bytech v domě č. p. 1740 v ulici B. Smetany (někteří z nich dopředu nepředpokládali, že bydlení bude tak drahé), ale i jinde. Jedna domácnost platila v bytě u soukromého majitele 7 500 Kč nájemné a s poplatky je vyšlo bydlení na 11 000 měsíčně. Otec domácnosti věděl, že na zaplacení této částky nemají, ale rodina nadále v bytě zůstávala.

Nedostupnosti alternativ bydlení využívají podvodníci: Kosovi měli zkušenost, že zaplatili kauci 17 000 v nájemním bytě se soukromým majitelem, ale po měsíci je majitel vyhodil s tím, že byt prodává, a kauci jim zpět nedal. Nesolidní majitel stojí i za extrémní chudobou paní Jiříčkové. Bere totiž sice dávky na bydlení, ale majitel od ní chce vyšší nájemné, než oficiálně dokládá pro potřeby úřadu.

Nedostupnost bydlení motivovala některé naše komunikační partnery k až zoufalým pokusům. Kosovi po několika týdnech bezdomovství odjeli na čas na Slovensko, kde se pokoušeli sehnat bydlení. Naopak do Kraslic se z těžko pochopitelných důvodů, motivovaná

nedostupností bydlení, přestěhovala mladá žena až z Prahy. Zjistila, že zde nenajde práci a nemůže ani za prací dojíždět, protože zde nemá babičky, které by jí pohlídaly malé dítě:

„Nevěděli jsme vlastně, do čeho pořádně jdeme, vlastně jsme ty Kraslice ani neznali že jo, takže jsme mysleli, jakože tady práce bude, tak ze začátku byla žejo, když vlastně děti chodily jeden do školy, druhé do školky, takže já sem pak řádkou tu práci teda našla. Jako prodavačka, uklízečka, já jsem vyzkoušela už skoro snad všechno, no a pak jsem vlastně zůstala, pak jsem vlastně otěhotněla tady s tím malým a už mě vyhodili z práce, protože jsem měla na dobu určitou a teď momentálně nemůžu vůbec nic najít, už tři roky jsem skoro doma. Je to úplně zabítý skrz práci, takže se musí dojíždět a když není hlídání, my třeba nemáme babičku nebo prostě někoho, tak je to špatný.“ [26]

2.4.7. Bytové potřeby nízkopříjmových domácností v Kraslicích

Bytové potřeby komunikačních partnerů se pohybují od základní potřeby střechy nad hlavou, kterou samostatně žijícímu muži v současnosti plní ubytovna, až po velmi komplexní potřeby variabilního bydlení pro početně proměnlivé domácnosti (rodiny).

Základní přístřeší, které člověka ochrání před nepřízní počasí, a je přitom velmi levné, může poskytovat ubytovna. Ta vyhovuje aktuální potřebě muže staršího středního věku, kterému zemřela žena a často konzumuje alkohol. Jedná se o poslední alternativu života na ulici, která poskytuje opravdu jen to nejnужnější ve smyslu snížení účinků rizikového prostředí a rizikového chování. Pro některé je ubytovna jistějším bydlením, než bydlet u soukromého majitele. Jistota právního vztahu, nízký nájem, možnost zřízení trvalého pobytu, jistota doplácení části výdajů na ubytování z dávek, to byly potřeby našich komunikačních partnerů, kterým ubytovna vyhovovala. Ubytovna však neposkytuje možnosti rozvoje a nesplňuje řadu dalších základních potřeb a pro rodiny s dětmi je život na ubytovně jednoznačně nevhodný – to si uvědomují všichni a rodiny s dětmi, které zde žijí, jsou donucené okolnostmi, nejde v žádném případě o jejich preferenci.

Dalšími obecnými potřebami jsou práce v místě bydliště, občanská vybavenost (především blízkost doktorů a sportovního i dalšího vyžití pro děti) a také blízkost příbuzných. Významné pro bytové preference je typ předchozího bydlení – například rodina, která nyní žije v paneláku, vzpomínala na výhody rodinného domku, kde byli předtím, například možnost pěstovat zeleninu.

Několik komunikačních partnerů vyjádřilo touhu bydlet ve vlastním bytě či domě, na jednu stranu kvůli nenaplněné potřebě soukromí, ale také kvůli nezávislosti na rodině, či osamostatnění od rodičů. Časté je přání „mít svůj klid“, což může na jednu stranu znamenat touhu po klidném životě bez přeplněných bytů, na druhou stranu toto přání vyslovil i mladý muž, který měl problémy s dodržováním nočního klidu a soužití se sousedy. Pokud by byl ve vlastním a „měl svůj klid“, podle něj by ho nikdo za neohleduplné chování nemohl z jeho vlastního bytu vyhodit. Častější je však touha po osamostatnění, kdy mladý člověk, pár, či rodina, nikdy nebydleli sami – ať už bydleli se svými rodiči, či v institucích.

Velmi specifické bytové potřeby mají některé proměnlivé domácnosti (rodiny). Chtějí a potřebují bydlet pohromadě v různých formacích, které se mění v čase:

„K: Takže vlastně tady v tom bytě žijeme plno lidí.
MK: Kolik vás tady je?

K: Tady jsou... čtyři holky, tři děti malý, tři malý děti, já, a švagrová, jejich máma. A teď přišel na návštěvu za dětma jejich otec. Takže vlastně si spočítejte, to máte čtyři, pět, šest, devět lidí.

MK: Devět lidí, a pokojů je tu...

K: Jedna tři. Jako nevyhovující je to tady v tomhle tom, není to prostě to. Ale jinak, já jsem tady mezi nima spokojená, je to moje rodina, mám je moc ráda, jsem za ně šťastná, jsem ráda že mi to Bůh nadělil takhle.“ [27]

K proměnlivosti domácnosti přispívá také pracovní migrace (často sezónní), kdy muži mohou být například několik měsíců pryč; institucionalizace dětí, které se však vracejí z dětského domova na víkendy a na prázdniny domů; studium dítěte na internátní škole; pobyt některého z členů domácnosti ve vězení. Pro rodinu je také důležité mít možnost přijímat návštěvy a často také musejí dočasně ubytovávat příbuzné, kteří se ocitli v bytové krizi a na místě pro ně není nabídka krizového či sociálního bydlení. Taková proměnlivost složení a velikosti domácnosti klade specifické požadavky na vhodný byt. Musí být dostatečně velký, aby se v něm v případě potřeby ubytovali všichni (to se týká i dimenzování sociálních zařízení, teplé vody ad.), ale současně dostatečně variabilní, aby vyhovoval i malému počtu členů domácnosti a jeho provoz nebyl příliš drahý. Je časté, že někteří členové domácnosti nejsou zrovna doma, důležité však je, aby měli místo, kam se mohou vrátit.

2.4.8. Shrnutí

Naši komunikační partneři identifikovali několik momentů, díky kterým preferují bydlení právě v Kraslicích. Ty, co zde žijí déle, místní již znají, a tak se vyhnou každodennímu rasismu, který aplikují ne-Romové na Romy, jež jsou pro ně anonymní. Zdejší romská komunita je podle nich také lepší, než v okolních vesnicích, je zde menší riziko, že se jejich děti chytanou špatné party.

Pro stabilitu bydlení byl hlavním faktorem vztah k užívanému bytu: ti, co vlastnili byt, měli daleko větší šanci udržet si ho a zůstat v Kraslicích. To souhlasí i s pozorováním místní odbornice na bydlení, podle které to jsou právě ty domácnosti, které nevyužily příležitosti k privatizaci, či tuto možnost neměli, kdo má nyní v Kraslicích největší problémy s bydlením.

2.5. Dluhová problematika

O dluhové problematice se nám nepodařilo zjistit dostatek podložených informací. V kapitole o domech č. p. 1740 a 1741 analyzujeme zadluženost nájemníků v těchto domech, která se týkala skoro 70 % nájemníků, za měsíc každý dlužník nabíral dluh kolem 4 000 Kč. Dlužné částky mandatař po dlužnících vymáhá soudně.

Podle paní Kurákové a jejích kolegů z o. s. Kotec, které mj. v rámci své činnosti v regionu pořádají také různé preventivní semináře, je pro jakékoliv zlepšení obtížné situace mnohých z obyvatel Kraslic důležité především prvořadě vyřešení jejich zadluženosti, neboť bezvýchodná zadluženost je to hlavní, co lidi demotivuje od dalšího návratu do společnosti, a naopak vede k prohlubování sociálně patologického chování. Jako příklad dobré praxe paní Kuráková popsala tzv. „dluhové prázdniny“, které byly vyhlášené kupř. městským úřadem v Rotavě. MěÚ lidem, kteří se účastní programu, měli možnost svůj dluh vůči městu splatit do konce roku 2012 a po zaplacení dlužné částky byli oproštěni od příslušenství dluhu, které dle informací správního odboru MěÚ Rotava v některých případech čítalo až stotisícové částky. Motivací je, že účastníci dohlédnou na konec dluhu, zaplatí jen základní pohledávku. Lidé jsou z programu nadšeni, díky němu nemusejí shánět peníze na splátky dluhů z „rychloupjček“ či od lichvářů.

2.6. Pracovní příležitosti a strategie obživy

Město Kraslice, stejně jako celý kraslický region, je výrazně postiženo vysokou nezaměstnaností. Dle nejaktuálnějších statistik dosahovala nezaměstnanost v roce 2011 13,9 %.¹³ U přibližně 7 % z veškerého obyvatelstva Kraslic pak ekonomická aktivita nebyla zjištěna. Město dlouhodobě trpí nedostatkem pracovních příležitostí a značná část obyvatel se rovněž uchyluje k různým alternativním strategiím obživy. Ačkoliv je situace v lokalitě velmi komplexní a všechny potíže se sebou navzájem souvisí, institucionální aktéři i komunikační partneři z řad místních obyvatel se často shodují na tom, že nedostatek pracovních příležitostí je největším problémem lokality a všechny další potíže, ať už zadluženost, sociální patologie, či nízká vzdělanost, nebo sociální vyloučení, se od nedostatku pracovních příležitostí odvíjí. Pro město je proto typické, že zde mnoho jednotlivců a domácností zcela nebo částečně závisí na dávkách státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi, nebo se uchylují k různým alternativním strategiím obživy, z nichž některé nemusí být zcela legální, či k hledání práce v zahraničí, různým typům vzájemné výpomoci apod.

Tabulka 6 – Obyvatelstvo v Kraslicích podle ekonomické aktivity v roce 2011

		Celkem	Muži	ženy	
Ekonomicky aktivní celkem		3 174	1 725	1 449	
v tom	Zaměstnaní	2 732	1 480	1 252	
	z toho podle postavení v zaměstnání	Zaměstnanci	2 043	1 061	982
		Zaměstnavatelé	101	72	29
		pracující na vlastní účet	386	260	126
	ze zaměstnaných	pracující důchodci	124	53	71
		ženy na mateřské dovolené	64	-	64
	Nezaměstnaní	442	245	197	

¹³ Přesný údaj o současné nezaměstnanosti v Kraslicích je obtížné zjistit. V současné době začal být poměr nezaměstnanosti počítán novou metodou, jejíž výsledky nejsou srovnatelné s výsledky metody původní. Kromě toho úřady práce nedisponují počítačovým softwarem, který by umožňoval výpočet nezaměstnanosti pro jednotlivé obce a údaje o současné nezaměstnanosti jsou proto udávány pouze pro všechny obce spadající pod dané kontaktní pracoviště, v případě ÚP Kraslice tedy 961 uchazečů o zaměstnání evidovaných ke dni 30. 6. 2013 pocházelo z následujících obcí: Bublava, Jindřichovice, Kraslice, Oloví, Přebuz, Rotava, Stříbrná a Šindelová (v celém ORP žilo dle SLBD 2011 13 155 obyvatel, z toho 6006 ekonomicky aktivních). Přesnější zjištění nezaměstnanosti pro území města Kraslice by vyžadovalo časově náročný manuální výpočet ze strany pracovníků úřadu práce, ti však z důvodu pracovního přetížení nedisponovali volnými kapacitami k provedení takového šetření. Pro Kraslice lze proto použít pouze výsledky SLBD z roku 2011, z nichž bylo procento nezaměstnanosti vypočítáno starší metodou.

ekonomicky neaktivní celkem		3 080	1 340	1 740
z toho	nepracující důchodci	1 569	630	939
	žáci, studenti, učni	868	432	436
osoby s nezjištěnou ekonomickou aktivitou		441	248	193

Zdroj: SLBD 2011

2.6.1. Pracovní příležitosti

Kraslice, podobně jako jiná malá města v českém pohraničí, byly citelně zasaženy deindustrializací a krachem mnoha místních podniků, které urychlil především přechod České republiky na tržní ekonomiku a její zapojení do globální ekonomiky po roce 1989. V Kraslicích přitom ještě do relativně nedávné doby dominovala rozmanitá výroba představující historické dědictví místních lidových řemesel, k jejichž rozmachu zde došlo už v 17. století v důsledku úpadku těžby rudy.

Věhlasná je v Kraslicích zejména výroba dechových hudebních nástrojů firmou Amati, jejíž výrobní hala dodnes tvoří jednu z hlavních fyzických dominant města. Přestože provoz firmy je dnes již velmi omezený (pokles počtu zaměstnanců z 900 v roce 1989 na současných 200, do toho je však započítáno také přibližně 20 zaměstnanců, kteří pracují v závodu v Hradci Králové), Amati – Denak s.r.o. je i nadále jedním z hlavních zaměstnavatelů ve městě. Pracovní uplatnění v Amati nachází i někteří uchazeči z řad nízko kvalifikované pracovní síly, ředitel Štípek však vyhledává především zaměstnance vyučené v oboru výroby hudebních nástrojů. Těch je dle jeho slov nedostatek, údajně má firma v poslední době velké množství zakázek, které ovšem kvůli nedostatku kvalifikované pracovní síly nedokážou v požadovaném rozsahu plnit.

Paradoxně druhý největší zaměstnavatel kraslických obyvatel je akciová společnost Sokolovská uhelná, která se nachází v Sokolově. Z celkového počtu 4 000 zaměstnanců (v roce 1990 zde pracovalo 12 000 zaměstnanců) jich přibližně 180 dojíždí z Kraslic. Jedná se jak o úředníky, tak i o dělníky. V Kraslicích měla údajně společnost kdysi podnikové byty, ty jsou však již dnes zprivatizované. Přibližně 40 % pracovních pozic vykonávají lidé se základním vzděláním, preferovaní jsou však lidé vyučení v technickém či chemickém oboru, zcela upřednostňováni pak jsou lidé s úplným středoškolským vzděláním. V současné době firma nové zaměstnance nenabírá, naopak musí některé nadále propouštět.

Přímo v Kraslicích je pak významná výroba, zejména sametu a plyše, či krajkářství. Krajkářský závod Krajka však již zcela zanikl, samet se naopak i nadále vyrábí ve firmě Sametex s.r.o., která je dalším z významných zaměstnavatelů v obci – v červenci 2013 ve firmě pracovalo 135 lidí. K dalším z významných místních zaměstnavatelů patří firmy Uniform Accessories Bohemia s.r.o., která byla založena roku 1999 a vyrábí různé textilní zboží, zejména oděvy a doplňky. V současné době firma zaměstnává 100 zaměstnanců, převážně žen, které umí používat vyšívací automaty, kvalifikace není nutná. Společnost dává zaměstnancům možnost se zapracovat, následně si však nechává pouze ty nejlepší. Další významnou firmou je také Topstick strojní vyšívání s.r.o., která vyrábí vyšívky a textilní potisky, či firma Car Trim, výrobce potahů pro automobilový a letecký průmysl. V Car Trim pracuje v současné době 82 lidí, nedávno však došlo k propuštění 40 lidí. Firma vůbec nespolupracuje s Úřadem práce, neboť v případě potřeby zaměstnanců může kdykoliv znovu nabrat ty, které již propustila. Ve firmě se nezaučuje, nabírají jen skutečně kvalitní šiče a šičky se schopností používat technické stroje na šití kůže a molitanu. Ti nejschopnější si ve firmě vydělávají hrubou měsíční mzdu ve výši 25 000 Kč, ti méně schopní přibližně 12 000 Kč.

Na zaměstnanosti se významně podílí také samotné město Kraslice, pod které spadá Městský úřad (v srpnu 2013 celkem 67 zaměstnanců – 60 úředníků + 7 obslužných zaměstnanců), Technické služby města Kraslice (20 stálých zaměstnanců a 10 zaměstnanců na veřejně prospěšných pracích) a dobrovolní hasiči (v srpnu 2013 14 dobrovolníků – pracují na dohodu o provedení práce). Město Kraslice je také zakladatelem dnes již samostatné společnosti s.r.o. Městské lesy Kraslice (v srpnu 2013 12 zaměstnanců a 4 zaměstnanci na veřejně prospěšných pracích). Dále je město Kraslice zřizovatelem několika školských zařízení, v nichž naopak někdy bývá obtížné sehnat kvalifikované pedagogy.

Dalšími zaměstnavateli jsou kraslické supermarkety, především Billa, Penny Market a Albert. Na jaře 2013 byla však v Kraslicích uzavřena prodejna Tesco.

V Kraslicích mnozí lidé vlastní samostatnou živnost, případně se nechávají zaměstnávat prostřednictvím Švarc systém. Nepodařilo se však zjistit přesný počet živností pro samotné město, pouze pro ORP. Dle živnostenského úřadu MěÚ Kraslice bylo v celé ORP k 3. 7. 2013 celkem 3 616 živností, přičemž naprostá většina z nich (2067) svým oborem spadá pod výrobu, obchod a služby. Nejčtenější živnostenské obory jsou uvedeny v následující tabulce:

Tabulka 6 – Nejčtenější živnostenské obory v Kraslicích

živnostenský obor	počet živností
výroba, obchod a služby	2067
hostinská činnost	258
zednictví	184
zámečnictví a nástrojářství	107
vodoinstalatérství a topenářství	78
účetní poradenství, vedení účetnictví, vedení daňové evidence	66
poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru	59
holičství a kadeřnictví	53
truhlářství a podlahářství	52
opravy silničních vozidel	51
pokrývačství a tesařství	49
výroba a oprava hudebních nástrojů	48
montáž, opravy, revize a zkoušky elektrických zařízení	48
malířství, lakýrnictví a natěračství výroba	45
instalace, opravy elektrických strojů a přístrojů, elektronických a telekomunikačních zařízení	44

Dle živnostenského úřadu MěÚ se v celé ORP Kraslice nachází 142 aktivních podnikatelů, kteří jsou vietnamské národnosti. Dle SLDB 2011 přímo v Kraslicích žije 92 obyvatel vietnamské národnosti. Tato národnostní menšina ve značné části případů podniká v oblasti obchodu a služeb, sporadicky též v oboru hostinská činnost či pedikúra a manikúra. Ve městě je vietnamská menšina poměrně výrazná.

V neposlední řadě je třeba zmínit i to, že někteří obyvatelé Kraslice za prací také dojíždí do jiných měst a obcí. Mezi významné zaměstnavatele v regionu patří strojírna Rotas s.r.o. v Rotavě, či průmyslový komplex Vřesová, kde působí akciová společnost Sokolovská Uhelná.

2.6.2. Způsob získávání práce

Práci si obyvatelé Kraslic obvykle snaží hledat prostřednictvím místní pobočky Úřadu práce. Tam nicméně většina evidovaných uchazečů o zaměstnání dochází jen s malou nadějí na úspěch a někdy dokonce jen proto, aby splnili své povinnosti, které jsou s evidencí

na ÚP spojené. Práce se najde jen pro málokoho nebo bývá nabídnutá práce často příliš daleko, nejčastěji v Sokolově. U minimálně finančně ohodnoceného zaměstnání se ovšem dojíždět do 25 km vzdáleného Sokolova či jiných podobně vzdálených měst příliš nevyplatí. Situaci se sháněním práce přes kraslický úřad práce vystihuje následující úryvek z rozhovoru:

T: A když teda lidi jakoby nemaj práci a sou na tom pracáku, tak ten řád je jakej? Jako jestli vám říkaj, ať chodíte na nějaký schůzky nebo vůbec...

R: No to nevim, tam se chodí jenom jednou za měsíc, pak jim sdělej, jestli jim nějakou tu práci našli, pak se jich zeptaj, jestli se oni snažili něco si najít, a takhle to chodí dokola.

T: Ale tady snad žádná práce moc není nebo...

R: No to je jenom z povinnosti no.

T: Takže oni to tam [na úřadu práce] taky berou tak, že tu nic není...

R: No, oni to vědí, no. A někteří lidi, se jim prostě nevyplatí dojíždět někam za prací, že jo. Ono když tam jedete hodinu a vyděláte 10 tisíc a několik projedete, tak to vyjde tak na osmičku. Se jim ani nevyplatí. Proto už lidi ani nehledaj někde dál práci... A tady nikde nic není, že jo.

T: Furt ta samá situace. To říkal jeden pán, že mu dohodil pracovní úřad nějakou práci v Sokolově a on se tam neměl jak dostat, projezdil by strašně moc autobusem.

R: Oni si myslej, že každej má spoustu peněz. A ten vlak taky není levnej, to máte 300 korun [týdně]. 60 korun denně jenom na vlak. [17]

Vzhledem k minimální šanci nalézt vhodné nebo vůbec nějaké zaměstnání přes úřad práce vede k tomu, že lidé při shánění informací o případných pracovních místech spoléhají především na jiné komunikační kanály. To od nich koneckonců, jak vyplývá i z výše uvedeného úryvku, očekává i samotný úřad práce, který přihlíží k tomu, do jaké míry se uchazeč o zaměstnání „sám snaží“. Podobně jako i v jiných částech České republiky je také v Kraslicích rozšířený názor, že práci lze v dnešní době až na výjimky najít pouze díky osobním kontaktům. Mnohdy jsou to přitom pouze jednorázové či krátkodobé pracovní příležitosti, které navíc často probíhají neoficiální cestou, tj. nejsou ohlášeny úřadům a tudíž ani zdaněny, a nenabízí jejich vykonavatelům žádné zaměstnanecké výhody a jistoty:

„Ta práce tady opravdu není, pokud člověk nemá známý, tak se nedostane. Jsem vyučený zedník, takže by se to dalo, kšeftíky bokem a tak, ale to je vždy na chvíli přes známý“. [28]

Zatímco lidé, kteří ovládají nějaké řemeslo, nebo mají nějakou kvalifikaci užitečnou pro život v obci, si dokážou nalézt alespoň občasné příležitosti k výdělku, nesrovnatelně hůře na tom jsou lidé, kterým v jejich přístupu k placené práci brání nějaké znevýhodnění, nemají kupř. žádnou kvalifikaci, nebo mají nějaké pracovní omezení. Pan Kos je v částečném invalidním důchodu a na úřad práce už chodí víceméně jen proto, aby splnil svou povinnost:

M: A dělali ste také tie verejné práce, keď to bolo že musíte dělat ne veřejných pracích abyste dostali sociálně dávky?

R: Tak já nedělal, mně jako nepustí dělat. Já jsem postižený, já mám to... Paní je nemocná, taky má to, (nesroz.).

M: A keď teda říkáte že ste nemocný, tak dostávate niake peniaze...

R: Ja chodím, já mám polovičný důchod, já chodím na pracák, a oni mi hledají nějakou, jako vrátníka, strážníka, něco takovýho tam... ale to je nic. Hlásit se chodím jinak, bez problémů. [19]

O moc lépe na tom s hledáním práce nejsou ani mladí lidé, kteří i v případě, že jsou vzdělaní a kvalifikovaní často doplácí na nedostatek praxe. Vzhledem k vysoké nezaměstnanosti je praxi složitě získat a uvolněná místa obvykle zaplňují ti, kteří už nějakou

dobu na pracovním trhu jsou. Často se praxi daří získat pouze prací načerno, takovou praxi pak ale není možné uvádět v životopisu. Mladé lidi jsou tak jednou ze skupin, která je nejvíce ohrožena chudobou, neboť po absolvování školy nejen nemohou nalézt pracovní uplatnění, zároveň však kvůli neodpracovaným letům nemají ani nárok na podporu v nezaměstnanosti. V Kraslicích jsou tak mladí lidé často odkázáni na pomoc svých rodičů a sporadické přivýdělký na brigádách. Paní Kulíková považuje dnešní situaci za poněkud zvláštní:

A: Mladý lidi tady mají možnosti, nějaký sezónní brigády třeba?

B: Tak brigády možná určitě asi jo, nějaký jako vybalování zboží, nebo střídání těch ženských co vlastně mají dovolený, tak možná takhle. Všude chtějí praxi, to je takový trošku ujetý, jo, v dnešní době, protože když jsem se já učila na kuchařku, tak jsme se už rovnou v prváku museli podepsat, že v tom výučním podniku zůstaneme dva roky, takže jsme alespoň měli ty dva roky tu praxi a pak už jsme mohli někam jít. Ona se teď učí na kuchařku a nemá vůbec praxi, jo.

A: Tak oni asi mají nějaký ty týdenní, to je praxe v rámci výuky, ale to asi neberou, že jo?

B: No. Ona teďka byla v tom třetáku a měla vlastně jenom jeden den školu, v pondělí, to dojížděla do Slavkova a zbytek vlastně měla praxi v Sokolově na základní škole jo, takže to zase nějakou praxi získala, ale už se to v podstatě nebralo do tý praxe.

A: Takže ona by vlastně zvládla samostatně dělat, praxi má, ale když je to v rámci výuky, tak se to asi nedá...

B: To se nepočítá, protože tam není žádná smlouva, prostě nic, že by měla nějakou smlouvu vysloveně s tou základní školou, kdyby měla tak asi jo, ale ona nemá, tohle teda za nás alespoň fungovalo líp teda [29].

Dcera paní Kulíkové je vyučená a přesto nemůže najít práci, neboť škola absolventům neposkytuje potřebnou praxi. Dříve tomu bylo jinak, pro absolventy bývala praxe dokonce povinná. Paní Kulíková proto situaci na současném trhu s prací považuje ve srovnání s dobou minulou za podstatně horší.

Paní Kulíková kromě toho sama nemá práci, neboť se jí nedávno narodil ještě malý synek. Nalezení zaměstnání po mateřské dovolené je pro ni podobně obtížné jako pro její dceru, která je po absolvování školy bez praxe. Snadné pro ni není ani za prací dojíždět do jiných obcí, protože neexistuje dostatek dostupných mateřských škol, kde by děti mohly během dlouhé nepřítomnosti matky být. O dítě by se tak paní Kulíkové mohla případně starat pouze její dcera, která se sama snaží práci najít:

B: Pak jsem vlastně otěhotněla tady s tím malým a už mě vyhodili z práce, protože jsem měla na dobu určitou a teď momentálně nemůžu vůbec nic najít, už tři roky jsem skoro doma. Je to úplně zabitý skrz práci, takže se musí dojíždět a když není hlídání, my třeba nemáme babičku nebo prostě někoho, tak je to špatný.

A: Takže jste říkala, že máte tři děti, jste říkala? A nějaký choděj do školy, takže vlastně máte kde by se daly hlídat, ale byste nestíhala s tím...

B: No starší kluk, ten od nás odešel, ten už s náma není, takže je s náma akorát ta holka devatenáctiletá, která teďka dostudovala, takže je doma, hledá teda taky práci, takže buďto jedna nebo druhá. No prostě si musíme najít práci, abychom se postarali o toho malýho, protože zase měsíc bude zavřená školka, takže ho zas nebudeme mít kde nechat.

Možnost získat práci pro znevýhodněné skupiny je tak opět spojená především s konexemi, bez kterých je nalezení práce pro mladého člověka, Roma, či matku po mateřské dovolené téměř nemožné. Syn paní Jeřábkové kupř. nějaký čas pracoval spolu s otcem, který je tesař, v současné době je však ve vazbě kvůli prodeji drog:

„Mohl chodit s tátou do práce. Chodil s nim, chvíličku. Vydělal si třeba dvacet tisíc. Osm tisíc si nechal. Zbytek utratil – nakoupil si to, samý značkový věci nosil jenom. Já říkám „Když si to všechno utratíš za věci na sebe nebo to, je mi to jedno, nech si ty peníze, mě je to jedno.“ Bylo mu to málo. Do práce nechtěl vstávat, nic. Teď mi píše „Tam se mi nechtělo dělat za to (peníze), teď dělám za jídlo.“ No. Dobře mu tak“[13].

2.6.3. Veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa a rekvalifikace

V současné době je jednou z možností zaměstnání pro různé znevýhodněné skupiny program veřejně prospěšných prací, který obvykle nevyžaduje příliš vysokou kvalifikaci ani praxi. I ten je ale omezený – v srpnu 2013 bylo přes tento program zaměstnáno pouze 13 osob. Největším zprostředkovatelem VPP jsou Technické služby města Kraslice (TSMK), které takto zaměstnávají celkem 10 osob. Ty nejšikovnější zaměstnance si pak nechávají a zaměstnávají na HPP.

Ani získání veřejně prospěšné práce není zcela samozřejmé. Lidé, kteří se na VPP hlásí, musí nejprve získat doporučení od úřadu práce a poté projít výběrovým řízením přímo u zaměstnavatele. Ten si obvykle pracovníky vybírá hlavně na základě referencí a jejich ochoty pracovat. O VPP se přitom mohou ucházet uchazeči v rámci celého okresu prostřednictvím jiných poboček ÚP. To se však v praxi příliš často neděje, neboť málokdo z takových žadatelů je schopen následně pokrýt vysoké náklady na denní dojíždění.

Další možností zaměstnání je tzv. společensky účelné pracovní místo. Takové místo je podmíněno evidencí uchazeče na úřadu práce po dobu delší než pět měsíců, obvykle v kombinaci s nějakým dalším znevýhodněním, které daného zaměstnance omezuje ve výkonu pracovní činnosti (kupř. invalidita, absence praxe, atd.). Problémem je však to, že o financování takového pracovního místa ze strany úřadu práce musí požádat přímo zaměstnavatel. Uchazeči o práci se tedy opět pohybují v rovině osobních konexí. Z pěti oslovených zaměstnavatelů v Kraslicích má se zprostředkováním společensky účelných míst zkušenost pouze firma Uniform Accessories Bohemia s.r.o., která tímto způsobem v posledních pěti letech zaměstnala 25 lidí. Někteří zaměstnanci už pak ve firmě zůstali, někteří však i posléze odešli.

Úřady práce kromě programu VPP a společensky účelných pracovních míst nabízí také možnost rekvalifikace. Přímo v Kraslicích nicméně v současné době žádné rekvalifikační kurzy neprobíhají. Nejbližší pracoviště, které nárazovitě nabízí rekvalifikační kurzy, je ÚP Sokolov. V nedávné době probíhaly ve spolupráci s ÚP Sokolov rekvalifikace kupř. ve firmě Car Trim, kdy se celkem třikrát šest lidí přišlo učit pracovat s technickými šicími stroji. Dle slov pracovnice personálního oddělení se však ani jeden z účastníků rekvalifikačního kurzu nedokázal danou práci kvalitně naučit. Podobnou zkušenost měl také ředitel Amati-Denak. Ve firmě údajně probíhal projekt pro nezaměstnané, kde se zaškolovali dělníci, z 20 účastníků však školení dokončil pouze jediný. Ostatní údajně o práci neměli zájem. Dále probíhají ve spolupráci s ÚP občas kurzy sváření na Sokolovské uhelné. Společnost však ÚP pouze poskytuje prostor, nenabízí absolventům zaměstnání.

Dále mají uchazeči o zaměstnání registrovaní na ÚP v Kraslicích možnost absolvovat také rekvalifikační kurz u některé z akreditovaných společností kdekoliv v ČR. V takovém případě však ztrácí nárok na podporu a cena kurzu je uchazeči úřadem práce proplacena pouze pokud doloží jeho úspěšné absolvování.

2.6.4. Život na dávkách

Kromě běžného zaměstnání či alternativních strategií obživy obyvatelé Kraslic spoléhají také na dávky státní sociální podpory, případně i na dávky pomoci v hmotné nouzi. Na kontaktním pracovišti úřadu práce v Kraslicích bylo v roce 2012 vypláceno v průměru okolo 1 977 dávek státní sociální podpory měsíčně, dále pak každoměsíčně v průměru 533 dávek v hmotné nouzi. Tento počet se opět týká všech obcí, které pod kontaktní pracoviště spadají. Vyjít s těmito dávkami je však velmi složité, zejména pro matky samoživitelky. Ty mohou velmi citelně pociťovat i jakékoliv menší výkyvy a změny ve způsobu vyplácení těchto dávek. Rozhovor s paní Kalousovou ilustruje jeden z mnoha způsobů, kterým se lidé vyplácení různých dávek přizpůsobují v rámci rodiny, respektive domácnosti:

S: Mně třeba byla snížená mateřská a teď nemám nárok na hmotnou nouzi prostě, vůbec.

A: Vy jste říkala, že máte mateřskou, a kvůli tomu nemůžete mít hmotnou nouzi nebo?

S: No mně byla snížená mateřská na tři osm. Na tři děti vlastně teďko беру 5300. No, a když jsem si byla zažádat o hmotnou nouzi, tak nemám nárok.

A: Hm... a kvůli čemu to je?

S. To nevím. Prej nemám nárok, tak... mamka to vzala na sebe, tak místo mě to bere mamka. A jiným lidem prostě umožní a dává. Jako mamka mi bere hmotnou nouzi a já jako bych nedostala svojí. A to tady je to prostě takhle, že jdete a chcete jako tu výpomoc, tu hmotnou nouzi, to je jako o tom, že si prostě vypíšete papír, jakože žádost, podáte to, a oni vám jako mají pomoci s tím, že vám pošlou ty peníze a abyste si prostě koupila to důležité, co potřebujete. Jenomže oni to nechtějí dát, a když jdou jiný lidi, tak daj. [19]

Lidé v Kraslicích se snaží životu v materiálním nedostatku všemožnými způsoby přizpůsobit. Nejčastější je vzájemná výpomoc v rámci rodiny, která se mnohdy musí o dávky i o bydlení společně dělit. Někdy se stává, že babičky přebírají péči o vnoučata, či že širší rodina bydlí pospolu a různě si vypomáhá. Důležité jsou také strategie hospodaření, respektive šetření. Kupříkladu paní Dlasková, které po zaplacení nájmu zbývá 5 000 Kč na živobytí pro rodinu s čtyřmi dětmi, vaří každé ráno jen jedno jídlo do velkého hrnce, které pak rodina celý den jí. Dětem dopřává oblečení, nebo to, na co mají chuť, jenom občas, i tak jí ale často nezůstává na běžné jídlo nebo na něm musí šetřit. Na konci měsíce, přibližně týden před vyplácením nových dávek, jí pak s penězi musí pomáhat rodina. Manžel paní Dlaskové pak v době nouze občas na černo sežene nějaké nárazové zaměstnání. To se snaží utajit před úřady, protože rodina by jinak mohla přijít o finanční podporu:

„Ale vono třeba zase... vono se to koupí, ale pak se šetří na tom jídle, co vařím. Třeba tady máš trošku toho, trošku toho, pak si to vyčítáš. Si říkáš – musíš jim to koupit, vždyť voni to potřebujou, ty děti. A pak deš a von musí zase do práce, na nějaký na černo, aby to neviděla sociálka, tak z toho se dá žít. Ale kdyby na to přišla, tak přijdeš zase o podporu potom“. [14]

Ačkoliv by se mohlo zdát, že manžel paní Dlaskové je práce schopný a tudíž by rodina neměla finanční podporu pobírat, rodina si ztrátu této podpory nemůže dovolit, neboť práce v regionu je nejistá, nárazová a většinou jen krátkodobá. Pro Romy navíc bývá obtížné se i k takovéto práci dostat. Dávky státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi oproti tomu skýtají podstatně větší jistotu a pravidelnost. Některým se proto více vyplatí udržet si tyto dávky, nežli zvolit nejisté pracovní místo. Podmíněnost vyplácení těchto dávek neexistencí (či omezeností) jiného příjmu je jednou z příčin toho, proč se lidé snaží práci vykonávat načerno, nebo se naopak v případě práce legální snaží svým příjmem nepřesáhnout určitou částku, na jejímž základě by rodina mohla o finanční podporu také přijít. Manžel paní Dlaskové kupř. v minulosti vykonával zednické práce, zároveň se však snažil nemít měsíční příjem vyšší než 7 000 Kč, kvůli kterému by přišel o dávky pomoci v hmotné nouzi.

Oproti tomu paní Jiříčková se domnívá, že zaměstnání skýtá větší jistotu než dávky, které se často mění skrze různá centrální opatření nebo na základě drobných změn v rodině apod. Paní Jiříčková nicméně dávky nesrovnává s občasnými brigádami, nýbrž s regulérním stálým zaměstnáním:

„Přece jenom je lepší, když člověk má tu práci, protože ví, že mu na ty peníze nikdo nešáhne, že jo. Takto půjdete na sociálku, dáte jeden papír později, stáhnou vám třeba dva tisíce, ale příští měsíc už vám to nevrátí, protože jste nedoložila v ten termín ten papír, ten doklad. To už se mi stalo kolikrát. Né, je to špatný, je to špatný.“ [22]

Paní Jiříčková má opačnou zkušenosti i v tom smyslu, že její rodinu problémy s financemi nesemknuly, nýbrž v jejich důsledku došlo k jejímu rozpadu – paní se kvůli častým hádkám o peníze rozešla s manželem. Ačkoliv někdy může takový rozchod z hlediska výše vyplácených dávek být přínosem (viz kapitola Sociální dávky a OSPOD), jindy se v jeho důsledku naopak situace odloučených partnerů značně zhorší, neboť si kupř. nejsou schopni ze svých dávek sami hradit vlastní bydlení apod. Paní Jiříčková tudíž bydlí na ubytovně. Bývalý manžel jí však i přesto občas pomáhá (bydlí s ní totiž i dva mladší synové), pomáhají jí také její starší děti:

„Už jsme se i hádali, to všechno dělají peníze, starosti a to. Jsme se dohodli, že už prostě spolu nemůžeme bejt, aby jsme se věčně hádali, to už nešlo. Jsem mu říkala, až se dáš dohromady, až se uklidníš, tak můžeš zase přijít. On si potřebuje odpočinout. Já ho chápu, protože to je taky na něho moc. Taky ty starosti a to všechno... Přeci jenom je to chlap, kdyby aspoň ten chlap měl stálou práci, aby měl tu rodinu z čeho uživit a poplatit. On mi takhle občas pomůže, ale taky to nejde furt. A děti využívat taky nemůžu, ty mají taky svoje děti a to prostě. Oni přijdou, zeptají se: mami, máš? A já třeba nemám, ale řeknu, jo mám, nepotřebuju. Protože už je mi to blbý, stydím se, protože tam mám vnoučata. Dcera tam má tři děti, syn dvě, ale většinou chodí syn, ten bydlí dole ve městě zase. No a dcera, ta bydlí na Rotavě.“ [22]

Mezi většinovou společností bývá rozšířen předsudek, že nezaměstnaní lidé by se sociálními dávkami vyjít mohli, přičemž ti, kteří s nimi vyjít nedokážou, podle nich peníze utrací za alkohol a hraní automatů. Dle komunikační partnerky paní Čejkové by prý tací lidé měli finanční podporu dostávat formou lístků (zřejmě potravinových), neboť se složenkami z úřadu práce prý podle ní rovnou odchází do hospody, kde vše prohrají a následně pak musí chodit vybírat kontejnery, aby nakrmili děti, nebo hledat jiné alternativní způsoby jak se uživit. Takové tvrzení je však značně paušalizující a nespravedlivě pokořuje ostatní lidi, kteří ze sociálních dávek rodinu nedokážou uživit, přestože se aktivně snaží svou situaci zlepšit. Někdy se přitom také může stát, že kupř. celá rodina doplácí na patologické chování jednoho ze svých členů apod.

2.6.5. Alternativní strategie obživy

Vzhledem k nedostatku pracovních příležitostí a nízkým sociálním dávkám, které nestačí na uživení rodiny, se obyvatelé Kraslic často uchylují k různým alternativním způsobům obživy, jejichž vykonávání je často na hranici zákona, nebo se přímo přelévá do kriminální činnosti. Z těch méně patologických, avšak i přesto neoficiálních a správnému řízení podléhajících, je kupř. letní sběr a prodej borůvek nebo hub. Tato činnost je dle slov paní Odehnalové z odboru správních věcí a živnostenského úřadu při MěÚ Kraslice problémová v tom, že její vykonavatelé nemají hygienické zkoušky, jako je kupř. zkouška ze znalosti hub. Dále by sběratelé lesních plodů měli být registrovaní u Státní zemědělské a potravinářské inspekce a také disponovat ověřenou a schválenou provozovnou. Krasličtí sběrači prý borůvky či houby prodávají u silnice poblíž hranic s Německem a MěÚ tak s nimi často kvůli

různým prohrěškům zahajuje správní řízení. Do sběru v létě bývají zapojeny celé rodiny, rodina si tak přes léto může vydělat i 150 000 Kč. Do práce jsou ale zapojeny i děti, což je pro změnu napadnutelné ze strany OSPOD. Dále dle paní Odehnalové při sběru dochází k drancování lesa. Se sběrem by měl souhlasit vlastník lesa, ve zdejších případech by souhlas měl být udělen Městskými lesy Kraslice. Vzhledem k tíživé socioekonomické situaci mnoha místních rodin a jednotlivců však v praxi téměř žádný sběr neprobíhá podle nastavených pravidel.

V Kraslicích se dále někteří lidé žíví také způsobem, který je oproti nepovolenému sběru lesních plodin podstatně více problémový. Patří k nim především sběr nebo krádež železa a jiných kovů, nebo prostitute. O podobných místních strategiích se zmínila paní Roháčová, romská matka dvou dětí:

A: Jak si tady teda přivyděláváte třeba ještě jinak, jak se tady dá třeba získat ještě nějaký zdroj příjmu, aspoň jednorázovýho, je tu třeba něco jako – já jen, že mi hodně lidi říkali, že třeba sbíraj...

T: Borůvky, že jo, ale zatím ještě nejsou.

A: Jo, to je pravda. Já myslela třeba železo...

T: ...no a potom leda že by museli támhle na tu silnici, aby si vydělali nějakou tu korunu, že jo! A: Jo takhle!

T: To já bych radši šla s klukama tady se pást... Nebo na popelnice (smích). No to taky bych v životě neudělala.

A: A chodí si takhle někdo přivydělávat, jako k silnici, jak jste říkala?

T: No tady hodně, hodně holek, hodně ženský choděj. Tam vzadu, jak se jede na Německo, tam je pro ně ten bordel, nebo jak se tomu říká. Taky tam chodějí. (5 sekund pauza) No ale to jsou mladý holky, no... Já to (nesroz.) tady to úplně, tady je to strašně moc. [30]

Paní Roháčové pomáhá se živobytím její matka. Přestože v rozhovoru tvrdí, že by se k žádným kriminálním nebo nedůstojným způsobům obživy sama nesnížila, nelze vyloučit ani opak. V Kraslicích přesto mnohdy některým rodinám nezbývají jiné možnosti jak se uživit. Vlastní zkušenost s podobně zoufalou situací, která rodinu dohnala až ke krádeži železa, má také sousedka paní Dlaskové, mladá matka tří dětí:

„Ale třeba když jste na tom fakt špatně ... tak si to pučíte pro ty děti. Mně se to stalo. Sem se tak zadlužila, že sem se tři roky z toho dostávala. A to už jsem nevěděla kudy kam. To už sme chodili i jeden čas... ne já, muj přítel, jo, chodil normálně na železo, na všechno, prostě abysme měli na celej měsíc to jídlo a to, co sme brali, to jsme vraceli, no a pak sme se toho zbavili... musim zaklepat, mám klid a už a... to se nedá“. [14]

Lidé se skrze tyto alternativní strategie obživy přizpůsobují svému sociálnímu vyloučení a zařadit se do většinové společnosti a většinového způsobu života pro ně mnohdy není snadné. O kriminalitě, která je do značné míry spjata právě s alternativními strategiemi obživy, bude blíže pojednáno v kapitole věnované bezpečnosti.

2.6.6. Za prací jinam

Situace s dostupností pracovních příležitostí nahrává tomu, aby lidé z města i z regionu raději odcházeli za prací jinam, nejčastěji samozřejmě do větších měst v regionu, případně do jiných velkých českých měst. Relativně populární je také hledání zaměstnání v sousedním Německu, pro romské rodiny pak dokonce i ve Velké Británii. Do Velké Británie někdy odjíždí i celé romské rodiny ve snaze nalézt lepší živobytí a uniknout v tamním multikulturním prostředí před rasismem a diskriminací:

A: A z toho Oloví jste se jako odstěhovali proč?

Z: Máma a táta onemocněli a prostě už tam nešlo bydlet. Máma nakonec taky odjela, že už tam taky bydlet nechce.

A: A kam odjela?

Z: Taky do Anglie.

A: Takže tam máte všechny příbuzný.

Z: Já tam mam tety, všechno možný. Ale moje máma šla hlavně kvůli práci jo. Tady brala jenom tu hmotnou nouzi jo a z toho se prostě nedá vyžít. Tak tam jela a má práci, všechno prostě. Zatím je u svojí segry. Protože ona je sama, tak aby neplatila zbytečně byt. Tak nevím, co bude, ale říkala, že už se sem nechce vracet. Každý, kdo jede do Anglie, tak se sem už nechce vracet. [14]

Podobně i paní Čejková, která momentálně po rozvodu bydlí na ubytovně a v minulosti pracovala na různých místech v České republice, sama uvažovala o tom, že by zkusila odejít za prací do Německa. Práci prý podle ní lze sehnat všude. Věří tomu, že pokud by se v Německu přihlásila na tamní úřad práce, práci by dostala, prý jsou v Německu i české firmy. V Německu už nyní mnozí obyvatelé Kraslic pracují, někteří dokonce denně dojíždí. Oni a paní Čejková jsou však spíše výjimkou, jiní lidé se do Německa či jinam do zahraničí odcházet spíše bojí, nejčastěji kvůli jazykové bariéře, nebo neochotě odejít od rodiny. Paní Jiříčková, která je podobně stará a bydlí na jiné ubytovně, by se odvážila do Německa jít jedině spolu s větší skupinou lidí:

M: Neskúšali ste niekedy náhodou chodiť do Nemecka? Lebo niektorí ľudia odtiaľto chodia za prácou.

R: Ne ne ne. Tam já bych ani nešla. To by mě ani děti nepustili. Já bych se bála. Kdyby nás bylo třeba tři, čtyři ženský, a nákej mužskej s námi. Že prostě vím, že se mi nic nestane. Že ti chlapi by nás třeba ochránili, protože dneska nemůžete věřit nikomu. Se vám něco stane, a tady zůstanou děti. A ty skončí v ústavu, když máma nebude. [22]

Podobně to vnímá také paní Konopková, která by na rozdíl od některých jiných rodin nechtěla odjet do Anglie ze strachu z neznámého prostředí a kvůli neznalosti anglického jazyka:

T: To tady taky někdo říkal, že celá rodina odjíždí do Anglie, tak to zkouší.

R: Si myslej, že si tam vydělaj, že jo. Já bych to neriskovala jet jen tak někam, kde to neznám.

T: Tak vy už se bojíte jet do Prahy, takže do zahraničí by to jako bylo tuplem.

R: Cizí jazyk neumím a pudu tam... [17]

Strach z rizika zajisté není zcela neoprávněný. Situace s prací není špatná jen v Kraslicích a pro člověka bez dostatečných zkušeností a jazykové výbavy může cesta za prací do zahraničí skončit neúspěchem. Neúspěchem nakonec někdy skončí i pokusy o nalezení práce jinde v České republice. Lidé, kterým se „ve světě“ příliš nedařilo, jako kupř. mladému panu Čížkovi, se pak vrací zpátky do Kraslic. Pan Čížek své štěstí zkusil v supermarketu v Plzni přes agenturního zaměstnavatele, bohužel však tento pokus skončil neúspěchem:

„Důležitá je hlavně práce, a práce tady není, záleží jak dlouho je člověk ochoten tu práci hledat, když nemá, musí jít do většího města. Mně tam ale agentura obrala o všechno. Já jsem nejdřív dělal v Albertu, Tescu, ale odešel jsem kvůli lepší práci a financím, v Tescu je to totiž takový, že člověk je 4dny v práci, pak 3 dni doma, pak zas 2 dni v práci, takže výplata není fixní. Takže jsem přes agenturu dorazil do Plzně, agentura všechno zařídila, bydlení, práci, ale zdravotně jsem to pak nezvládal“. [28]

2.6.7. Zaměstnávání Romů z pohledu největších zaměstnavatelů v regionu

O zkušenosti se zaměstnáváním Romů se s námi v rámci výzkumu podělilo celkem pět zaměstnavatelů: ředitel Technických služeb města Kraslice (dále TSMK), pan Vopička; ředitel Amati-Denak, pan Štípek; ředitel Sokolovské uhelné, pan Mertl; personalistka z firmy Uniform Accessories Bohemia s.r.o.; personalistka z firmy Car Trim. Obecně lze říci, že se nikdo ze zaměstnavatelů zaměstnávání Romů nijak nebrání. Mnozí z nich tvrdili, že se na etnicitu uchazečů o zaměstnání nijak nezajímají a jediné co požadují je dobrá kvalifikace, spolehlivost a správné pracovní nasazení. Požadavek kvalifikace je přitom něco, co Romy nepřímou diskriminuje. Přesto u každého z oslovených zaměstnavatelů vždy minimálně jeden či více Romů pracovalo.

Často se lišil pohled zaměstnavatelů na Romy starší generace, zejména pak na dlouhodobé zaměstnance, a oproti tomu na Romy mladé a dosud nezapracované. Dlouholetí zaměstnanci staršího věku (tozn. 30 let a více) bývají obvykle hodnoceni jako skvělí pracovníci, mnohdy i lepší, než zaměstnanci z majority, naopak nově příchozí, obvykle mladší uchazeči o zaměstnání, nebo účastníci rekvalifikací, z nichž mnozí se do Kraslic přestěhovali teprve nedávno, jsou často hodnoceni velmi negativně – údajně bývají nespolehliví a nebývají spokojeni s pracovními a platovými podmínkami.

Ve firmě Car Trim pak mají zkušenost nejen s čtyřmi romskými ženami (údajně „šikovné, perfektní“), ale také se zaměstnanci z Ukrajiny, Mongolska a ze Slovenska. V nedávné době však měla firma negativní zkušenost s několika nově příchozími zaměstnankyněmi romského původu („líný, smrděly, kouřily“), pravděpodobně nebyly původně z Kraslic.

Dále je mezi stálými zaměstnanci jeden Rom v TSMK. TSMK pokryje většinu VPP v Kraslicích, je s podivem, že se v roce 2013 mezi uchazeči o VPP dle ředitele Vopičky nevyskytl ani jeden Rom. Ředitel Vopička se s námi nicméně podělil o velmi pozitivní zkušenost s jedním, podle ředitele velmi schopným mladým Romem, který je údajně zaměstnán na VPP pod MěÚ Kraslice. Údajně je vysoká šance, že tento mladík získá po ukončení VPP nabídku k pracovní smlouvě na HPP. Dále je zkušenost ředitele Vopičky s Romy taková, že se k němu občas chodí ptát na práci, má však pocit, že to dělají spíše jen kvůli splnění určité povinnosti spojené s jejich evidencí na ÚP.

K etnicitě se příliš nechtěl vyjadřovat ředitel Sokolovské uhelné – údajně etnicitu nijak nemonitorují a ani nesmí. Společnost nicméně Romy dlouhodobě zaměstnává, někteří z nich prý pro společnost pracují „odjakživa“. Dále je asi 10 Romů dlouhodobě zaměstnáno v Amati-Denak, podle ředitele jsou to lidé, kteří pracují svědomitě a plní své úkoly. Největší potíže jsou podle ředitele s dlouhodobě nezaměstnanými lidmi, kteří už prý o práci ani nemají zájem a to bez ohledu na etnicitu.

2.7. Vývoj dávek

V důsledku tzv. Sociální reformy I. nelze vývoj dávek státní sociální podpory a dávek v hmotné nouzi v obci Kraslice (potažmo na území obce s rozšířenou působností) za poslední tři roky kontinuálně sledovat. Součástí reformy bylo převedení značné části agendy v oblasti vyplácení sociálních dávek z odborů sociálních věcí a zdravotnictví při MěÚ Kraslice na místní kontaktní pracoviště úřadu práce. Ani jedno z pracovišť nedisponuje uceleným statistickým přehledem o vývoji dávek a napříč úřady jsou tyto statistické údaje těžko srovnatelné. Níže uvedená data jsou kombinací dat poskytnutých od referátu trhu práce při krajské pobočce ÚP v Karlových Varech a dat poskytnutých odborem sociálních věcí a zdravotnictví při MěÚ Kraslice.

2.7.1. Vyplácení dávek státní sociální podpory

Počet vyplacených dávek státní sociální podpory byl v roce 2012 a v prvním pololetí roku 2013 mírně proměnlivý, kolidující od počtu 1874 v listopadu 2012 až po 2055 v září 2012. Data pro období před rokem 2012 nebyla zjištěna.

2.7.2. Vyplácení dávek v hmotné nouzi

Vzhledem k výše uvedeným komplikacím se vedoucí odboru sociálních věcí a zdravotnictví při MěÚ Kraslice pokusila alespoň o hrubé odhady statistik z období před koncem roku 2011. V té době se vyplácely dávky v hmotné nouzi v hodnotě dosahující přibližně 1,5 milionu Kč ročně. Jednalo se přitom **přibližně o 500 spisů, z nichž cca 300 spisů se týkalo obyvatel Kraslic**. Do těchto spisů spadaly pouze následující dávky: 1) příspěvek na živobytí, 2) doplatek na bydlení (cca 70 na celou ORP), 3) mimořádná okamžitá pomoc (MOP). Zvláště byly evidovány sociální dávky pro osoby s handicapem, příspěvky na péči a mimořádné výhody.

Dle informací z krajské pobočky ÚP v Karlových Varech se počet vyplacených dávek po roce 2011 i nadále blížil přibližně 500, postupně však začal mírně stoupat a po roce 2012 již bylo zaznamenáno i více než 600 vyplacených dávek v hmotné nouzi.

2.7.3. Mimořádná okamžitá pomoc

Až do konce roku 2011 byla tato sociální dávka vyplácena sociálním odborem MěÚ Kraslice. V té době byla tato dávka udělována na základě individuální potřebnosti daného jedince. Dle slov vedoucí OSVZ byla tato dávka nejčastěji udělována na vybavení bytu, jako je lednice, pračka, postele (cca 5 – 6 000 Kč), nábytek, nebo vybavení pro děti (školní pomůcky). V některých případech byla MOP poskytnuta i za účelem zaplacení kauce, a to ve výši maximálně jednoho měsíčního nájemného. Podle informací od terénní sociální pracovnice při MěÚ Kraslice však k proplacení MOP za účelem zaplacení kauce nebo nájmu od února 2013 nedošlo ani jednou. Nejvyšší MOP byla vyplacena v případě živelné pohromy a to ve výši 50 000 Kč. Vedoucí OSVZ MěÚ Kraslice dále uvedla, že nejlepším obdobím pro vyplácení sociálních dávek bylo období do konce roku 2006, kdy sociální pracovnice měly možnost využít správního uvážení, zatímco dnes pro vyplácení MOP existují mnohem přísnější pravidla a kritéria. Dále uvedla, že z hlediska vyplácení MOP se její přístup k Romům nijak nelišil od přístupu k ne-Romům.

Od 1. 1. 2012: S platností od tohoto data začala být MOP vyplácena na úřadu práce v Kraslicích. Vedoucí referátu trhu práce Krajské pobočky ÚP v Karlových Varech o jeho vyplácení poskytla následující informace:

Prostřednictvím mimořádné okamžité pomoci bývá pomoc poskytnuta v situacích nepříznivého a mimořádného charakteru, kdy je potřeba poskytnout pomoc bezprostředně. Zákon o pomoci v hmotné nouzi stanovuje několik situací, v nichž lze tuto dávku pomoci v hmotné nouzi poskytnout.

2.7.4. Zrušení sociálního příplatku

V rámci „Sociální reformy I“ došlo mj. také ke **zrušení sociálního příplatku**, čímž se mnohým rodinám s nezaopatřenými dětmi od 1. 1. 2012 snížil celkový příjem a některé rodiny se tak ocitnuly pod úroveň životního minima. V Kraslicích se zrušení sociálního příplatku týkalo 36 rodin.

2.8. Sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci; rodina

Vzhledem k mnoha strukturálním potížím, kterým město Kraslice a jeho obyvatelé čelí, lze pokrytí zkoumaného území sociálními službami a jinými podpůrnými aktivitami považovat za nízké a spíše nedostačující. V lokalitě nesídlí žádná nezisková organizace. Přímo v Kraslicích funguje pouze mateřský a dětský klub Šnek, který slouží spíše jako zařízení výchovného a volnočasového charakteru. V omezeném rozsahu zde jako sociální služba funguje také Farní charita Kraslice. Dále do Kraslic pouze jednou až dvakrát týdně dojíždí zaměstnanci ze sokolovské pobočky o. s. Kotec a o.p.s. Člověk v tísni. O svých obtížných životních situacích se mohou obyvatelé Kraslice poradit buď s nimi, nebo s pracovníky odboru sociálních věcí a zdravotnictví při MÚ Kraslice, která má v oblasti poskytování sociálních služeb v Kraslicích značně dominantní postavení. Značná část agendy sociálního odboru byla nicméně v rámci tzv. „Sociální reformy I“ s platností od 1. 1. 2012 převedena na úřad práce, zejména vyplácení dávek v hmotné nouzi. Tato situace je zdrojem mnoha problémů. Zaměstnanci úřadu práce ve většině případů nejsou odborně kvalifikováni k výkonu sociální práce, kromě toho jsou novou agendou pracovním přetížení. Navzdory tomu, že se v Kraslicích nachází dislokované pracoviště Úřadu Práce Sokolov, možnosti pracovníků ÚP spolupracovat se sociálním odborem MÚ Kraslice, jehož zaměstnanci mají na rozdíl od nich možnost provádět u klientů terénní šetření, jsou velmi omezené. Sociálnímu odboru tak často schází účinné nástroje, s jejichž pomocí by mohl řešit naléhavé situace svých klientů. Zároveň podobně jako ÚP čelí nedostatku personálu.

2.8.1. Odbor sociálních věcí a zdravotnictví MÚ Kraslice

Do gesce odboru spadají v současné době především následující činnosti:

- péče o těžce zdravotně postižené a staré občany (mj. provoz Klubu důchodců I. a II. sloužící kulturnímu a společenskému vyžití seniorů)
- sociálně právní ochrana dětí
- péče o rodinu a děti
- péče o občany, kteří potřebují zvláštní pomoc
- péče o občany společensky nepřizpůsobivé
- projednávání přestupků na úseku zdravotnictví a ochrany před alkoholismem a jinými toxikomániemi
- garance zákonné povinnosti při zacházení s návykovými látkami
- zabezpečená dávek sociální péče
- projednávání přestupků odboru funkčně svěřených
- správa Sboru pro občanské záležitosti (zajišťování některých kulturních a společenských akcí města Kraslice)

Personální obsazení: Na sociálním odboru působí celkem devět pracovníků: vedoucí odboru Ivana Rážová, jedna terénní sociální pracovníce v přenesené působnosti pro celou ORP, dvě sociální pracovníce a jeden kurátor v rámci OSPOD, jedna sociální pracovníce

pečující o staré občany a osoby se zdravotním postižením, jedna sociální pracovnice vykonávající funkci kurátora pro dospělé a manažerky prevence kriminality, a dvě pečovatelky.

Romský poradce: V minulosti při odboru sociálních věcí a zdravotnictví působil také romský poradce a TSP. Tuto funkci zřízenou na pouhý jeden rok zastával od roku 2003 pan Štefan Gabčo, který v současné době v Kraslicích působí v rámci své činnosti v o.p.s. Člověk v tísni. Po odchodu pana Gabča již pozice romského poradce při MÚ Kraslice nebyla obnovena, ačkoliv se v obci osvědčila a využívalo jí celkem přibližně 50 klientů. Dle výpovědi pana Gabča nebyla pozice romského poradce na sociálním odboru MÚ Kraslice zpočátku přijata příliš kladně a nebyly pro ni vytvořeny vhodné podmínky ani zázemí. Vedoucí odboru paní Rážová prohlásila, že romský poradce byl nezkušený a její zaměstnanci jej proto museli všechno naučit. Pan Gabčo uznal, že se toho musel zpočátku hodně naučit, na druhou stranu si kupř. stěžoval, že jej vedoucí odboru paní Rážová nejprve ostatním pracovníkům představila jako někoho, kdo jim bude „k ruce“. Pan Gabčo dále pro konzultace s klienty neměl vlastní místnost. Tento stav se posléze zlepšil, krasličtí Romové začali služby romského poradce pravidelně vyhledávat, nicméně pozice již po prvním roce přestala existovat. Důvodem ukončení byl dle vedoucí odboru paní Rážové nedostatek finančních prostředků ze strany MěÚ, který měl povinnost se na financování této úřadem vlády ČR dotované služby spolupodílet. Další potíží byl údajně nedostatek vhodných kandidátů na tuto pozici, a dle paní Rážové i celková zbytečnost této služby, kterou dle jejích slov dokážou dobře zastávat i ne-romští sociální pracovníci, neboť prý nejsou rasisté.

Kapacita zaměstnanců: Dle vedoucí sociálního odboru je zaměstnanců málo, nemají kapacity na provádění prevence, k akutním případům se většinou dostávají, až když už problémy propukly (problémy tedy pouze tzv. „hasí“). Pan Gabčo situaci komentuje následujícími slovy:

„Městský úřad má těch klientů hrozně moc, oni nemají žádný strop. Není tam ani takový vztah a důvěra. Klienti si myslí, že mu nechtějí nic dát.“

Na to paní vedoucí odboru Ivana Rážová říká, že sociální odbor je oblíbený jen u těch klientů, kterým vyhoví, naopak neoblíbení jsou u těch, kterým nevyhoví. Vyhovět přitom nejde všem.

Terénní sociální pracovníci v obci: V obci působí celkem pět terénních sociálních pracovníků, z nichž pouze jeden přísluší k MÚ Kraslice, ostatní TSP jsou zaměstnanci neziskových organizací sídlících ve městě Sokolov.

1 TSP pod MÚ Kraslice – má v přenesené působnosti na starosti celé území ORP, pomáhá řešit hlavně záležitosti související s bydlením.

1 TSP Člověk v tísni – 1 – 2 x týdně (podle potřeby), provádí terénní programy s jednotlivci, zejména poradenství, osobní asistence, atd.

3 TSP o.s. Kotec – 1x týdně, pomoc v složitých a krizových situacích, zejména však drogová prevence

2.8.2. OSPOD, péče o rodinu

Orgán sociálně-právní ochrany dětí při Odboru sociálních věcí a zdravotnictví MÚ Kraslice zaměstnává tři pracovníky: dvě sociální pracovnice a jednoho kurátora pro děti a mládež.

Problémy s bydlením se zabývá jediná TSP, která má v gesci kromě města Kraslice i celé ORP.

Problémy s bydlením řešené na sociálním odboru: Každý měsíc dojde k přibližně čtyřem až osmi případům, kdy se lidé obrací na sociální odbor kvůli potížím s bydlením. Ve většině případů se jedná o potíže s nevyhovujícím bydlením, kdy kupř. osmičlenná rodina žije v bytě o velikosti 1+1, nebo v jinak nevyhovujících podmínkách. Dle slov vedoucí odboru paní Ivany Rážové v dnešní době dochází k odebrání dětí z důvodu nevyhovující péče a bydlení velmi zřídka, sociální odbor se podle ní snaží rodinám pomáhat tak, aby k odebrání dětí vůbec nemuselo dojít. Údajně tak činí za použití všech dostupných metod sociální práce, jako je sociálně-právní poradenství, spolupráce s pedagogy, psychology, psychiatry, zdravotníky, či příslušnými neziskovými organizacemi. Metody sociální odbor nastavuje individuálně dle potřeb daného dítěte a rodiny, často je zapojována i širší rodina (kupř. prarodiče), dále je také běžná spolupráce s ÚP a pomoc při vyřizování dávek.

Děti v náhradní péči: V Kraslicích se nenachází žádný dětský domov (nejbližší je ve Slavkově) ani kojenecký či výchovný ústav. Navzdory sociálním odborem deklarovanému úbytku případů odebrání dětí z rodin je celkem v dětských domovech umístěno 11 dětí s trvalým pobytem hlášeným v Kraslicích. Tyto děti jsou umístěny v zařízeních v Plané, Plesné, v Lipové u Šluknova, v Horšovském Týnu, v Ostrově, nebo v Mezirolí. Dále se ještě jedno dítě nachází v kojeneckém ústavu v Karlových Varech a jedno dítě s kombinovaným postižením na speciální mateřské škole v Berouně. Třem kraslickým dětem byla nařízena ústavní výchova. Dle SLDB v Kraslicích v roce 2011 žilo 1349 dětí mladších 19 let, tzn., že se celkem více než 1% kraslických dětí a mládeže ve věku mladším 19 let týká nějaký druh náhradní výchovy. Na základě statistik Střediska náhradní rodinné péče¹⁴ lze vyvodit, že celorepublikově je toto procento zhruba poloviční až třetinové, resp. přibližně 0,4 % dětí ve věku do 19 let jsou v České republice v náhradní péči. Vyšší procento by tedy mohlo být dalším z mnoha projevů strukturálního postižení města Kraslice, nutno je ovšem zmínit i to, že v databázi kraslického sociálního odboru jsou vedeny děti pouze na základě uvedeného místa trvalého bydliště. Rodiče některých z nich přitom v Kraslicích vůbec žít nemusí. Dalším typickým jevem je to, že se mezi kraslickými dětmi umístěnými v dětském domově cca z 50% vyskytují Romové.

Děti do dětského domova dle slov sociální pracovnice odchází zejména kvůli nevyhovující situaci v rodině, které jsou téměř vždy sociálně slabé a postižené nezaměstnaností. V jen jednom případě je matka zaměstnaná (odešla pracovat do Plzně), ale syna v pubertálním věku nezvládala. V případě dvou romských dětí došlo podle vedoucí sociálního odboru o odložení do dětského domova otcem poté, co matka dětí rodinu opustila a odešla do Velké Británie. Sociální pracovnice MÚ Kraslice v tomto případě spolupracovala s terénní sociální pracovnicí Fialovou z o.p.s. Člověk v tísni.

Tabulka 7 – Kraslické děti podle lokality dětského domova

Místo dětského domova	Počet dětí
Ostrov	2
Mezirolí	1
Horšovský Týn	1
Plesný	2
Planá	1
Lipová u Šluknova	4

¹⁴ http://www.nahradnirodina.cz/statistiky_nahradni_vychovy_v_cr.html

Sociální kuratela ve městě Kraslice: V prostředí postiženém nezaměstnaností a dalšími strukturálními potížemi se rychle šíří různé sociální patologie, přičemž sociálně patologické chování se stále častěji vyskytuje u čím dál mladších jedinců. Dle kurátora pro děti a mládež kraslického OSPOD patří k nejčastějším sociálně patologickým jevům u mládeže v Kraslicích záškoláctví, trestná činnost (krádeže, poškozování cizí věci) a přestupky – nejčastěji v oblasti občanského soužití. Příčinou výše zmíněných jevů je podle něj zejména demografické složení obyvatelstva, celkový nedostatek pracovních příležitostí jak pro rodiče, tak i pro mladistvé, a s tím související problémy v rámci rodinného prostředí. Rodiče většiny klientů kurátora jsou vedeni na úřadu práce a pobírají dávky SSP a HN, často jsou jen minimálně vzdělaní (převážná část má jen základní vzdělání). To potvrzuje také paní Soňa Hrádková, která při odboru správních věcí MÚ Kraslice řeší přestupkovou činnost. Situaci popisuje následovně: „Dřív mladí tolik nekradli, spíš tátové od rodin, teď už to šlo dolu.“ Dle kurátora s rozšiřujícím se problémovým chováním mladých lidí souvisí „oslabené rodičovské kompetence, laxnost a nedůslednost ve výchově, příliš vysoká volnost dětí v rámci trávení volného času s minimální kontrolou.“ Svou roli údajně hraje též absence městské policie. Následující úryvek ilustruje typické prostředí kraslické rodiny postižené sociálními patologiemi:

„Já jsem byla ještě s manželem. (...) všechno prohrával, když neměl, tak si pučoval. Já když jsem dostala peníze, tak sem poplatila, co sem měla. Jedu s dětma, že jim něco koupim, ale to už jsem neměla šanci, protože ty lidi, od kterých si popučoval, na mě čekali venku. Takže vrať, tvůj manžel mi dluží. A tak než jsem přešla z předměstí nahoru, tak už jsem byla bez peněz. No a takhle to trvalo 10 let. Tak jsem rekla a dost“. [17]

Prostředí, ve kterém část dětí a mládeže v Kraslicích vyrůstá, je mnohdy dobrou živnou půdou pro vznik problémového chování již v raném věku. V červnu 2013 bylo v péči kurátora pro děti a mládež celkem 33 klientů, což znamená, že přibližně 2,5% kraslických dětí ve věku do 19 let jsou zároveň klienty kurátora pro děti a mládež. Mezi těmito klienty je pozoruhodná relativně vysoká trestná činnost mladistvých – téměř ¼ klientů, dále pak výchovné problémy mládeže do 15 let – více než dvě pětiny klientů. V obou případech se závadné chování vyskytuje převážně u chlapců. V případě dívek se jedná převážně o přestupky a výchovné problémy. V případě dvou dívek mladších 15 let byl nařízen dohled. Naopak výchovná opatření mladistvým se týkala dvou chlapců. Ústavní výchova byla nařízena 3 dětem, poměr dívek a chlapců není znám. Z hlediska rodinného zázemí klientů kurátora pro děti a mládež výrazně nevyčnívá žádný typ zázemí, klienti pochází ve vyrovnaném poměru z rodin úplných, neúplných i rodin, kde rodič žije s druhem či družkou.

Tabulka 8 – Sociální kuratela ve městě Kraslice v roce 2012

	celkem	chlapci	dívky
Klienti kurátora pro mládež do 15 let	14	11	3
Mladiství klienti kurátora pro mládež	19	14	5
Trestná činnost mládeže do 15 let	4	3	1
Trestná činnost mladistvých	8	7	1
Přestupky mladistvých	5	2	3
Výchovné problémy mládeže do 15 let	14	11	3
Výchovné problémy mladistvých	10	8	2
Dohled nad mládeží do 15 let	2	0	2
Uložená výchovná opatření mladistvým	2	2	0
Opatření uložená dětem mladším 15 let	1	1	0
Návrh na předběžná opatření pro mladistvé	1	0	1
Návrh na ústavní výchovu	2	2	0

Děti s nařízenou ústavní výchovou	3	NA	NA
-----------------------------------	---	----	----

Tabulka 9 – Rodinné zázemí klientů kurátora pro děti a mládež

Úplná rodina	Neúplná rodina	Nová rodina	Rodina s druhem/družkou	Ústavní výchova
9	11	1	9	2

V oblasti kurately dětí a mládeže kraslický OSPOD spolupracuje také s dalšími subjekty, zejména s psychologem a speciálním pedagogem ze Střediska výchovné péče v Karlových Varech - tato spolupráce byla v roce 2012 využita v deseti případech opakujícího se závadového chování (trestné činnosti) a výchovných problémů - vzdorovitost, nerespektování rodičovské autority, záškoláctví, apod. Dále pak kurátor spolupracuje s kraslickým obvodním oddělením policie ČR, v roce 2012 byl zásah policie využit přibližně ve třech případech (2x zajištění chlapce na útěku, 1x asistence při zajištění mladistvého do ústavního zařízení). Významná je dále také spolupráce se sokolovskou pobočkou o. s. Kotec, které bylo využito cca ve 2 případech při podezření na zneužívání drog. Drogy jsou oblastí, která je dle terénních pracovníků o. s. Kotec v Kraslicích velmi rozšířená. Děti s drogami někdy začínají už na základní škole, vzhledem k nedostatku jiných příležitostí pak mnohdy užívání návykových látek přeroste až v závažnější trestnou činnost. O tom svědčí kupř. příběh matky dvou synů, z nichž jeden je nyní v dospělosti ve vazbě, s marihuanou však začal experimentovat a pravděpodobně i obchodovat již v mladém věku:

„Ten druhý, ten teďka sedí, dva roky dostal, takže dobře mu tak, taky fetoval a nic mu nechybělo, no, chytnul se party. Má přijít, takže... Bojím se toho no... Protože von byl agresivní, když bral – když hulil trávu – já jsem to nevěděla, my jsme se s tím nikdy nesetkali s manželem, když my jsme to nevěděli, že von vůbec něco takovýho dělá. Ale von se to naučil ve Stříbrný – já jsem úplně čuměla, já říkám, že tam jsou samý starý usedlíci, tam se to neděje – a přitom voni tam hulili i ty starý tu trávu. No jako ne starý, prostě ty po třicítce a takový, žejo. A ještě kluk, si pamatuju, von si pěstoval trávu doma, už měl takovou kytku (ukazuje cca metr) a von říká 'mamko, zalejvej mi to' a on chodil na základku a já blbec ještě do pokojíku chodila a zalejvám mu to a zalejvám mu to, takovej blbec jsem byla“. [13]

2.8.3. Sociální služby poskytované neziskovými organizacemi

O.s. Kotec¹⁵: pobočka o.s. Kotec působící v regionu Sokolov poskytuje v Kraslicích jednou týdně sociální služby obyvatelům v obtížné či krizové situaci, zejména v souvislosti s užíváním návykových látek a dalším rizikovým chováním především u mládeže. Další cílovou skupinou jsou osoby, které čelí domácímu násilí, přišly o domov, nebo se potýkají s dluhy. Terénní pracovníci poskytují sociální služby v přirozeném prostředí zájemce, nabízí základní poradenství, asistenci, informace, testování na HIV a Syfilis. Dále klienty motivují a podporují v zlepšování své životní situace a náplně, snaží se je navracet zpět do společnosti. Jedna z terénních pracovníků a zároveň vedoucí sokolovské pobočky, paní Jana Kuráková, potvrzuje, že vysoký výskyt sociálních patologií, včetně užívání návykových látek, je v Kraslicích naprosto nejzávažnějším způsobem ovlivňován nedostatkem práce. Dále se podle ní situace zproblematicovala v Kraslicích v roce 2011, kdy se do Kraslice nastěhoval za levným bydlením větší počet Romů, kteří přišli o bydlení v Sokolově. Podle paní Kurákové se v lokalitě součinností výše popsaných jevů potíže začaly kumulovat. Nově přichozí

¹⁵ http://www.kotec.cz/terenni_programy/sokolovsko

obyvatelé kvůli nemožnosti nalézt zaměstnání brzy přestali být schopni platit i nízké náklady spojené s bydlením a začali se postupně sestěhovávat do společného bydlení. Z tohoto stísněného prostředí se pak někteří z nich snažili uniknout. V lokalitě se následně začala projevovat lichva, závislost na herních automatech, užívání drog, či špatná školní docházka. Lidé v tomto prostředí pak podle ní klesali ještě hlouběji k společenskému dnu. Levné bydlení nově příchozích ze Sokolova bylo podle Kurákové vykoupeno nedostatkem možností najít zaměstnání či se requalifikovat, kterých je v Sokolově podstatně víc. Na dojíždění do Sokolova přitom schází dostatek financí. Situace se dále prohlubuje s narůstající zadlužeností, často i u nebankovního sektoru. Lidé, kteří nevidí na konec svých obrovských dluhů, pak snadno sklouzávají ke kriminální činnosti, mj. též obchodu s drogami, zejména pervitinem.

Člověk v tísní: Ze sokolovské pobočky o.p.s. Člověk v tísní dojíždí do Kraslic dva pracovníci. Jedním z nich je terénní sociální pracovnice, která pečuje o cca 6 až 8 klientů. Terénní program s jednou rodinou je vždy financován po dobu půl roku, během této doby TSP pomáhá klientům řešit jejich dluhy, exekuce, záležitosti okolo bydlení (přihlašování elektřiny apod.), žádosti o sociální dávky a doklady, poskytuje doprovod k soudu. Sociálně aktivizační služby oficiálně TSP neposkytuje, okrajově se jim však rovněž věnuje, v budoucnu ČvT plánuje jejich oficiální zavedení. Rodiny si tuto službu chválí, vyhledávají ji, po konci terénního programu často chtějí, aby služba pokračovala i nadále, což obvykle není možné. Úryvek z následujícího rozhovoru je známkou toho, že práce TSP může pro některé rodiny představovat skutečně významnou pomoc:

„Jednou jsem šla, že si jdu vyřídit jednorázovku... co to bylo – na nájem – ‘Nemáte nárok!’ ‘Nemám nárok, dobře, nashledanou. Já sem přijdu druhý den s pani poradkyní. K nám chodila ze Sokolova jedna paní, tu neznáte... Tak já říkám, tak dobrý, tak nic, já přijdu s pani poradkyní, tak uvidíme. A už jsem se s nima nebavila, zavřela jsem dveře a šla jsem pryč. Volám jí hned z domova, ona mi řekla: ‘No byla jste si vyřídit tu jednorázovku?’ Já říkám, že byla, ale nemám na to nárok. ‘Tak já přijdu ráno a půjdem tam spolu.’ Zakleपालy jsme. ‘Máte jít do tý ... k vedoucí.’ Ona už papír připravenej! Já říkám, to není možný! Říkám, že jsem tady šla včera sama, tak jste mi nic nedala, a teď mi dáváte papír, že je to vyřízený jako. Tak proč jste mi to nedala? Ani slovo mi neřekla, ani slovo. Já jsem se už nebavila... to nemá cenu (odevzdaný a zklamaný hlas). To je jasný, proč. Ona ta poradkyně ze Sokolova, ona k nám jezdila furt. Třeba do tejdne dvakrát. Ona nám pomohla se všim. My jsme třeba ani nevěděli, že máme nárok na nějakou pračku, nebo na nějaký dětský posteel. Nebo úplně na všechno. To sem vůbec nevěděla, to voni na tý sociálce vám nic neřeknou, to s váma neřeší prostě. Tady je to úplně hrůza“ [14].

Z úryvku je patrné, že místo aby se práce TSP v Kraslicích vzájemně doplňovala a fungovala v součinnosti s prací jiných, zejména státních a městských institucí, jejím úkolem je spíš napravovat nedostatky těchto institucí. Další zjištěnou skutečností byla nízká informovanost obyvatel o existenci služby TSP. Někdy může dojít i k mylné představě, že služba TSP je určena jen Romům, jak svědčí úryvek z následujícího rozhovoru s ženou ne-Romkou, chronickou neplatičkou nájemného:

Paní: Na víc nárok nemám. Ale cigáni jo no. Nevím, jak oni to dělaj.

Tazatelka: My právě tady chodíme v rodinách a bavíme se i s romskejma a ty většinou říkaj, že jim to moc nechťej dát, ale že maj nějakou poradkyni, která s nima chodí.

Paní: Jó, takhle, takhle. Oni maj nějakou poradkyni, aby jim jako vysvětlila, na co maj nárok a na co nemaj. No tak to nevím, ale vim, že maj 40 000,- třeba...

Další pracovník o.p.s. Člověk v tísní, který v Kraslicích působí, je již výše zmiňovaný pan Štefan Gabčo, který zde vykonává pozici koordinátora vzdělávání a vzdělávacích aktivit.

V současné době dojíždí do Kraslic 1x týdně. Místním školám nabízí různé workshopy (kupř. na téma kompetence v sociální sféře, finanční gramotnost, budoucí povolání apod.) a doučování. Dosud však žádná z nabízených služeb nebyla realizována. Jediné co v rámci této činnosti ČvT probíhá je shánění dobrovolníků pro doučování v sociálně slabých rodinách, celkem v Kraslicích působí tři dobrovolníci. Nejedná se přitom pouze o doučování, ale také o celkové působení na rodiny, jejich návyky, pravidelné posílání dětí do škol apod.

Mateřský a dětský klub Šnek: Klub funguje od března 2012, zřizovatelem je kraslická odnož křesťanské organizace 22. Přední hlídka Royal Rangers v ČR. Vedoucím kraslické organizace je Jan Sebján. Činnost organizace je sponzorována dotacemi z ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, částečně si sama na svou činnost vydělává prodejem vlastních výrobků a pořádáním benefičních koncertů a sbírek. Dětský klub se nachází v předsálí kraslického kina, jehož náklady na energie jsou dotovány městem Kraslice. Město Kraslice také v minulosti udělilo organizaci grant na uspořádání letního tábora, pro jehož účely město též poskytlo pozemky. Následně však organizátory pokutovalo kvůli poraženému stromu částkou, která několikrát převyšovala částku dotovanou, ta byla nakonec po společné dohodě snížena do výše udělené dotace. Organizace nicméně i nadále pořádá dva dětské tábory ročně. Podle pana Mikuláše Zoubka, který je jedním ze čtrnácti dobrovolníků klubu Šnek a zároveň též kraslický kazatel Českobratrské církve evangelické, se jak v Royal Rangers tak i jimi organizovaných táborech nevyskytují romské děti. Romské rodiče údajně nechtějí děti posílat z domova pryč na déle než jeden den. Pro romské děti je určen tzv. Romský klub, vedený dobrovolníkem Lubošem Cinou, členem Sboru Bratrské jednoty baptistů v Kraslicích, který je sám romského původu. Romský klub probíhá vždy v pátek a je rozdělen na dvě skupiny – děti do deseti let a náctileté. V zásadě se jedná o biblickou výchovu spojenou s různými volnočasovými aktivitami. Dále je zde Dětský klub, který je určen dětem ve věku od 6 do 15 let. K dispozici mají hernu a čajovnu, nebo výtvarné a etické dílny. Náplň není křesťansky zaměřená. Křesťansky je naopak zaměřený Dětský biblický klub, který se koná vždy v úterý od 18 do 19 hodin. V rámci projekce Eko kina a přednášek na téma Bible mohou do klubu docházet i lidé starší 15 let. V pondělí, středu a pátek je mateřský klub určen rodičům s malými dětmi. Tento klub vedou ženy, které nejsou křesťanky. Jednou týdně se v mateřském klubu konají různé přednášky. Dále se v klubu realizují některé další přednášky a volnočasové aktivity, jejichž rozsah není pro potřeby této analýzy důležitý.

Farní charita Kraslice: Jedná se o neziskovou církevní organizaci, která je začleněná do struktury Diecézní Charity Plzeň. V Kraslicích již v současné době nepůsobí. Dříve se zaměřovala na pomoc lidem v těžké životní situaci působením v oblasti sociálních služeb, zdravotní péče a tuzemské i zahraniční humanitární pomoci. Poskytovala drobnou pečovatelskou a návštěvní pomoc, či ošacení pro lidi bez domova. Dále též pořádala různé sbírky.

Kazatelská stanice Českobratrské církve evangelické Sokolov: vedoucím a ordinovaným presbyterem je Mikuláš Zoubek, který je zároveň kurátorem celého sboru ČCE Sokolov. Na kazatelské stanici probíhá nedělní škola, na kterou chodí 7-15 dětí, z toho asi třetina romských. ČCE Kraslice dále pořádá klasický tábor, na kterém téměř nejsou romské děti (nejvýše 1-2). Není to údajně otázka peněz (snadno prý lze najít sponzora), ale opět zde hraje roli romská mentalita (viz Mateřský a dětský klub Šnek). Dále ČCE Kraslice pořádá příměstský tábor Funny Camp, kde děti mají bohatý program v městských sadech vedle kostela po dobu 5 pracovních dnů v srpnu. Tento tábor je vhodnou letní aktivitou pro romské děti, pro které je primárně určen (cca 2/3 až 3/4 dětí jsou romské). Děti na tomto táboře nejedí, nespí, neplatí a nemusí se na něj ani hlásit, pouze dojde k seznámení rodičů s účastí jejich dětí a náplní tábora. Na tyto akce chodí každý den cca 30 – 40 dětí (dopoledne i odpoledne) a pár rodičů. Z cca 20 vedoucích Funny Campu byli v roce 2013 také 4 romští vedoucí.

Opomenutí některých lokalit a oblastí intervence – v Kraslicích nelze příliš hovořit o opomenutá určitých lokalit jako spíše o celkově nedostatečném pokrytí města sociálními službami. V roce 2011 zde krátce působilo Centrum sociálních služeb Armády spásy, které fungovalo jako nízkoprahové centrum pro osoby bez domova a ohrožené ztrátou bydlení, či osoby v obtížné životní situaci a hmotné nouzi. V centru jim bylo poskytnuto zázemí, základní sociální poradenství, možnost využití sprchy a WC, jednoduchá strava (potravinové balíčky), teplé nápoje. Nyní již ale ve městě neexistují žádné bezplatné poradny, velmi citelně zde chybí nízkoprahový klub pro mládež, na jehož vybudování tlačí jak sociální odbor MÚ Kraslice, tak i někteří zástupci sokolovských NNO, zejména o.s. Kotec. Ani žádná z ve městě působících organizací či institucí se oficiálně nevěnuje poskytování sociálně aktivizačních služeb. V Kraslicích se dále nenachází žádný azylový dům ani dům na půl cesty. Donedávna fungoval nejbližší azylový dům o. s. Útočiště v obci Oloví, v březnu 2013 však byla jeho činnost z důvodu nedostatečných financí ukončena. Jiné nejbližší azylové domy a domy na půl cesty se nachází ve městech Sokolov a Karlovy Vary. V Kraslicích kromě toho schází také intervenční centrum, ve kterém by mohly osoby vykázané ze společného obydlí či ohrožené násilným chováním nalézt pomoc v nouzi. Více viz „nedostatky v péči o rodinu“.

Spolupráce jednotlivých poskytovatelů sociálních služeb: Z výpovědí interviewovaných aktérů v oblasti poskytování sociálních služeb se zdá, že jejich spolupráce není vzájemně příliš dobře propojená. Často jednotliví aktéři poskytovali protichůdné odpovědi. Zástupci NNO kupř. zmiňovali, že město nemá žádného terénního sociálního pracovníka (ačkoliv má jednoho), zatímco zaměstnanci sociálního odboru MÚ Kraslice tvrdili, že ve městě neexistují žádné terénní programy. V obou případech šlo o omyl. Je tedy velmi pravděpodobné, poskytování sociálních služeb je nejen nedostatečné, ale také značně nekoordinované a vzájemně neprovázané. Dále není rozvinuta spolupráce mezi úřadem práce a sociálním odborem, případně dalšími TSP.

Nedostatky v péči o rodinu: Zásadní nedostatky v péči o rodinu je potřeba spatřovat především v jiných než v lokálních souvislostech. Státní sociální politika, která rodiny a jejich životy nevyhnutelně ovlivňuje, zároveň vytváří i mantinely pro fungování úřadů práce a sociálních odborů atd. Je naprosto skandální, že současná sociální politika je nastavena tak, že rodiny kupř. vyplácením nižších dávek manželským párům motivuje k rozvodům atd. Problematické jsou samozřejmě i kořistnické praktiky exekutorů, lichvářů apod., které je potřeba řešit především na celostátní úrovni. Obecně pak v Kraslicích chybí dostatečné množství TSP, zejména poskytování poradenství či osobní asistence. Dále ve městě Kraslice není rodinám poskytována raná péče a mnohé další služby. Nejbližše se tato služba nachází v Plzni a v Karlových Varech, sociální odbor při MÚ Kraslice na tyto pobočky poskytuje svým klientům kontakty. Jak již bylo řečeno v kapitole na téma „sociální služby a jiné podpůrné aktivity v obci“, v Kraslicích neexistuje ani systém včasné intervence. Nejbližší intervenční centrum se nachází až v Sokolově. Paní Soňa Hrádková z městského odboru správních věcí přitom tvrdí, že v lokalitě se v důsledku nepříznivé sociální situace mnoha lidí poměrně často vyskytuje domácí násilí. Ačkoliv existuje možnost využít Bílého kruhu bezpečí, ženy se obvykle ozývají pouze až policii ČR, nicméně v rámci smířčího jednání pak často opět dochází k návratu k partnerovi. Pro mnohé partnery je nemožné se od sebe odstěhovat kvůli problematickému přístupu k bydlení.

2.9. Vzdělání

Z celkového počtu 6 695 obyvatel na území města Kraslice v roce 2011 žilo celkem 943 dětí ve věku do 14 let a 406 dětí ve věku 15 – 19 let. Ve městě se nachází pět mateřských škol, dvě základní školy s celkovou kapacitou 860 dětí a jedna základní škola praktická spojená se základní školou speciální s kapacitou cca 70 dětí, jejíž součástí je také jedna přípravná třída pro přibližně 11 – 13 dětí. Obsazenost, resp. počet zapsaných žáků, se v posledních třech letech příliš neměnila. Ve školním roce 2012/13 nastoupilo do kraslických

základních škol 77 prvňáků, v předchozích dvou ročnících to bylo pouze o jednoho méně. Ve stejném roce se přitom v pátých ročnících nacházelo celkem 66 žáků v páté třídě, 76 žáků v osmé a 67 v deváté třídě. K pokračujícímu poklesu žáků dochází na ZŠP a ZŠS, kde chod školy ovlivňuje jak současná změna přístupu diagnostických poraden, které již děti do praktických škol odesílají v mnohem menší míře, tak i do jisté míry fungování základní školy v Rotavě, v níž probíhají programy integrace dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V Kraslicích dále funguje také základní umělecká škola a Dům dětí a mládeže. Až do roku 2010 v Kraslicích fungovala střední průmyslová škola zaměřená na výrobu hudebních nástrojů. K jejímu částečnému obnovení došlo v roce 2012 – při základní škole v Havlíčkově ulici byl otevřen zatím první ročník učebního oboru bez maturity.

2.9.1. Školy ve městě Kraslice, romští žáci a žáci se sociálním znevýhodněním

Mateřské školy

Ve městě Kraslice existuje celkem pět mateřských škol:

- SŠ, ZŠ a MŠ Kraslice, ul. Havlíčkova
- Mateřská škola Kraslice, ul. Barvířská
- Mateřská škola Kraslice, ul. Lipová cesta
- Mateřská škola Kraslice, ul. Boženy Němcové
- Mateřská škola Kraslice, ul. U Elektrárny

Dle informací získaných od zástupkyně ředitelky MŠ Barvička a od ředitele SŠ, ZŠ a MŠ Kraslice obvykle romské děti do mateřských škol nechodí, neboť jsou pro ně finančně nedostupné – v mateřských školách je nutné platit poplatek a stravné. Důvodem však může být i to, že mateřské školy nejsou pro děti povinné a romské rodiče nikdo nepřesvědčuje o jejich vhodnosti z hlediska navázání na budoucí školní docházku.

Předškolní příprava

Při Základní škole praktické a základní škole speciální funguje druhým rokem přípravná třída. Tato třída je určena pouze dětem se sociálním znevýhodněním a rychle si získala oblibu mezi místními rodiči, zejména Romy, z nichž si někteří asociují pedagogy ZŠP a ZŠS s vlídným a nediskriminujícím přístupem. Škola se nachází na rozhraní střední a severní části města a v rámci Kraslic je relativně dobře dostupná i pěší chůzí. O sociálním znevýhodnění dětí rozhoduje paní ředitelka Šípošová, která tuto skutečnost komentuje následujícími slovy: „Žiju tu 55 let, dřív tu byl ředitelem můj otec, já jsem tu vyrostla, znám tu všechny děti a rodiny, rodiče těch dětí v jedné třetině případů prošli zvláštní školou“ [31] Ve školním roce 2012/13 přípravnou třídu navštěvovalo 11 dětí, v roce 2013/14 by se tento počet měl zvýšit minimálně na 13. Výhodou přípravné třídy je to, že v ní rodiče nemusí za dítě platit poplatek a dětem je umožněno nosit si vlastní svačiny z domova. Dle slov ředitelky má tato třída velký úspěch, neboť děti z ní odchází na běžnou základní školu, žádné z nich nezůstává na ZŠP a ZŠS. To dokládá i výpověď matky, jejíž syn nyní absolvuje předškolní přípravu: „Já právě jsem se bavila s pani Šípošovou, to je ředitelka tady té školy zlatý, ale ona říkala, že by jí to nepovolila ta ze Sokolova, ta poradkyně pro ty děti. Protože von je takovej schopnej do té základky, to by musel mít nějaký problém, aby... no. No to můžu změnit až v té základce až tam bude chodit 3 měsíce, tak podle toho jestli mu to půjde, anebo ne, tak by ho šlo vrátit. Ale jinak ne“ [14]. Z výpovědi je patrné, že si matka přeje, aby

její syn mohl i přes dobrý prospěch chodit na ZŠ praktickou, neboť rodina zde má dobré zkušenosti s přístupem pedagogů. Důsledné dodržování zákona a nezařazování dětí bez mentálního postižení do ZŠ praktických je v tomto případě vnímáno negativně jak ze strany školy, tak ze strany rodiče. Z této skutečnosti lze rovněž usuzovat na nedostatečné snahy o integraci ze strany kraslických základních škol. Nutné je však dodat, že rodiče mnohdy nemají žádné zkušenosti s jinými školami.

2.9.2. Základní a střední školy

V Kraslicích jsou celkem dvě běžné základní školy a jedna Základní škola praktická a Základní škola speciální. V obci funguje jediná střední škola, která nabízí učební obor bez maturity, a je připojena k SŠ, ZŠ a MŠ Kraslice. O využití této střední školy bude pojednáno v závěru této kapitoly. Všechny školy se nachází v pěší dostupnosti centra města.

SŠ, ZŠ a MŠ Kraslice, ul. Havlíčkova (pan ředitel Pečenka) – je největší vzdělávací institucí ve městě Kraslice; spadá pod ni také odloučené pracoviště MŠ v Jindřichovicích. Celková kapacita školy je přibližně 480 dětí, v červnu 2013 školu navštěvovalo 450 dětí. Na základní škole se nachází deset tříd na prvním stupni a osm tříd na druhém stupni, dále zde byl v roce 2012 nově otevřen první ročník učebního oboru nástrojař a strojní mechanik, do kterého v roce 2012/13 chodilo 25 studentů. Mezi studenty jsou i Romové, jejich počet však není znám.

Základní škola Kraslice, ul. Dukelská (pan ředitel Vlček) – kapacita této školy je 380 dětí, v červnu 2013 školu navštěvovalo 300 dětí. Ve škole je celkem 14 tříd a 3 oddělení družiny.

Děti se sociálním znevýhodněním: Dle pana ředitele Pečenky se sociální znevýhodnění, které působí negativně na školní úspěšnost, projevuje především v omezené schopnosti hradit výdaje spojené se školní výukou a v problematické docházce do školy způsobené situací v rodině, která je z pohledu většinové společnosti vnímána jako nestandardní (kupř. z důvodu příliš častého stěhování, nevhodného domácího prostředí, rodinných rozporů, vlašného vztahu rodičů ke školní docházce dětí, či sociálních patologií apod.). Na základě úředního potvrzení je však oficiálně možné tímto způsobem označit pouze 2 děti v celé škole, jako děti se sociálním znevýhodněním však pan ředitel Pečenka vnímá celkově 6 až 9% žáků v celé škole, tedy přibližně dvě děti na každou třídu. To potvrzuje také pan ředitel Vlček, na jehož školu nedochází žádné dítě, které by mělo úřední potvrzení o ztížených podmínkách pro vzdělávání. Přesto se podle něj v každé třídě vyskytnou přibližně 1-2 případy, kdy se dítě opakovaně potýká s problémy při pořizování školních pomůcek, nebo s nepravidelnou docházkou. Některé děti dojíždí z okolních obcí a do školy prý přestanou chodit ve chvíli, kdy v domácnosti dojdou peníze vyplácené v sociálních dávkách. Docházka má pochopitelně vliv na školní prospěch. Dle ředitele Vlčka k záškoláctví nejčastěji dochází u romských dětí. Špatná docházka nezřídkou souvisí i s častou migrací některých dětí, respektive jejich rodin. Typické migrační trajektorie s dopadem na střídání škol či případnou docházkou ilustrují následující výpovědi:

„Na Rovný jsme byli chvíli, tam bylo krásně, ale v zimě už to bylo katastrofa, tam se nedostanete ani autem, autobusem, nikam, a tak chtěla mi holka, protože tam není pořádná škola na ty Rovný, tak jsme říkali, tak musíme někam pryč, protože kvůli holce zas, no tak jsme šli na Rotavu, no tam jsme jí přihlásili. Jenomže tam byli zase nějaký problémy kvůli nájmu a takový, jsme byli zadlužený, jsme to nějak nestíhali, tak jsme, tam jsem jí sice přihlásila, že bude do první třídy, ale přes ty prázdniny sem musela odejít..., no tak na prázdniny jsem byla u mámy svojí v Oloví na baráku u rodičů, no a mezi prázdninami se uvolnilo tady [Kraslice], a tak jsme šli semka... A už jsme tady ty čtyři roky“[32].

„Za náma jezdil jejich otec, tak jsem myslela, že to bude dobrý, tak jsem se k němu vrátila sice, ale na ubytovnu, kde taky, vodu jsme museli tahat ze sklepa, vůbec tam netekla, tak jsem vlastně tři měsíce byla s ním, pak jsem tady musela zrušit školu, tři měsíce v Novém Sedle jsem byla u něho, tam děcka chodily pěšky do školy do Chodova, a vlastně minulý rok jsem se vrátila sem...“ [18] .

Romské rodiny se často stěhují kvůli ztíženému přístupu ke kvalitnímu bydlení. Jak potvrzuje i pan ředitel Pečenka, rodiče některých žáků na jeho škole se často stěhují, neboť unikají před dluhy a vymahači, nebo před domácím násilím, a děti jsou takto nucené neustále měnit školy. Na příkladu žáka romského původu, který se v uplynulých sedmi letech školní docházky přestěhoval celkem pětkrát, pan ředitel ilustroval dopad tohoto stěhování na celkový prospěch – z dvojkaře se v průběhu let stal žák na propadnutí. Pan ředitel Vlček dále dodává, že migraci ovlivňuje také to, jak rodina dítěte reaguje na domluvu školy a OSPOD – často se kvůli potížím rodina odstěhuje z města pryč.

Integrace: Žádná z běžných základních škol v Kraslicích nemá třídu skupinové integrace ani předškolní přípravu. Na SŠ, ZŠ a MŠ Kraslice mají děti možnost docházet v odpoledních hodinách do počítačové učebny, kde si nejčastěji hrají počítačové hry.

Individuální přístup k žákům: Na žádné z běžných základních škol v Kraslicích nejsou integrováni žáci, kteří by se učili podle nějaké z příloh Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Ve školách nepůsobí asistenti pedagoga (podle pana ředitele Pečenky je to administrativně náročné). Na obou školách však existují děti, které se učí podle individuálního vzdělávacího plánu, přičemž v některých případech jde o děti talentované. Na ZŠ v ul. Dukelské mj. existuje tzv. „dyslektický kroužek“, který probíhá pod vedením speciálně vyškolené vychovatelky

Přeřazování na základní praktickou školu: Dle pana ředitele Pečenky k přeřazování na ZPŠ obvykle dochází v průměru 1x ročně, většinou před dokončením čtvrtého ročníku ZŠ, výjimečně však i později. Na ZŠ v ul. Dukelská údajně k přeřazení v průběhu posledních pěti let nedošlo ani jednou, celkově je přeřazování v posledních několika letech čím dál méně časté. Psychologické poradny často odmítají vydat doporučení k přeřazení i v případech, kdy by dle obou ředitelů kraslických ZŠ byl ku prospěchu dítěte; to údajně jinak v běžné třídě trpí a stává se obětí šikany. Dle pana ředitele Pečenky se někdy přeřazení brání také rodiče, neboť si nechtějí připustit, že by jejich dítě mohlo být mentálně postižené. V klesajícím počtu dětí na praktických školách mohou hrát rodiče svým odporem roli, ne vždy se jim však přeřazení podaří zabránit. Následující úryvek popisuje trajektorii přeřazení na ZŠ praktickou:

„Jo člověk řekne zvláštní škola, že to musí bejt teda jo, no bránila jsem se tomu, protože sice nastoupila do první třídy normálně na základní školu, ale tak když jsem viděla, že ani ne v půlce první třídy ostatní děti četly a ona neuměla ani číst a ani nespočítala 1+1 pomalu, tak vim, že jí to šlo prostě hodně těžko, takže jsem se s tím teda těžko smířovala, hlavně teda manžel, ten teda nechtěl, aby tam vůbec šla, takže jsem ho musela teda přesvědčovat, pak jsme teda šli přes tu pedagogicko-psychologickou poradnu, tak tam jsme dostali doporučení, že teda na tu základku by teda neměla, že bude lepší, když se prostě strčí sem. No teda takže jsme se s tím smířovali, že teda je asi hloupá, jako mi ze začátku přišlo, protože jsem se nesetkala s tím termínem lehká mozková dysfunkce, to mi přišlo, že je nějaká vada... Ale pan doktor, který tady dělá dětského doktora, tak ten mi vysloveně s holkou pomohl, se vším všudy, sestra mi to i vysvětlila jak s ní mám pracovat a pak jsem byla ve styku i s učitelkama, že teda mi říkaly jak se s ní mám učit, abych jí neučila zas nějak jinak než oni, jo, takže jsme se učily furt stejně, jo, jako jak učila paní učitelka, tak aby ona to zvládala, no ale v půlce první třídy ona pomalu propadala, měla čtyřku na vysvědčení v první třídě, pak jsme přišly sem, tak vycházela s dvojkama, jo, takže... Sice tam jdou pomelejc, že jo, všechno, ale aspoň umí ty základy, číst psát

počítat“..... „Učitelky jsou tam [na ZŠP a ZŠS] úplně perfektní, no až se úplně divím, jak to tam s těma dětma zvládaj, protože tam nechoděj jenom tady ty děti, co maj problémy s učením, ale choděj tam třeba děti, který jsou úplně postižený, že tam maj jakoby takovou přímo třídu prostě pro takovýhle děti, který opravdu se nenaučej ani mluvit, ale snažej se s nima prostě nějak pracovat. A hlavně tam právě chodí hodně těch romskejch dětí, tak to vysloveně tam nebyl žádný problém s nima. Jo, že je prostě dokázali nějak zvládat a dokázali to prostě úplně perfektně, nemůžu si stěžovat. Ředitelka teda na jedničku“ [29].

I v době, kdy dětí přeřazovaných na ZŠP ubývá, byla dívka na praktickou školu přeřazena na základě diagnózy lehké mozkové dysfunkce. Na škole se dívce skutečně nedařilo a její výuku nebylo možné zajistit s pomocí asistentů pedagoga. Výpověď však svědčí o tom, že ZŠP je školou, která je tradičně i nadále spojovaná s romským etnikem.

Předčasné ukončování docházky: Na ZŠ v ul. Havlíčkova dochází k předčasnému ukončení docházky v průměru ve třech až čtyřech případech ročně. Nejčastěji se jedná o žáky, jež ředitelé kategorizují jako žáky se sociálním znevýhodněním (nízký příjem a migrace, které mají negativní vliv na školní prospěch). Na ZŠ v ul. Dukelská se předčasné ukončení týká dvou až tří dětí ročně, obvykle v osmé třídě. Nejčastěji k němu dochází v důsledku opakovaného propadnutí do nižšího ročníku.

Přechody na střední školy: Na střední školu se dostanou téměř všechny děti, které na ni podají přihlášku – dle slov obou ředitelů kraslických ZŠ se v současné době střední školy o studenty přetahují. Na každé ze škol přibližně 2-5 dětí z ročníku odchází na gymnázium. Poslední dobou mezi žáky stoupá zájem o učební obory, což oba ředitelé kraslických ZŠ vítají a považují za správný trend. V současné době žáci z devátých tříd odcházejí především na tyto školy: Integrovaná střední škola technická a ekonomická Sokolov, Střední škola živnostenská Sokolov, Střední průmyslová škola Loket, Gymnázium a obchodní akademie Chodov, případně Odborné učiliště v Horním Slavkově. Někteří žáci přechází také na střední školy v Karlových Varech a v Plzni. Na ZŠ v ul. Havlíčkova si přihlášku v průměru nepodávají 2-3 děti v ročníku, na ZŠ v ul. Dukelská k takovému případu dojde jednou za pět let. Často jsou to ti, kteří základní školu předčasně ukončili.

Otevřenost škol: Dle ředitele Vlčka je ZŠ v ul. Dukelské vnímána jako škola s velkými nároky na prospěch a kázeň. ZŠ v ul. Havlíčkově je podle něj zase škola, která je více otevřená rodičům. Dle slov ředitelů obou ZŠ se ani v jedné ze škol nedělají rozdíly mezi dětmi na základě prostředí, z něhož pocházejí, či na základě etnicity. I přesto může dle romských rodičů na školách docházet k různým druhům diskriminace a šikany. Jedna matka si kupř. stěžovala, že její syn je ve třídě nový a navíc jediný Rom, tudíž se s ním nikdo nebaví a on je proto neustále smutný a nechce do školy chodit. Byl obětí fyzického násilí ze strany spolužáka, učitelka údajně napadení nebyla schopna zabránit. Dále tato matka vyprávěla příběh o romské dívce, kterou učitelka odmítala vzít na školní výlet kvůli opožděnému zaplacení. Konflikt však vyřešil pan ředitel Pečenka a dívka na výlet nakonec odjela [14].

Učební obor: Z hlediska možnosti pokračovat po základní škole na dalším stupni vzdělávání je významná existence prvního ročníku učebního oboru, který je pozůstatkem někdejší střední průmyslové školy zaměřené na výrobu hudebních nástrojů. Ta kdysi patřila pod Střední živnostenskou školu Sokolov a byla v důsledku malého zájmu studentů po optimalizaci školství v Karlovarském kraji uzavřena v roce 2010. Cílem jejího částečného obnovení bylo především umožnit dětem, které nemají finanční prostředky na dojíždění za vzděláním do jiných měst, aby se mohly vyučit v blízkosti místa bydliště. Učni v této škole dostávají finanční příspěvky na obědy. Někteří z učňů jsou Romové, 5 učňů přišlo ze Základní školy praktické. V současné době hrozí pěti učňům vyloučení.

Základní škola praktická a Základní škola speciální Kraslice, ul. Opletalova (paní ředitelka Šípošová) – do školy v červnu 2013 docházelo 49 žáků, z toho 11 do předškolní přípravy, 25 žáků s lehkým mentálním postižením navštěvuje ZŠP a 13 dětí se středně těžkým až těžkým mentálním postižením, či souběžným postižením více vadami, navštěvuje ZŠS. Děti jsou cca z 50% ne-romské a z 50% romské, což paní ředitelka Šípošová považuje za pozitivní důkaz toho, že škola rozdíl mezi Romy a ne-Romy nedělá. Škola je mezi Romy oblíbená, někteří rodiče se o škole vyjadřují v superlativech („zlatá škola“, „perfektní učitelky“, apod.), neboť jejich dětem se zde podle nich dostává lepší péče a ohleduplnosti než ve školách běžných, kde údajně romské děti bývají diskriminovány.

Dle odhadů paní ředitelky Šípošové 26 dětí na ZŠP a ZŠS pochází z rodin, kde je alespoň jeden z rodičů bez práce. Osm dětí pochází z rodin, kde jsou oba rodiče nezaměstnaní, z toho je sedm rodin romských a pouze jedna ne-romská. V 23 případech z 26 se jedná o děti, které paní ředitelka Šípošová považuje za sociálně znevýhodněné. Dle paní ředitelky se ve škole v minulosti vyskytovaly tzv. „hraniční případy“, kdy nebylo možné retardaci dítěte klasifikovat. Jinými slovy byly tedy na ZŠP zařazovány děti, kterým lehká mentální retardace nebyla vůbec diagnostikována. K těmto případům již prý nyní nedochází. Přestože i nadále bývá v průměru pět dětí za rok přeřazeno ze ZŠ na ZŠP či ZŠS (jedná se o děti z celého ORP), v důsledku celostátního úsilí o postupné rušení praktických škol posledních 5 let dochází k poklesu žáků – každoročně o 4 až 12 žáků (viz tabulka č. 1). Školu přitom zřizuje MěÚ Kraslice, který je ze zákona povinen škole přispívat na provoz. Se snižující se obsazeností školy tak z pohledu MěÚ efektivita vynakládaných prostředků na provoz (které se odvíjí např. od velikosti budovy školy apod.) v poměru k počtu žáků a společenskému přínosu neustále klesá. Ve škole je v současné době celkem 6 tříd, což znamená, že v některých třídách se vyučuje i více ročníků najednou. V jednom ročníku jsou kupř. pouze 2 děti. Paní ředitelka Šípošová proto zvažuje, zda do školy nezavést také běžný program pro ZŠ pro děti se specifickými poruchami učení, čímž by škola získala více žáků a zároveň by byl umožněn návrat některých dětí na klasickou ZŠ.

Tabulka 10 – Vývoj počtu žáků na ZŠP a ZŠS Kraslice v uplynulých pěti letech (bez dětí v předškolní přípravě):

Školní rok	Počet žáků	Počet žáků přeřazených z běžné ZŠ na ZŠP	Počet žáků přeřazených z běžné ZŠ na ZŠS	Počet případů předčasného ukončení školní docházky
2008/09	71	4	3	3
2009/10	64	4	1	2
2010/11	54	2	4	4
2011/12	50	5	1	1
2012/13	38	2	0	1 + 1 žádost o prodloužení

Zdroj: Vlastní šetření

Žádné z dětí, které na ZŠP a ZŠS dochází, nikdy nepřestoupilo na běžnou ZŠ. Ve škole působí celkem 10 pedagogů. Dále na škole působí čtyři asistenti pedagoga, žádný z nich však není romského původu. Jeden pedagog podle paní ředitelky vystačí na 14 dětí, asistenti bývají využíváni především u dětí se závažnějším postižením a s kombinovanými vadami. Od roku 2013/14 již na škole budou pouze tři asistenti.

Školní docházka je dlouhodobým problémem. Rodiče mají pravomoc děti omlouvat a dle paní ředitelky Šípošové tak často činí i v neopodstatněných případech. Největší potíže jsou u dětí od 7. ročníku výše. Důvody nadměrné absence ve škole bývají často podobné jako u dětí na běžné ZŠ, tedy kupř. problémy s hrazením jízdného. Paní ředitelka Šípošová proto žádala radu města o jeho proplácení. Se zlepšením školní docházky nabízela škole pomoc také o.p.s. Člověk v tísni. Její koordinátor vzdělávání a vzdělávacích aktivit, Štefan Gabčo, nabídl rodinám žáků dobrovolníky, kteří pomáhají nejen s doučováním, ale také se snaží v rodinách pěstovat návyky, které by vedly k lepší docházce do školy apod. Paní ředitelka však s dobrovolníky Člověka v tísni odmítá spolupracovat, dle jejího názoru odvádějí neodbornou práci. Podle pana Gabča však jde o nedorozumění, nejde o suplování pedagogů ZŠP, nýbrž o aktivizaci a motivaci rodin.

Školní docházku v průměru předčasně ukončí dvě děti ročně, další děti pak mohou pokračovat na různá odborná učiliště v regionu, např. v Sokolově, Horním Slavkově, nebo právě na nově otevřenou SŠ v Kraslicích. Dále pak pracují kupř. jako prodavači v obchodech, ve strojárnách Rotas, nebo v různých pomocných profesích. Dle ředitelky Šípošové ale mnozí absolventi skončí nezaměstnaní, často právě kvůli svému romskému původu (práce je pro ně nedostupná).

2.9.3. Speciální třídy ZŠ v Rotavě a jejich dopad na dojíždění rotavských dětí do kraslických škol

Na běžné ZŠ v nedaleké Rotavě v průběhu posledních několika let došlo k otevření tří speciálních tříd pro skupinovou podporu žákům s lehkým mentálním postižením. Tuto skutečnost považují za nešťastnou paní ředitelka Šípošová i vedoucí odboru správních věcí při MěÚ paní Odehnalová. K postupnému otevírání speciálních tříd začalo na rotavské ZŠ docházet poté, co byla v roce 1996 uzavřena tamní zvláštní škola. Dle zprávy České školní inspekce Karlovarského inspektorátu z roku 2012¹⁶ je na rotavské ZŠ ve třech speciálních třídách (jedna na 1. stupni a dvě na 2. stupni) celkem 26 žáků. Sedm žáků se SVP je vzděláváno formou individuální integrace a jsou pro ně zpracovány individuální vzdělávací plány (IVP). Dále pro zkvalitnění speciální péče škola využívá v rámci projektů také pomoc psychologa a speciálního pedagoga.

Paní ředitelka Šípošová z kraslické ZŠP a ZŠS považuje tento druh inkluze dětí s postiženími na běžné ZŠ za nevhodný. Její názor je ovšem do značné míry ovlivněn obavou z úbytku žáků na její škole. Ani závěry inspekční zprávy z roku 2012 jej nijak nepotvrzují, a nelze jej podložit ani žádnými jinými důkazy. Ačkoliv kvalita vzdělávání dětí se speciálními potřebami na ZŠ v Rotavě nebyla podrobněji ověřována, za pozitivní lze vnímat fakt, že rotavské děti s těmito potřebami již nemusí nadále dojíždět do ZŠP a ZŠS Kraslice. Na druhou stranu však podle paní Odehnalové ze správního odboru MěÚ Kraslice rotavská ZŠ získala pověst „romské školy“, do které někteří rotavští ne-Romové nechtějí posílat své děti a místo toho je posílají na základní školy v Kraslicích, zejména na ZŠ v ul. Dukelská, která je blíže k zastávce autobusu z Rotavy. Údajně tento počet dětí dojíždějících z Rotavy neustále stoupá. Tato hypotéza se potvrdila jen částečně, dle pana ředitele Vlčka rotavské děti do ZŠ v ul. Dukelské dojíždí tradičně už mnoho let. Přesto od roku 2007/08 došlo k nárůstu jejich počtu; zatímco v roce 2007/08 se jednalo o 39 dětí, v roce 2012/13 to už bylo 55 dětí, přičemž děti z Rotavy stále častěji chodí do Kraslic již k zápisu, zatímco dříve se jednalo spíše o přestupy v pozdějším ročníku.

Pan ředitel Pečenka ze ZŠ v ul. Havlíčkově tuto hypotézu rovněž částečně potvrzuje, ne-romští rodiče v Rotavě nechtějí, aby jejich děti navštěvovaly školy s vysokým zastoupením romských dětí. Údajně podobný trend postupně začíná i v případě dojížděky dětí z obce

¹⁶ <http://zpravy.csicr.cz/upload/2012038493.pdf>

Oloví. Pro získání ucelenějšího pohledu na celou záležitost byl proveden rovněž rozhovor s ředitelkou ZŠ v Rotavě, paní Fialovou. Ta však veškeré hypotézy aktérů z Kraslic popřela a odmítla v rámci interview sdělovat jakékoliv přesnější údaje či stanoviska. Ohradila se také proti tvrzení, že se někteří pedagogové z rotavské ZŠ zúčastnili v roce 2011 protiromských protestů organizovaných Dělnickou stranou sociální spravedlnosti¹⁷.

Podle paní ředitelky Fialové pedagogové údajně neprotestovali proti Romům, nýbrž proti špatnému soužití v obci. Z inspekční zprávy České školní inspekce Karlovarského inspektorátu z roku 2012 dále vyplývá, že v rotavské ZŠ došlo mezi roky 2008 a 2012 k úbytku žáků o celou jednu třetinu – z původních cca 300 žáků na současných 210. Kapacita ZŠ tedy v roce 2012 byla využita pouze na 38 %. Rotavská ZŠ úbytek žáků připisuje vlivu nepříznivé demografické situace, respektive snížení počtu dětí ve věku povinné školní docházky. V průběhu školního roku 2010/2011 pak ze školy odešlo třináct žáků, patnáct žáků naopak přišlo odjinud. Hypotéza o přechodu rotavských ne-romských dětí do kraslických ZŠ a naopak odlivu dětí z kraslické ZŠP a ZŠS na rotavskou ZŠ tak může být částečně pravdivá. Ačkoliv se jedná o jev spíše marginální, který nemá zásadní dopad na systém vzdělávání v Kraslicích, na symbolické úrovni je poměrně významný a v praxi má dopad kupř. na komunikaci s rotavskou základní školou.

2.9.4. Vzdělanostní struktura obyvatel a dostupnost vzdělání

Nedostupnost středoškolského a vyššího vzdělání je podle ředitelů základních škol i dalších místních institucionálních aktérů nejpalčivějším problémem Kraslic, byť ze statistických údajů SLDB 2011 Kraslice ve srovnání se zbytkem Karlovarského kraje dosud příliš výrazně nezaostávají (vzdělání středoškolské s maturitou a vyšší je oproti Karlovarskému kraji jen o 2 procentní body nižší). To se však v průběhu příštích let může změnit a v Kraslicích se již nyní negativně projevuje nedostatek pracovních míst pro nekvalifikovanou pracovní sílu, nebo nabídka zaměstnání jen pro některé konkrétní profese. Nezaměstnaná žena vyučená v oboru řeznice si kupř. stěžovala, že v místě bydliště nemůže najít práci ve svém oboru. Dále je zde velmi málo možností získat středoškolské a vyšší vzdělání přímo v místě bydliště. Pan ředitel ZŠ Pečenka tvrdí, že se ve městě občas vyskytne nabídka práce, k jejímuž vykonávání však právě i kvůli nedostupnosti vzdělání nikdo z místních obyvatel nemá patřičnou kvalifikaci: „Po škole pláčou podnikatelé a majitelé strojírenských fabrik. Shání seřizovače strojů a opraváře. Potřebují lidi z jiných částí republiky, zatímco ti místní nemají práci.“ Jak již bylo uvedeno výše, přímo ve městě Kraslice v současné době existuje pouze 1. ročník učebního oboru v rámci SŠ, ZŠ a MŠ Kraslice, do kterého nyní dochází 25 učňů. Ostatní dojíždí do středních škol v kraji – nejbližší střední školy jsou v Sokolově, Chodově a v Karlových Varech. Někteří dojíždí i do Plzně. Dojíždění do obcí, které jsou více než 20 km vzdálené, je pro mnohé rodiny finančně nedostupné. Děti tak často na střední školu ani nenastoupí. Dle slov pana ředitele Pečenky tudíž ti neúspěšnější z Kraslic odchází natrvalo, vrací se nebo zůstávají jen ti neúspěšní:

„Vzdělávání je tu daleko, když mají někam jezdit na střední školu, tak vždycky musí dojíždět, děláme tu děti na vývoz, že se pak sem nevrací, když to dítě někde dospěje v nějakém místě, tak pak v tom místě třeba založí rodinu a zůstane tam. Když ty děti jsou na SŠ v Plzni, tak tam zpravidla pak už chtějí zůstat. Tím, že se tu zrušila střední škola, tak odtud všechny posíláme pryč, sem se vrátí ti neúspěšní, kterým se ve světě nedaří. Tím se snižuje kvalifikovanost celé té populace. Nejbližší SŠ je v Chodově a v Sokolově“.

Tabulka 11 – Obyvatelstvo podle nejvyššího ukončeného vzdělání

¹⁷ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/142171-romove-zadaji-vypoved-pro-rotavske-ucitele-kteri-sli-v-pochodu-dsss/>

		Celkem	muži	ženy
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let		<u>5 752</u>	<u>2 812</u>	<u>2 940</u>
z toho podle stupně vzdělání	bez vzdělání	<u>39</u>	<u>22</u>	<u>17</u>
	základní včetně neukončeného	<u>1 335</u>	<u>561</u>	<u>774</u>
	střední vč. vyučení (bez maturity)	<u>2 190</u>	<u>1 233</u>	<u>957</u>
	úplné střední (s maturitou)	<u>1 413</u>	<u>630</u>	<u>783</u>
	nástavbové studium	<u>152</u>	<u>59</u>	<u>93</u>
	vyšší odborné vzdělání	<u>49</u>	<u>16</u>	<u>33</u>
	Vysokoškolské	<u>262</u>	<u>125</u>	<u>137</u>

Zdroj: SLDB 2011

Možnost rekvalifikace a doplnění vzdělání

Dalším nedostatkem Kraslic je také absence možností rekvalifikací a večerní školy pro ty, kteří si chtějí doplnit vzdělání, nebo se přizpůsobit požadavkům pracovního trhu. Na rekvalifikace musí obyvatelé Kraslic dojíždět do Sokolova a večerní škola zde skončila spolu se střední průmyslovou školou. Ve spolupráci s úřadem práce je v plánu večerní školu a rekvalifikace opět obnovit v rámci SŠ, ZŠ a MŠ Kraslice. Zatím jde však spíše o určitou představu, nežli o konkrétní plán.

2.10. Bezpečnost

Kraslice se na první pohled jeví jako **město relativně bezpečné a poklidné**, přesto se pohled obyvatel na bezpečnostní situaci podle subjektivní zkušenosti liší. Kraslice jsou městem, ve kterém se podobně jako v jiných pohraničních obcích postižených kombinací různých strukturálních potíží ve zvýšené míře vyskytují některé **typické sociální patologie, jako kriminalita, toxikomanie, alkoholismus, gamblerství, vandalismus**, apod. Výše zmíněné jevy přitom neovlivňují pouze bezpečnostní situaci ve veřejném prostoru, ale také v prostoru soukromém, kupř. formou domácího násilí. Nevhodná bezpečnostní situace bývá také na ubytovnách, kde někdy matky s dětmi sdílí prostor s lidmi s patologickými návyky. Zvláštními příčinami sníženého pocitu bezpečí jsou pak také kupř. **šikana ve škole či rasová diskriminace**, nebo **strach ze ztráty bydlení**, respektive z některých soukromých pronajímatelů a jejich nepřiměřených praktik ve vztahu k nájemníkům. Jako jeden z faktorů ovlivňujících pocit bezpečnosti v kraslickém regionu je dále vnímán **příchod nových obyvatel**, kteří se do Kraslic nárazovitě stěhují z různých okolních obcí a měst.

2.10.1. Statistické údaje o trestné a přestupkové činnosti

Přesné statistické údaje o trestné a přestupkové činnosti ve městě Kraslice nelze získat, dostupné jsou pouze **údaje pro celé teritorium OOP Kraslice spravované kraslickým oddělením Policie ČR**. Na základě těchto statistických údajů měl nápad trestných činů na teritoriu OOP Kraslice v uplynulých pěti letech mírně proměnlivý charakter - v některých letech došlo k jeho zvýšení jindy ke snížení. **Největší frekvenci a nejvyšší vězrostovou tendenci měla v letech 2008 až 2012 majetková kriminalita – tedy krádeže prosté a krádeže vloupáním. V případě krádeží vloupáním byl zaznamenán nejvyšší nárůst ve vykrádání rekreačních objektů (16 v r. 2011 oproti 6 v roce 2008) a ostatních objektů (38 v r. 2011 oproti 13 v r. 2008)**. Naopak krádeže vloupáním do obchodu mírně klesly. V Kraslicích se dále vyskytuje pouliční kriminalita a to zejména v podobě krádeží věcí z aut (v letech 2008 – 2011 cca 4 až 11 případů ročně), v menší míře pak i krádeže aut. Až do roku 2011 se prakticky nevyskytovaly případy sprejerství nebo kapesních krádeží, za rok

2012 zatím statistiky známy nejsou. Majetkovou trestnou činností nejčastěji páchají recidivisté, poslední dobou jí však negativně ovlivňuje kombinace nezaměstnanosti a snižujících se sociálních dávek. Ve stejném časovém období dále klesal výskyt hospodářské kriminality, v roce 2012 však opět mírně stoupl. Nápad násilné činnosti byl proměnlivý, v roce 2012 však významně klesnul. Nápad mravnostní činnosti byl po celých pět sledovaných let nízký. Celkově u všech druhů trestných činů až do roku 2011 vzrůstalo procento objasněných případů, to však v roce 2012 opět kleslo. Z poněkud neuspořádaných statistických údajů v dokumentu Plánu prevence kriminality na rok 2012-2013¹⁸ dále vyplývá pozoruhodná skutečnost, podle které **v Kraslicích v průběhu posledních pěti let stoupal podíl pachatelů trestné činnosti, kteří ještě nedosáhli věku 18 let. Zejména výrazný je tento vzrůst u dětí ve věku do 14 let.**¹⁹

Tabulka 12- Vývoj kriminality v letech 2008-2012, celkový nápad TČ OOP Kraslice

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Celkový nápad trestných činů	206	231	221	242	228
Objasněnost v %	71,36	74,46	74,21	81,82	67,98

Zdroj: Policie ČR, OOP Kraslice (Převzato z Plánu prevence kriminality a doplněno o nejnovější údaje poskytnuté Policií ČR)

Tabulka 13 - Struktura kriminality v letech 2008-2012 v OOP Kraslice

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Majetkové trestné činy	78	95	105	123	137
Hospodářské činy	16	18	12	8	14
Násilné trestné činy	19	23	36	16	6
Mravnostní činy	1	0	2	0	1

Zdroj: Policie ČR, OOP Kraslice (Převzato z Plánu prevence kriminality a doplněno o nejnovější údaje poskytnuté Policií ČR)

2.10.2. Policie

Na území města Kraslice má své oddělení pouze Policie České republiky, městská policie ve městě zřízena není. Část agendy městské policie proto vykonává odbor sociálních věcí a zdravotnictví. Dále v obci při odboru správních věcí funguje také služba, která má v gesci ochranu veřejného pořádku.

Místní oddělení státní policie je tzv. oddělení obvodní 3. typu, které je hierarchicky podřízené Územnímu odboru Policie ČR v Sokolově. Okrsek místního oddělení kromě města Kraslice zahrnuje také obce Oloví, Bublava, Stříbrná, Počátky, Kostelní, Čirá, Černá a Liboc. Oddělení zaměstnává celkem 18 příslušníků policie. Dle vedoucího oddělení je možné si s tímto počtem příslušníků policie vystačit, zároveň však nepopírá, že navýšení tohoto počtu by bylo pro zlepšení bezpečnosti ve vymezeném okrsku přínosem. Někteří další interviewovaní aktéři považují za nešťastné, že o víkendu jsou ve službě vždy jen dva policisté, což je pro okrsek zahrnující 9 obcí nedostatečná kapacita. Mezi obyvateli Kraslice se o místních příslušnících Policie ČR tradují různé domněnky a podezření. Během výzkumu

¹⁸ Viz kapitola Plán prevence kriminality a pracovní skupina pro prevenci kriminality

¹⁹ Více na toto téma viz kapitola OSPOD, péče o rodinu

jsme se kupř. setkali s názorem mladé paní Špačkové, že policisté místní konzumaci a prodeji marihuany a jiných drog přikládají malý význam a příliš se touto problematikou nezabývají:

Š: No vim, že se tady fetovalo, že se hulilo tady dole, tak na ně naběhli policajti, ale oni na to stejně většinou nepřijdou. To se prostě nějak ví, že prodáváš toleto no, ale to že by to někdo řešil, to asi ne.

T: No to sme měli předtim ještě nějak, jak sme tady byli v tom únoru nebo kdy, tak sme měli nějaký rozhovory s policií a tak a ty říkali, že tady jako žádný problémy nejsou nebo tak.

Š: No to by někdo musel říct, když to ví, kdo to dělá.

T: Jo, že by to někdo...

Š: ...napráskal, ale na to tady všichni kašlou. [33]

Podle názoru paní Kulíkové, matky tří dětí, jsou policisté laxní a nevýkonní v potírání také jiných přestupků a trestné činnosti. Uvíjala by proto přítomnost policie městské, která podle ní kvalitně funguje kupř. v Rotavě:

K: Tady teda je dětský hřiště přímo u hlavní silnice, tady u týhletý největší, a není to ani oplocený, takže to dítě prostě tam může vletět kdykoliv jo. Lítaj tam nějaký šestnáctiletý kluci, který tam niče ty věci, na kterejch si maj hrát děti a když jim jako něco řeknete, tak vás pošlou někam, že jo, tam to vůbec nemá cenu nějak řešit, policajty to vůbec jako nezajímá, tam zavoláte a prostě jako 'jo my přijedem' a stejně ani nepřijedou, takže jako...

T: Hmm hmm... Takže s policajtama tady domluva není dobrá?

K: Spíš ne než jo. Tam třeba zase fungovalo na tý Rotavě, že tam třeba fungovala městská policie, tady není, jo takže tam prostě fungovala městská a oni tam furt chodili, byli věčně vidět, jo? Ne v autě, ale třeba pěšky, po večerech, přes den, pořád něco řešili, tady nic jako...[29]

Kromě volání po městské policii se také v rámci výzkumu objevila chvála na funkci asistentů prevence kriminality. Jeden někdejší obyvatel Kraslic, mladý muž, který nyní žije v Rotavě, této službě, která v Kraslicích není zřizována, připisuje podíl na snížení násilných potyček v rotavských ulicích:

„Ale teď už ne, teď už to není takový [časté rvačky v ulicích], před tím to bylo horší. Ze začátku. Teď už tady choděj ty a kontrolujou to tady. Asistenti prevence kriminality a tydto choděj, víš co. Lidi si to nedovolej, no...“ [20]

V Kraslicích se během výzkumu projevila určitá nevyváženost ve vnímání bezpečnostní situace interviewovanými obyvateli a úředníky na straně jedné, a příslušníky místního oddělení Policie ČR na straně druhé. Zatímco úředníci a obyvatelé často zmiňovali vzrůstající počet krádeží, zejména kradení kovu, nebo vzrůstající kriminalitu mládeže a konzumaci návykových látek, příslušníci Policie ČR těmto oblastem nepřikládali příliš velkou váhu a považovali místní bezpečnostní situaci za zcela srovnatelnou s jinými městy ČR. Žádné bezpečnostní problémy podle nich v Kraslicích nejsou, pouze prý drobné krádeže, které jsou podobné jako v jiných městech. Chaty a chalupy se údajně vykrádají nejčastěji na jaře a především v odlehlých oblastech. Údajně ani domnělý prodej drog se v Kraslicích nikdy nepotvrdil. Interviewovaný příslušník nicméně připustil, že krádeže okapů apod. jsou pro obyvatele nepříjemným problémem. Obyvatelé Kraslic však podle jeho slov jako problém vnímají i zvýšenou přítomnost Romů ve veřejném prostoru. Zatímco policisté údajně chápou zvyk Romů vysedávat na ulici jako součást jejich kultury a způsobu socializace, majoritní populace jej vnímá veskrze negativně. Tento názor se nicméně v rámci výzkumu nepotvrdil.

2.10.3. Bezpečnostní agenda na MěÚ Kraslice

Agenda, kterou by v jiných městech srovnatelné velikosti vykonávala městská policie, je v Kraslicích částečně součástí odboru sociálních věcí a zdravotnictví a odboru správních věcí MěÚ Kraslice.

Ochrana veřejného pořádku

Na odboru správních věcí MěÚ Kraslice působí dva zaměstnanci působící v oblasti ochrany veřejného pořádku. Součástí jejich práce jsou pravidelné pochůzky (většinou prováděné služebním automobilem) po městě, během kterých je dohlíženo především na dodržování klidu a pořádku (čistoty). Na zaměstnance se občas telefonicky obrací přímo obyvatelé Kraslic, k jednotlivým případům pak tito zaměstnanci vyjíždí, nebo je dále postupují dalším odborům. Oba zaměstnanci nejčastěji řeší černé skládky, vrakoviště na komunikacích ve městě (někteří obyvatelé rozebírají stará auta na díly přímo před svým domem), nebo volně pobíhající zvířata, zejména psy. Za jednotlivé přestupky mohou tito zaměstnanci prostřednictvím příslušného odboru na MěÚ udělovat pokuty, dle jejich zkušenosti se však málokdy stane, aby některý z pachatelů pokutu skutečně zaplatil. To se potvrdilo i během samotného rozhovoru se zaměstnanci, který byl proveden v průběhu jedné z pochůzek. Jednotlivci přistižení při rozebírání autovraků se napomenutí slovně velmi ostře bránili a používali nejrůznější argumenty, jimiž se snažili legitimizovat svou činnost, která je jinak posuzována jako znečišťování životního prostředí.

Oproti tomu má paní Kulíková pro změnu zkušenost, že městský úřad se údajně některými problémy souvisejícími s narušováním veřejného pořádku odmítá zabývat, nebo má v této oblasti příliš malé pravomoci:

„Malej chodí do školky do Havlíčkovy přímo, tam udělali školku a tam se vlastně ta cesta zkracuje trošku tady odsad', jenže už tam nechodíme, právě to celý obcházíme, protože tady ten hnědej pes napadá věčně děti, on nejde po dospělejch, ale jde vysloveně po dětech. A mně se párkrát stalo, že napad mý dítě, jednou napad cizí dítě, ten pes nepokousal je, ale prostě je svrhnul k zemi, kdybych ho nepraštila deštníkem, tak by ho asi i pokousal. Řešila jsem to večer na městském úřadě, kde mě poslali od čerta k ďáblu, od jedněch dveří ke druhé dveřím, že s tím prostě nic dělat nemůžou, že ten pes nikomu neublíží!“ [29]

Jednou z potíží služby ochrany veřejného pořádku je také to, že probíhá pouze v běžné pracovní době MěÚ Kraslice. O víkendu a během večeru tuto funkci nikdo nezastává.

Plán prevence kriminality a pracovní skupina pro prevenci kriminality

Na MěÚ byla dále při odboru sociálních věcí a zdravotnictví ustanovena funkce manažera prevence kriminality, jehož úkolem je mj. příprava plánu prevence kriminality města Kraslice. Cílem plánu prevence kriminality je koncepční řešení bezpečnostní situace a místních problémů spojených s trestnou činností a přestupky, ochranou majetku a zdraví občanů města, předcházení páčání trestné činnosti, zvyšování pocitu bezpečí občanů a snižování míry a závažnosti trestné činnosti. **Plán byl tvořen ve spolupráci členů pracovní skupiny prevence kriminality a zástupců zainteresovaných subjektů** (orgány justice, KOTEC, o. s., Probační a mediační služba apod.). Členy pracovní skupiny pro prevenci kriminality jsou:

- • manažer prevence kriminality – Bc. Jana Nádvorníková
- • Policie České republiky – Josef Chlouba
- • orgán sociálně právní ochrany dětí – Mgr. Michael Vlček

- • sociální pracovník pro rodiny s dětmi – Eva Obzinová
- • sociální pracovník pro seniory a zdravotně postižené – Lenka Lisová

Plán preventivních aktivit v roce 2012-2013²⁰ obsahuje soubor opatření, aktivit a akcí zaměřených zejména na trestnou činností nejvíce ohrožené skupiny, tedy na děti, mladistvé, seniory a zdravotně postižené občany. Preventivní aktivity pořádá zejména obvodní oddělení Policie ČR v Kraslicích a MěÚ Kraslice. Mezi aktivity pořádané Policií ČR patří kupř. preventivní projekt Ajax, který se na různých stupních ZŠ zaměřuje na osobní bezpečí, návykové látky a závislosti, komunikaci na počítači a mobilu, dopravní výchovu, poskytování první pomoci, různé druhy šikany, domácí násilí, základy práva, různé druhy trestné činnosti a přestupků, či extremismus. Některé tematické přednášky zprostředkovává NNO *Kotec*. MěÚ Kraslice pro děti ze sociálně vyloučeného prostředí pořádá příměstský letní tábor. V plánu byla rovněž výstavba dětského dopravního hřiště, k té však nakonec nedošlo. Stejně tak se nepodařilo získat finance ani na projekt „Senioři a jejich bezpečnost“, v rámci kterého měli senioři získat balíček s bezpečnostními prvky. Ve spolupráci s NNO *Člověk v tísni* probíhá doučování dětí. V rámci tohoto doučování dochází i k motivování rodičů k dbání na správnou docházku dětí do škol a k spolupráci s učiteli. Rozsah této aktivity je však oproti původním plánům mnohem menší, pro doučování nebyly poskytnuty žádné prostory v obci, doučování proto v omezeném rozsahu probíhá pouze přímo v rodinách. Dále organizace *Royal Rangers* provádí prevenci pro děti poskytováním fyzické, duchovní, duševní a sociální pomoci a přípravou volnočasového programu.

2.10.4. Bezpečnostní problémy vnímané obyvateli Kraslic

Bezpečnostní problémy, které byly v rámci výzkumu nejčastěji skloňovány, se značně lišily podle toho, zda šlo o problémy obecného nebo individuálního charakteru.

Mezi vnímané **potíže obecného charakteru** patří především hlučné chování, dělání nepořádku, popíjení alkoholu na veřejnosti, výroba, distribuce a aplikace návykových látek, či černý obchod kupř. s neokolkovanými cigaretami, zakládání černých skládek, zábor veřejného prostranství vraky aut, krádeže železných a plechových předmětů, a rozmáhající se kriminalita – zejména krádeže – mezi mladými lidmi, a s tím související existence různých mládežnických part. Těch se obávají především rodiče, kteří se snaží před podobnými partami uchránit své děti – ať už jejich útoky a šikanou, tak i před jejich špatným vlivem.

Jak již bylo výše zmíněno v podkapitole o policii, místní policisté se prý drogami příliš nezabývají a problém s drogami spíše zlehčují. Podle interviewovaného mladého pana Hrdličky, který sám konzumuje marihuanu a kdysi byl závislý na drogách, **je v Kraslicích poměrně snadné marihuanu sehnat**, údajně jde o velmi silný skunk, který se mezi lidmi hodně pěstuje. Podle něj ale **ostatní drogy v Kraslicích nejde sehnat tak snadno**, on sám prý v Kraslicích nezná nikoho, kdo by drogy prodával nebo vyráběl. Přesto se domnívá, že ve městě nejspíš musí být lidé, kteří vyrábí alespoň pervitin. Drogy jsou údajně rozšířené na ubytovnách. Paní Čejková si stěžovala na ostatní obyvatele ubytovny, v níž sama bydlí. Ti údajně konzumují jak alkohol, tak i různé jiné návykové látky. Prý za nimi ze Sokolova dojíždí sociální pracovníci z neziskové organizace *Kotec*. Tito pracovníci vnímají drogovou situaci v Kraslicích mnohem negativněji než většina námi interviewovaných komunikačních partnerů a místních aktérů. **Podle slov vedoucí sokolovského střediska *Kotec* Jany Kurákové je situace s užíváním drog v Kraslicích velmi špatná:**

„...zvýšuje se vaření pervitinu. Vaří všechno. Vietnamci taky vaří, ale v Kraslicích mezi komunitou našich uživatelů drog došlo asi k nějaké rozepři, protože naši

²⁰ Viz Plán prevence kriminality na rok 2012-2013, Město Kraslice.

uživatelé drog nemůžou sehnat drogy od Vietnamců. Jezdí tam Němci z Klingoše (Kliengenthal, 3 km vzdálené město na německé straně) pro drogy.“

Podle Jany Kurákové zhoršující se drogová situace je přímým důsledkem zoufalé situace místních obyvatel, která vyplývá především z nezaměstnanosti, zadluženosti a tím pádem i stoupající kriminality. Ta, jak již bylo výše zmíněno, se stále více týká také mládeže a dokonce i dětí mladších 15 let. Není proto překvapující, že se kupř. paní Kulíková obává toho, aby se její syn nedostal do nevhodné party, která by jej mohla přivést k užívání návykových látek, nebo ke kriminální činnosti:

K: Zase nechci, aby se někde chytil, ale doufám, že to nebude takový, že by se chyt třeba nějaký party a dělal nějaký kraviny, doufám, že ne, ale může se to stát, že jo.

T: Myslíte nějaký bandy, třeba romský, nebo?

K: Romský no, prostě všehochoť taková, prostě takový ty děti ulice, jak tady vidíte ty děti ulice, prostě takový ty grázlíci, co choděj do krámu krást a kouřej už od deseti a jo, vim, že tomu nezabráním, že jo, že se to může stát, ale chci, až bude teda do školy malej, příští rok, tak mu chci zařídit nějakou sportovní aktivitu, prostě nějaký kroužek, aby neměl ten den si myslet na nějaký kravinky...[29]

Další bezpečnostní problémy zmiňované obyvateli Kraslic byly spíše individuální povahy. Jednalo se o kupř. o konkrétní **zkušenost se šikanou či rasovou diskriminací**. Vztahy mezi většinovým a romským obyvatelstvem se v Kraslicích zdají být podstatně klidnější oproti kupř. Rotavě, kde byly proti Romům uspořádány i protestní pochody, kterých se zúčastnili spolu s neonacisty i někteří místní obyvatelé, včetně učitelů z tamní základní školy. Ačkoliv se kraslické základní školy snaží být dle jejich vedení otevřené a nediskriminující vůči Romům, paní Dlasková je přesvědčená o tom, že její syn byl ve škole obětí šikany kvůli svému romskému původu v době, kdy byl ve třídě nový a navíc jediný Rom:

„První tejdén chodil do školy a hned mu tam takovej kluk udělal bouli a s nim třískal o tu lavici. Tak tam jdu, říkám – pani učitelko, jsou tady tejdén, a vy si tady sedíte i o přestávce. Já chápou, že máte přestávku, ale oni sou tady tejdén, sou strašně malí, nevíte, co si můžou udělat. Tak že by je nějak pohlí... říká – já mám přestávku, oni maj taky přestávku a basta“.[14]

Ačkoliv jsme se mezi Romy v Kraslicích nesetkali s nikým, kdo by se v rámci interview zmiňoval o vlastní **zkušenosti s neonacisty**, nelze vyloučit, že i tuto hrozbu místní Romové vnímají. Neonacisté již svou nenávist vůči Romům šířili v nedaleké Rotavě, nebo třeba také v nepříliš vzdáleném Chodově, kde s jejich výhrůžkami a útoky měla zkušenost paní Roháčová, která **ze strachu odešla do Anglie** a následně se kvůli neznalosti jazyka a bývalému partnerovi opět vrátila do Kraslic:

R: No bydleli jsme v Chodově, dlouho, já jsem bydlela od malička v Chodově, (...) sem pak chodila do zvláštní školy jo, no a – já špatně slyším. No a (...) a vod tý doby jsme šli pak do Anglie..

T: Jo a vy jste byli jak dlouho v tom Chodově, do kolika let jste tam byla?

R: No od (...) od malička.

T: od malička, jo? A v kolika jste jela do Anglie?

R: No my jsme tam měli bráchu, no a brácha nám jako pomoh trošku v tom, (...) no a my sme potom dostali byt i peníze, protože tam hodně pomáhali nám, no a pak jak začali ty skiny, ty nám říkali, že nás zbijou a tak a tady to, že jako nemaj rádi Romové a jako tadyto,=

T: = a to bylo kde, to bylo tady?

R: Jo, taky v Chodově. No a od tý doby jsme pak šli do Anglie. Kvůli tomu jsme šli pryč.

T: Aha, jo kvůli těm skinheadům.

R: Nonono... Protože tam bylo každý rok skiní, a proto jsme šli pryč. A slyšeli jsme, že tam bude (...) jako že tam bude bordel, jako že nás zbijou, no a pak jsme šli do Anglie. No a v Anglii jsme tam zůstali.[30]

Jiní komunikační partneři si stěžovali na **domácí násilí**. Jak již bylo zmíněno v kapitole Sociální služby poskytované neziskovými organizacemi, oběti domácího násilí se mohou v Kraslicích obracet pouze na Policii ČR, žádné jiné služby jim ve městě nejsou dostupné. Další bezpečnostní hrozba souvisí s bydlením – pro rodiče s dětmi pochopitelně **není příliš bezpečné bydlení na ubytovnách**, kde jsou nuceni sdílet prostor s lidmi, kteří ve zvýšené míře konzumují návykové látky, nebo se věnují kriminální činnosti. Strach však mají i někteří lidé žijící v nájemním bydlení, kteří mají **obavy ze svých pronajímatelů a jejich mnohdy velmi nestandardních praktik**. Např. paní Mlynaříková se v Chodově setkala s tím, že jí pronajímatel ze dne na den a bez varování vystěhoval.

2.10.5. Místa, která jsou v Kraslicích vnímána jako méně bezpečná

Míst, která místní obyvatelé vnímají jako méně bezpečná, v Kraslicích neexistuje mnoho a obvykle nejde o lokality větší rozlohy. Spíše se jedná o blízké okolí některých konkrétních budov či podniků. K těmto podnikům patří zejména restaurace Severka spolu s hernou na severním sídlišti, kde údajně dochází k zneužívání návykových látek, pití alkoholu na veřejnosti a hlučnému chování. Dále jsou jako nebezpečné spíše subjektivně vnímané některé romské domy, především pak romské domy v ulici Mlýnská a v ulici Havlíčkova. Dle manažerky prevence kriminality při MěÚ Kraslice, Jany Nádvorníkové, je pravděpodobné, že se v okolí těchto domů distribuují drogy. Tato hypotéza je však opřena pouze o předchozí trestnou činnost některých obyvatel těchto domů a není potvrzena. Dále je jako nepříteliš bezpečné místo vnímán také bývalý dům podnikatele Matuška, neboť v něm dříve docházelo k závažnému narušování občanského soužití, dnes je však již dům prázdný. Obecně lze předpokládat, že někteří obyvatelé z většinové společnosti mohou jako méně bezpečná vnímat především ta místa, na kterých ve zvýšené míře vyskytují novousedlíci, které zatím neznají.

3. Problémové domy č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany

Jedním z hlavních důvodů zaměření specifické studie právě na oblast bydlení byla krize, která nastala v letech 2004 – 2006 a v roce 2012 v domech č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany. Majitel (přesněji mandatář majitele), který tyto domy koupil od podniku Krajka, sem ve velkém nastěhoval především romské rodiny z regionu i mimo něj. Tyto dva panelákové vchody byly od roku 2004 předmětem mediálního zájmu a trnem v oku samosprávě, zvláště v kontextu otevření hraničního přechodu a rozvoje cestovního ruchu ve městě. Místo zachytil již v roce 2005 jako sociálně vyloučenou lokalitu na mapě GAC [34].

3.1. Geneze problémových domů

Domy č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany byly vybudovány v letech 1977-1978. Jedná se o dva vchody většího panelového domu u hlavní silnice, celkem je v těchto vchodech 24 bytů ve čtyřech patrech. Domy vlastnil až do roku 2001 podnik Krajka Kraslice, který je prodal včetně nájemníků, především bývalých zaměstnanců podniku, Ireně Matuškové, matce Miroslava Matuška. Ta je majitelkou dodnes, reálně však ve věci domu jedná výhradně Miroslav Matušek. Městské byty v panelových domech se prodávaly během privatizace jejich nájemníkům, Krajka však prodala oba vchody najednou [35]. V době prodeje v domě pravděpodobně bydleli Romové i ne-Romové, a provoz ani soužití nebyly vnímány jako problematické.

V roce 2001 prodalo město Sokolov taktéž najednou dvanáct bytových domů s 200 byty a cca 1000 romských nájemníků v lokalitě u kina Alfa. Byty koupila firma Soukenická LB vlastněná libereckým podnikatelem Alexandrem Kendíkem. Celková cena za 200 bytů byla 10 mil. Kč, nájemníci v té době dlužili městu Sokolov cca 3,5 mil. Kč. Podle sokolovského starosty to bylo jediné možné řešení dlouhodobých problémů města s neplatiči. Podnikatelským plánem pana Kendíka bylo byty postupně vystěhovat, opravit a pronajmout solventnějším nájemníkům. Do roku 2005 se mu podařilo vystěhovat cca 300 romských obyvatel [36], zbytek jich byl vystěhováván postupně, až v roce 2011 zde již zůstávalo pouze několik původních domácností. Část z nich našla nové bydlení v rámci sídliště v bytech jiných majitelů, kde platili předražené nájemní [37 s. 54], již první vlna nájemníků byla však v letech 2001 – 2005 řízeně stěhována ze sídliště do jiných částí Sokolovska.

Jedním z míst, kam byli Romové ze Sokolova stěhováni, byly právě domy č. p. 1740 a 1741 v Kraslicích. Dva domy nebyly od začátku prázdné, ale jejich původní nájemníci je postupně opouštěli. Podle vedoucí soc. odboru MěÚ Kraslice Ivany Rážové zprostředkovávala sokolovským Romům bydlení v Kraslicích sokolovská romská poradkyně Marta Bándyová [36]. Stěhování popisuje čtyřčlenná rodina Antošova následovně:

Muž: Nejdřív jsme bydleli v Sokolově. Tam všichni bydleli na tom sídlišti, sídliště no, tak postupně je vystěhoval, protože ty byty opravoval komplet. No a teď už tam není ani jeden Cigán a bydlej tam samí Češi. S Cigánama prostě zamet.

Žena: A ty byty jsou i zdemolovaný, na Ovčárně jak je.

M: Jmenuje se Kendík. Nevím, jestli ho znáte.

Tazatel: To bylo v tom Sokolově?

M: No, pak jsme se odstěhovali tady do Kraslic, z Kraslic.

T: A kam přesně?

Ž: Na Severku, tam to bylo hrozný. Tam byli lidi, se tam chovali jak to, tak jsme odtamtud odešli.

M: Na Severku.

T: To bylo u toho Matuška?

Ž: Jo jo jo jo jo, tam zastavil vodu teplou, topení v zimě nešlo, tak jsme jeli, šli pryč. Pak jsem se přestěhovala na Rovnou a z Rovný jsem přišla sem.[38]

Ne-romští nájemníci, kteří v domech bydleli, se postupně začali stěhovat pryč. Někteří zůstali rok, někteří i několik let, ale většina chtěla z domu pryč. Mandatář poté začal doplňovat nájemníky o další Romy [34].

3.2. Rok 2004: postupná obměna nájemníků v domě

Mandatář Miroslav Matušek zvolil takovou strategii managementu domu, která vedla k velké fluktuaci nájemníků – prázdné byty po nájemnících, kteří utekli kvůli dluhům, či byli vystěhováni, průběžně doplňoval novými nájemníky odjinud. Ve městě v souvislosti s nově přistěhovanými Romy vzrostla podle Policie ČR o 10 % pouliční kriminalita a „vyšetřování ukázalo, že většinu vloupání mají na starosti romští obyvatelé, kteří se do města přistěhovali“. Obyvatelé okolních domů si na své balkony museli instalovat ostnatý drát, aby z domů pana Matuška nepřelézali do jejich bytů zloději [39 s. 287].

Přítomnost velkého počtu Romů v ulici B. Smetany v obytné zóně města a na hlavní silnici k hranicím, nezůstala bez povšimnutí veřejnosti a politiků. Obyvatelé sídliště Sever dlouhodobě upozorňovali na hluk a nepořádek kolem domu, dům si také často fotili němečtí turisté, jejichž počet se po otevření hranice po roce 2002 zvyšoval [39 s. 243]. Informace o problematických domech se objevily v tištěných médiích i v televizi. „Až když pohrozila policie, situace se zklidnila“ [39 s. 243], ne však na dlouho. Ve městě se rozšířila fáma, že romské rodiny dostávají od MěÚ Kraslice příspěvek, aby se přistěhovaly, tuto informaci však dementoval starosta města na ZM dne 29. 4. 2004 a uvedl, že naopak odbor sociálních věcí a zdravotnictví ve spolupráci s romskými poradci domluvil, „jak kontrolovat přihlášení k trvalému pobytu romských rodin obývajících domy na území města a zabránit tak vyplácení dávek lidem, kteří v Kraslicích nemají trvalé bydliště“ [39 s. 259].

Byla svolána schůzka s mandatářem, které se účastnil starosta, místostarosta, sociální pracovníci a Policie. Policejní vedoucí vytýkal mandatáři, že stěhuje do Kraslic Romy ze Sokolova. Mandatář vypráví:

„MM: Moje odpověď byla jednoduchá. Takhle jsem se otočil na toho pána a řekl jsem: Prosím Vás, dejte mi Váš terčík, a když pojedou tím autem, já si stoupnu na silnici, zastavím je a otočím je na druhou stranu. Jo? Co mám dělat jako majitel, že se někdo přistěhuje ze Sokolova do Kraslic? Anebo z Kraslic do Oloví? [40]

3.3. První odstávka tepla v roce 2005

Koncem roku 2004 přestal platit mandatář Matušek Kraslické městské společnosti (KMS) za teplo, vodné a stočné, a když dluh za vodné a stočné narostl na 218 000 Kč, KMS odpojila přívod tepla a teplé vody [41]. Stalo se tak v polovině ledna 2005. V té době bydlelo v 24 bytech celkem asi 100 Romů, kromě nich zde bylo ještě několik původních nájemníků. „Majitel vysvětloval situaci tím, že mu nájemníci dlouhodobě neplatí a dluží mu již kolem dvou milionů korun. On, že se marně snaží romské nájemníky přesvědčit, aby dluh uhradili. Pokud teče ještě studená voda a jde topit, byty jsou obyvatelné. Až nebudou, má připravené náhradní bydlení v Chebu, ale tam se romským rodinám nechce. S nájemníky má sepsané smlouvy na dobu určitou a s dlužníky je obnovovat nebude. Dluhy hodlá vymáhat soudně.“ [39 s. 286] 24. 1. 2005 odvysílala reportáž o situaci v domech č. p. 1740 a 1741 Česká televize. Zde zaznělo, že „majitel domu je připraven postupně vystěhovávat obyvatele, kteří nájemné neplatí a nahradit je novými zájemci. Jejich zálohy chce poté použít na uhrazení dlužné částky“. [42]

Pan Matušek hrozil neplatícím nájemníkům vystěhováním. 3. února se konala schůzka na MěÚ Kraslice mezi zástupci KMS, sociálního odboru, Matuškem a některými z nájemníků. Matušek uvedl, že nájemníci mu dluží 850 000 Kč (ne 2 miliony, jak uváděl dříve) a dal jim

poslední šanci dluhy splatit. MěÚ navrhl využívat institut zvláštního příjemce [43] a čtyři domácnosti na tento návrh přistoupily [44]. KMS dala Matuškově ultimátum do 24. února, aby zaplatil alespoň polovinu dluhu, jinak byla připravena vypnout i přívod pitné vody.

Během února zaplatily řádně mandatařovi čtyři domácnosti, další čtyři souhlasily s institutem zvláštního příjemce. Dvě domácnosti byly vystěhovány a dvě nové přijaty do domu. Další domácnost utekla neznámo kam [45]. Teplo a teplou vodu nedostávaly ani domácnosti, které nájemné i služby platily, bály se však podat na Matuška žalobu, protože stejně jako ostatní měly nájemní smlouvy na dobu určitou [46]. Matušek deklaroval, že je připraven ty, kteří mu nezaplatí okamžitě vystěhovat v případě, že KMS na něj podá žalobu a doplnit prázdné byty novými nájemníky: „Ve smlouvách všichni mají, že v případě neplacení jim smlouva končí okamžitě. Mohu zajistit bezpečnostní agenturu a zavolat soudního vykonavatele, který jejich věci kvůli uložení do úschovy sepíše.“, řekl Matušek reportérovi MF Dnes [45]. 25. 2. dlužil Matušek na vodném cca 60 000 Kč, ultimátum od KMS mělo vypršet právě v ten den. Matušek nakonec zaplatil pouze 30 000, tedy polovinu dluhu za vodné, a KMS tak neodpojila pitnou vodu. Celkově však Matušek za únor vybral od nájemníků 70 000 Kč, 40 000 si nechal údajně za nájemné a neumožnil tak obnovení dodávek tepla, byť od nových nájemníků a platících starých nájemníků zálohy na energie na tento měsíc vybral [47].

O týden později se na základě tlaku platících nájemníků KMS po konzultaci s právníkem rozhodla obnovit do domu dodávky tepla a dluh vymáhat soudně po majiteli nemovitosti [48]. Podle kronikáře byl Matušek „rozhodnutý nezaplatit a chce čekat na exekuci svých domů. Ty se rozprodají na uhrazení pohledávek a on chce žalovat stát. Spor tak skončí u soudu. Dluh vůči KMS měsíčně narůstal o 70 – 80 tisíc“ [39 s. 287].

3.4. Problematické soužití

Eva Dorferová, původní nájemnice, která platila v domě stále regulované nájemné, byla jednou z těch, kteří na bytovou politiku mandataře dopláceli nejvíce:

"Z domu se odstěhovala většina dřívějších nájemníků a nastěhovaly se rodiny, které tu dělají velký nepořádek a hluk. (...) Romové křičí, pouští hudbu tak nahlas, že nemá ani cenu, abych sledovala televizi, protože ji neslyším. Na chodbě se hromadí odpadky. (...) Neustále na mne zvonili domovním zvonkem, až jsem jej raději nechala odpojit. Teď mi mlátí do dveří. Pokřikují na mě, sprostě nadávají. Děti vystávají pod okny a volají: Dorferová, vylezte... a pak se řehtají. Jsem zoufalá. Občas přespávám u dcery a u syna, nejvíce se ale procházím venku. Pomalu se ze mne stává bezdomovec..." [49]

Na problémy v soužití upozorňovala mandataře opakovaně, ten jí však řekl, že se má obrátit na policii nebo na hasiče. Mandatař k tomu při rozhovoru řekl:

„MM: Kam si chcete stěžovat? Na úřad, kterej na vás kašle? Oni jsou všichni ty úředníci chytrý. (...) Ze začátku ty slušný lidi mlčej. Vy o tom vůbec jako majitel nevíte. A pak se tam jednou, jak se říká, objevíte, a zjistíte, že je tam něco rozbitýho. Zase to nezjistíte, kdo to rozbil. Nic. A pak jim najednou přetečou nervy a najednou to za ... a vono už je pozdě, jo?

ŠR: To znamená, že to už je ve chvíli, kdy už se rozhodli odstěhovat ty ostatní lidi?

MM: Ano, většinou jsou rozhodnutý a oni vám to vylijou, jak se říká, já se stěhuju, protože. Vy ještě u toho prvního si myslíte ... no, on si vymejší. Takhle hrozný to bejt nemůže. Protože tam nebydlíte. Já tam nikdy nebydlel. Já jsem nikdy nemohl posoudit, jak je to hrozný. (...) Samozřejmě vy potom s tím chcete něco dělat jako majitel, jo? Ale v TU DOBU. Říkám, dneska už vim, co. V tu dobu jsem VŮBEC nevěděl, co s tím mám dělat“ [40].

Paní Dorferová také žádala o pomoc bývalého starostu Zacha, který jí přislíbil přidělení městského bytu, až se nějaký uvolní [49]. Několik domácností původních nájemníků nakonec opravdu městské byty dostalo. Byty, které se postupně uvolňovaly, plnil mandátář novými romskými nájemníky z regionu. Sousedé ze sídliště Sever reagovali peticí:

„V červenci se do bytů patřících panu Matuškově nastěhovala další vlna Romů, kteří sem přišli z různých míst v ČR a snad i ze Slovenska. Nepořádek, hluk a provokace romských rodin přiměly obyvatele sídliště ke stížnostem a k petiční akci. Ta donutila radnici k provedení razantní kontroly dne 19. července. Deset úředníků i se starostou, policisty a hasiči, se rozhodlo zjistit, co se v domě děje a proč dochází k porušování veřejného pořádku a narušování občanského soužití.“ [39 s. 287]

Kontrola se nezaměřovala na mandátáře, ale na jednotlivé domácnosti. Těm podle městské kroniky pohrozila policie a následně se situace zklidnila.

3.5. Problém s odpady

V domě byl dlouhodobý problém s odpadem:

„ŠR: Takže to, jak se stalo, že ty dva vchody začaly být vnímaný jako problematický, přišla tam jedna rodina=

MM: (překryv 10s, emotivně dodává) =Já neříkám, že to tak nebylo. Byly tam problematický, bylo to automatický, že to vnímá to okolí jako problém. Protože pokud někdo vyhazuje odpady z okna, pro toho okolo to je problém. Ale majitel to NEVYŘEŠÍ. Od toho jsou instituce, který to maj řešit. Já to taky nechci.“ [40]

Podle mandátáře spočíval problém v tom, že nájemníci produkovali nadměrné množství odpadu, který se nevešel do standardních domovních kontejnerů. V roce 2005 začal platit nový zákon o odpadech, který stanovil, že za odpad na svém území je odpovědné město, a proto mandátář odmítal problémy s přebývajícím odpadem řešit [50].

Nájemníci si však v tutéž dobu stěžovali na to, že nemají ani kam dávat standardní každodenní odpad z domácnosti [51]. Jak potvrdil bývalý ředitel Technických služeb města Kraslice, které měly svoz odpadu na starost, problém spočíval v tom, že nájemníci údajně za odpad mandátáři platili v rámci měsíčních plateb za nájemné a služby, ten však poplatky neplatil Technickým službám, a proto Technické služby nevyvážely od domů č. p. 1740 a 1741 ani standardní domovní kontejnery. Odvoz těchto kontejnerů byl obnoven, až když nájemníci začali platit poplatky za odpad přímo účtárně Technických služeb města Kraslice [52].

Mezitím mandátář řešil problémy s odpady svérázným způsobem: v létě 2005 nechal přistavit k domům kontejner, ten se brzy naplnil, ale odpady přibývaly stále dál, a před domem vznikla během jednoho víkendu černá skládka. Obyvatelé domu si stěžovali, že nemají, kam vyhazovat odpady, a tak je dávají před dům. Mandátář oslovil faxem Technické služby města Kraslice, že mají odpad odvézt s tím, že město se má postarat o pravidelný svoz odpadu a pokud to neudělá, poruší tím zákon o odpadech. Matušek deklaroval připravenost jít s městem do soudního sporu. Starosta nakonec rozhodl zaplatit odvoz pěti kontejnerů na náklady města. [51, 53] Město dále vymáhalo poplatky za odvoz odpadu velkokapacitními kontejnery po mandátáři, spor nakonec skončil u soudu, který asi po roce rozhodl, že mandátář není povinen hradit odvoz odpadu [50]. Náklady za odvoz odpadu od nájemníků v domě mandátáře tak nakonec neslo město Kraslice.

3.6. Zima 2005/2006

V polovině července KMS opět odpojila přívod teplé vody: mandatář jim místo zálohy 40 – 50 000 Kč měsíčně za 24 bytů platil 3 000 měsíčně. Oslovení nájemníci přitom reportérovi tvrdili, že řádně platí. Podle jednatele KMS však problém spočíval v tom, že mandatář měl nasazené moc vysoké nájemné, a tak mu nájemníci ani nebyli schopni platit [54]. V říjnu 2005 mandatář dlužil KMS asi 111 000 Kč (ten to popíral a naopak tvrdil, že má u KMS přeplatek) [55, 55, 56] a vše nasvědčovalo tomu, že nezaplatí, a tak přes zimu se opět nebude topit. Rodiče dětí bydlících v domě se obávali, že jim kvůli tomu budou děti odebrány do ústavní péče. Mandatář argumentoval, že mu nájemníci dluží několik milionů Kč [57], na druhou stranu v jiném rozhovoru uvedl, že lidi, kteří neplatí, vystěhovává a za posledních několik měsíců vystěhoval již asi deset domácností [55]. Do domu bral mandatář nové nájemníky, kteří museli platit za služby, on však jejich peníze neposílal dál s odůvodněním, že mu nájemníci dluží, byť šlo z velké části již o jiné nájemníky. V domech se celou zimu netopilo.

V lednu 2006 dlužil mandatář KMS 80 000 Kč, vytápění stále nebylo obnoveno [58]. V březnu mandatář oznámil, že legálně bydlí v jeho domech pouze jedna domácnost, všichni ostatní mají prošlé nájemní smlouvy a brzy je vystěhuje [59]. V srpnu v domě bydlelo stále ještě sedm domácností, od kterých mandatář inkasoval nájem a poplatky za služby, dluh za vodné však stále nebyl uhrazen, a tak KSM přistoupila i k odpojení pitné vody. Mandatář na poslední chvíli reportérovi rozporoval, že by za vodu dlužil, naopak tvrdil, že vodu uhradil ze svého, i když od nájemníků za ni nedostal zapláceno. Uvedl, že ze strany KMS by se mohlo jednat o porušování zákona o regulované ceně vody. To odmítl jednatel společnosti [60].

3.7. Statistika domácností

Díky skvělé součinnosti mandatáře se nám podařilo získat statistiku domácností v domech č. p. 1740 a 1741. Dva domy mají dohromady 24 bytů. Během let 2000 – 2006 se zde vystřídalo celkem 113 domácností, což je v období sedmi let 4,7 domácností na jeden byt. Celkový počet členů domácností byl 405. Rozložení doby nájmu je zobrazeno v následující tabulce, průměrně zde nájemníci bydleli 12 měsíců, medián byl 9 měsíců.

Tabulka 14 – Statistiky doby nájmu u nájemníků domů č. p. 1740 a 1741 v letech 2001 – 2008

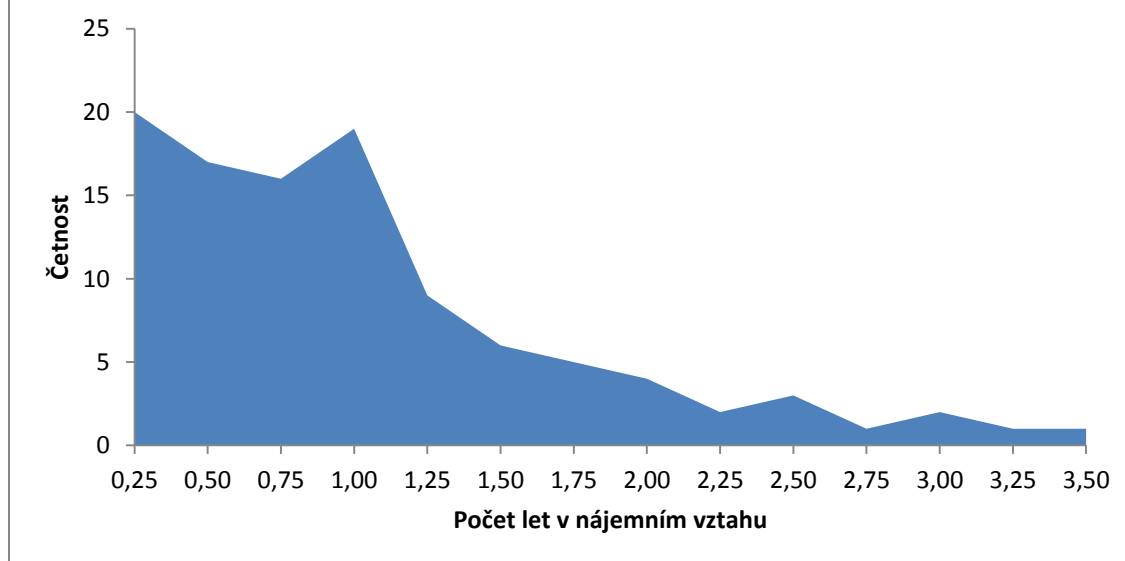
průměr	12,1
spodní kvartyl	3,8
mediál	9,4
horní kvartyl	15,3

Zdroj: Callide, s. r. o.

Ještě lépe je rozložení doby nájmu vidět na následujícím grafu:

Graf 3 – Trvání nájmu v domech č. p. 1740 a 1741 v letech 2001 - 2006. N = 97

Trvání nájmu v domech č. p. 1740 a 1741 v letech 2001 - 2006. N = 97

Zdroj: Callide, s. r. o.

Z přehledu je jasné, že nájemníci většinou vydrželi v bytě velmi krátce – v mediánu pouze třičtvrtě roku.

Vedle délky nájmu jsme získali také přehled dlužných částek. Z celkového počtu 113 domácností jich 69 %, celých 78 domácností, dlužilo na nájemném. Průměrná dlužná částka na domácnost byla 42 089 Kč, medián 38 458 Kč. Nejvyšší dlužná částka pak byla 204 576 Kč, které dlužila domácnost, jež v domě bydlela skoro šest let mezi roky 2003 a 2008. Domácnosti, které měly dluhy, se v průměru zadlužovaly o 4 065 Kč každý měsíc. Je zjevné, že nájemní vztahy byly systematicky nastaveny špatně, pokud se 69 % domácností každý měsíc zadlužovalo o více než 4 000 Kč.

Z celkového počtu 109 domácností, které do domů č. p. 1740 a 1741 přišly v letech 2001 - 2006, jsme získali informace o předchozím pobytu u celkem 69 unikátních domácností (některé domácnosti bydlely postupně ve dvou různých bytech), u ostatních nebyly údaje o předchozím trvalém pobytu dostupné. Ve všech případech, kdy bylo možné ověřit etnicitu nájemce (celkem 37 případů) se jednalo o Romy. Nejvíce domácností (16 jednotlivých domácností = 23%) přišlo ze Sokolova. **Deset z těchto domácností (celkem 39 osob) mělo jako předchozí trvalé bydliště nemovitosti vlastněné firmou Soukenická LB, s. r. o. vlastněnou p. Kendíkem.** Tato firma privatizovala v Sokolově sídliště klem kina Alfa a vystěhovala odsud romské domácnosti. Celkově zaujímají domácnosti v našem vzorku, které přišly ze Sokolova od p. Kendíka 14,4%. Pozoruhodná je také průměrná doba nájemního vztahu, která je pro všechny domácnosti, jež přišly do domů mezi lety 2001 - 2006 12,2 měsíce, zatímco u domácností, které přišly od pana Kendíka, se jedná o 8,3 měsíce.

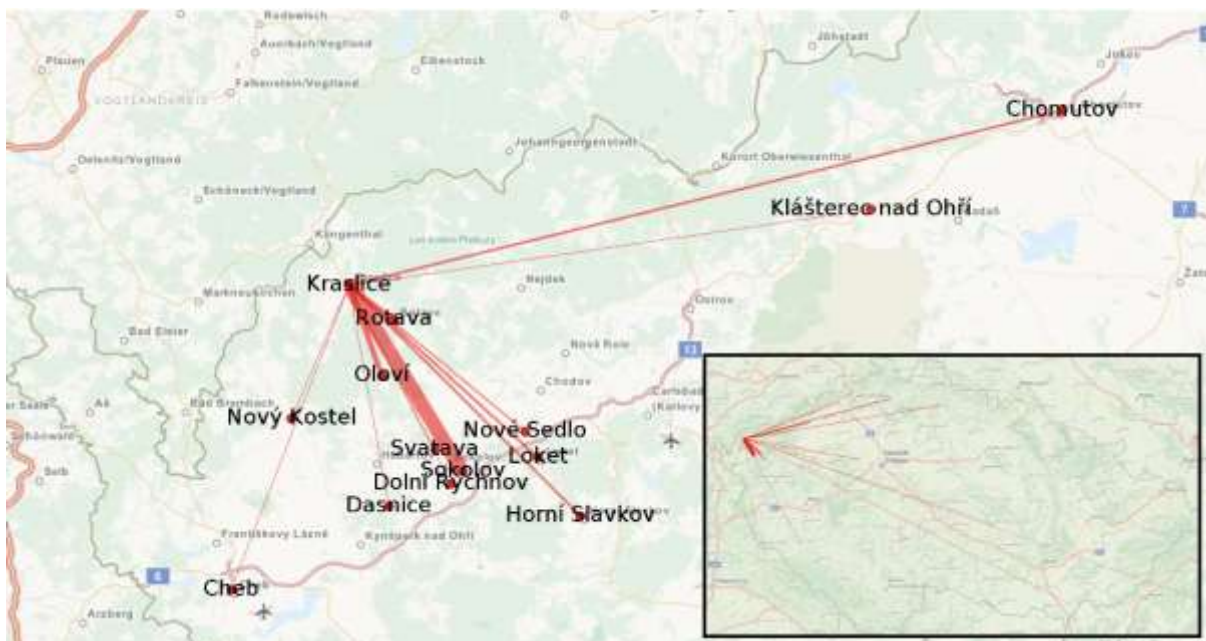
Tabulka 15 - Nově příchozí nájemci v domech č. p. 1740 a 1741

Kategorie	Název	Počet domácností	Počet osob	Průměrná doba nájmu (měs.)
Kraslice	Kraslice	10	34	17,5

Oloví	Oloví	6	27	14,8
Rotava	Rotava	5	23	22,7
Sokolov	Sokolov	16	61	7,8
Okres Sokolov	Dasnice	1	6	9,8
	Dolní Rychnov	1	3	13,3
	Horní Slavkov	3	10	4,1
	Josefov	1	6	23,3
	Kláštorec nad Ohří	1	4	11,5
	Loket	3	7	16
	Svatava	1	3	1,7
Karlovarský kraj	Nový Kostel	1	4	5,7
	Loučky	2	6	7,5
	Cheb	1	2	2,9
Okres	Česká Lípa	3	11	12,8
Okres	Děčín	1	6	9,5
Okres	Chomutov	3	6	14,5
Okres	Kladno	2	8	8,6
Okres	Klatovy	1	2	9,4
Okres	Nové Sedlo	2	6	7,5
Okres	Rakovník	1	7	9,6
Okres	Teplice	2	9	8,2
Okres	Žďár nad Sázavou	1	1	8,1
Země	Slovensko	1	9	(délka nájmu 10 dní)

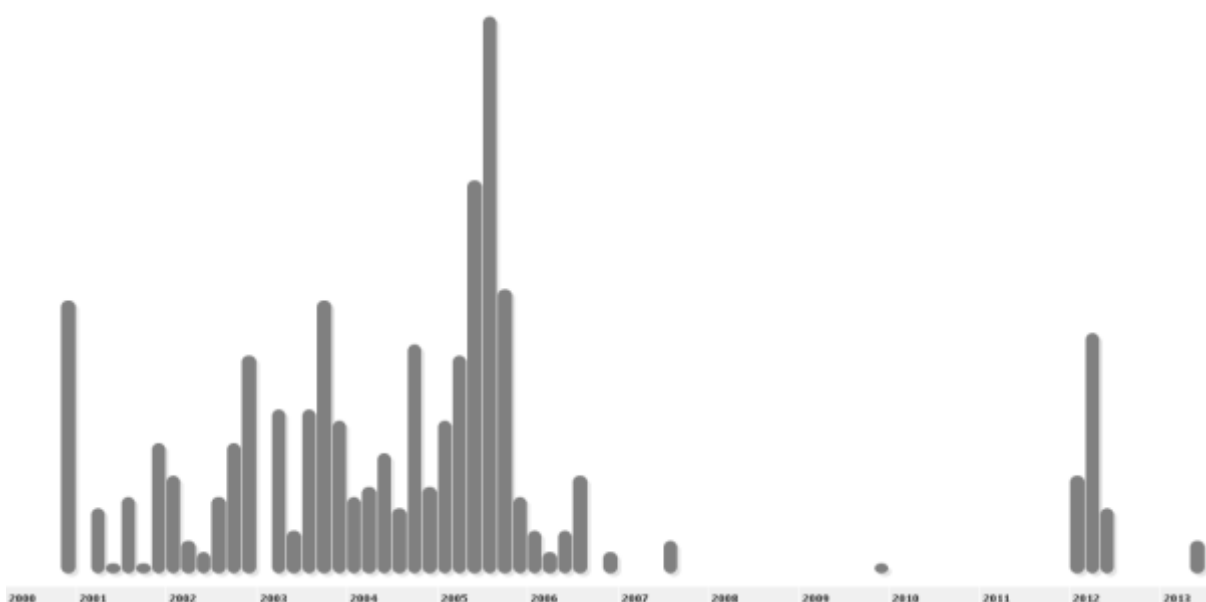
Na přehledné mapce je vidět místo předchozího trvalého bydliště a intenzita migrace

Graf 4 - Místo předchozího bydliště u nově příchozích nájemníků domů č. p. 1740 a 1741 (domácnosti)

Následující graf pak ukazuje intenzitu nově příchozích v různých obdobích

Graf 5 - Intenzita příchodu nových nájemců v domech č. p. 1740 a 1741 podle času (jednotlivci)

3.8. Pohled mandatáře

Mandatář Miroslav Matušek vypráví příběh tak, že projevil dobrou vůli a v roce 2004 se slitoval a ubytoval v domě rodiny, které mu pak dům zdemolovaly. Ať už vinu klade rodině, kterou ubytoval na žádost sociálního odboru ze Sokolova [61], nebo dvěma rodinám z Chebu, které přestěhoval do Kraslic sám [62], či jedné rodině, kterou ubytoval na žádost MěÚ, scénář je u všech tří verzí podobný. Problémová rodina (rodiny) udělá v domě takové

dusno, že se ostatní nájemníci začnou stěhovat pryč. Majitel však nemůže držet poloprázdný dům, protože za prázdné byty musí platit nadále aspoň topení (temperovat) a ekonomický tlak ho brzy donutí prázdné byty pronajmout dál. Do domu se dostávají další a další domácnosti. On sám dopředu nepozná, kdo bude platit a kdo ne, to vychází najevo až s časem (a nemusí nijak souviset s povahou nájemníka, ale často s jeho statusem v rámci sociálního systému). Střídání nájemníků přispívá k větší devastaci interiérů, protože dům se začne stávat anonymním. V tomto případě situace dospěla tak daleko, že byty byly naprosto zdevastovány.

3.9. Nekvalitní bydlení

Nájemné bylo na místní poměry předražené, právní vztah velmi nejistý a služby omezené, přesto se podnikateli podařilo nájemníky sehnat. Osmičlenná romská domácnost původem ze Sokolova zde za byt 2 + 1 platila za nájem a služby v roce 2005 přes 10 000 Kč měsíčně, smlouva na tři měsíce obsahovala i ustanovení o tom, že pronajímatel může nájem kdykoliv jednostranně zvýšit, pokud „jeho zisky z pronájmu domu nebudou dostatečné“ [36]. Sestřenice jedné z našich respondentek platila holý nájem 7 000 Kč, odešla, když jí vypnuli energie. Známa jiné respondentky údajně měla platit za dva měsíce, co v bytě žila, 35 000 Kč za vodu. Mandatář od ní tyto prostředky nyní prý vymáhá soudně.

Kronikář se v roce 2005 pozastavil nad devastací bytů: „Je nepochopitelné, že panu Matuškovi nevdá, jak Romové devastují jeho domy. Sklep naplnili harampádím, vytrhali schránky, na chodbě nejde elektřina, nejždí výtah, vchod je poničený. Je zde neustálý hluk, křik a nepořádek.“ [39 s. 287] Na kvalitu bydlení u pana Matuška si stěžovali i námi oslovení komunikační partneři.

Pan Berneška, Rom, který dnes bydlí s rodinou v Oloví, pochází původně z Kraslic a bydlel v domě č. p. 1740 ještě před tím, než ho koupila paní Matušková. Tvrdí, že dříve v domě žádné problémy nebyly. Vše začalo tím, když pan Matušek začal stěhovat do domu Romy odjinud. Pro ně nemá, než slova odsouzení – byli podle něj naprosto necivilizovaní [63]. Antošovi, jejichž zkušenost s přestěhováním ze Sokolova jsme uváděli výše, se do bytů nastěhovali ještě v době, kdy nebyly tolik poškozené. Nebylo pro ně však přijatelné soužití s ostatními nájemníky, například se jim stalo, že děti jejich souseda zbily jejich děti a soused se pak za své děti agresivně postavil, když chtěli věc řešit. Odstěhovali se však až po tom, co jim byla zastavena teplá voda a topení [38].

3.10. Období 2006 – 2010

O obyvatelích domu v období 2006 – 2008 nejsou žádné spolehlivé informace. Mandatář jistě ještě nějakou dobu po tom, co byla odpojena voda, vybíral od obyvatel domu nájem a poplatky za služby [64]. Jeho databáze eviduje celkem osm domácností, které v domě v období 2007 – 2010 bydlely, pouze jedna zde byla po 31. 12. 2008. Na podzim roku 2006 vodohospodáři zjistili černé odběry vody ve sklepě domu, odkud si obyvatelé domu nosili barely s vodou do bytů [65]. V tomto období dům podle pana Matuška obývala legálně pouze jedna domácnost, která v domě bydlí dodnes, nelegálně však v domě bydlela během let 2006 – 2008 celá řada lidí. Mandatář nechával postupně vystěhovávat obyvatele domu, kteří zde stále zůstávali, jedna obyvatelka podle něj neoprávněně v domě bydlí dodnes a nájemné mu údajně neplatí již více, než pět let. Ve vybydlených bytech občas někdo přespával, nebo i krátkodobě bydlel. To, v jaké stavu byl dům v roce 2008, popisuje reportáž: „Nelegální obyvatelé vykopali dveře a v bytech bydlí. Nemají vodu, teplo ani elektřinu. Přišlo se však na černé odběry. Po chodbách se válí odpadky, rozebrané televize a nákupní košíky ze supermarketů. V bytech jsou uřezané radiátory, které nejspíš skončily ve sběrnách“ [62].

V srpnu roku 2008 v domě hořelo, podle mandátáře se pravděpodobně jednalo o požár televize v načerno obývané domácnosti. V následujících letech byly domy formálně neobývané, byty vybydlené a nezabezpečené proti vniknutí. Mandatář vniknutí do bytů nehlásil na policii, podle něj by to bylo zbytečné [50].

„MM: Mým cílem bylo vyklidit ty domy. To byla obrovská chyba. Vyklidil jsem to A TY LIDI SE VÁM TAM TAK DLOUHO VRACÍ, až to vybrakujou. (...) Pár let mi to trvalo. (...) To bylo léta. (...) A nezbylo tam nic. Ani vedení, dokonce ani štítky na výtahy. I ty zmizely. Všechno. (...) Omylem mojim, omylem bylo to, že místo toho, abych ty lidi průběžně doplňoval, tak dostanete se do tý schízy já tam nikoho nedám a přijdou mi tam pak normální lidi. Tady máte ty sousední baráky, tam jsou slušní lidi. Tak proč by tady taky nemohli bydlet slušní lidi? (...) A pak jste ve stavu, kdy to spočítáte a zjistíte, že oprava je 14 milionů korun, nebo 15“ [40].

3.11. Dotace Státního fondu rozvoje bydlení na stavbu sociálních bytů

Miroslav Matušek se v roce 2010 rozhodl opravit jeden z domů a žádat o dotaci Státního fondu rozvoje bydlení (333/2009 Sb.) na postavení 15 sociálních bytů v domě č. p. 1740. Dům byl v té době již kompletně vybydlený, a tak splňoval podmínku dotace, že není způsobilý k obývání. Vedle toho měla dotace několik dalších důležitých podmínek:

- Dotace mohla pokrýt max. 30 % způsobilých výdajů na výstavbu. Celkové náklady na rekonstrukci podle mandátáře činily 15 mil. Kč a dotace byla 4,2 mil. Kč.
- Stavba musela splňovat kritéria energetické náročnosti třídy B.
- Nájemní smlouva bude uzavřena s osobou, které je buď opakovaně poskytována dávka v hmotné nouzi, její příjem nepřesáhl v posledním roce 40 % průměrné mzdy, případně 50 % průměrné mzdy, pokud se současně jedná o osobu se sníženou soběstačností.
- V období nejdéle 15 let ode dne, kdy byla stavba dokončena a schopna užívání, musí každý ze sociálních bytů sloužit celkem 10 let k bydlení osob uvedených výše.
- Majitel nesměl mít žádné dluhy vůči institucím veřejné správy. [66]

Matušek potřeboval navíc k podání dotace potvrzení od vedení města, že na území města je potřeba sociálních bytů. Příjem žádostí o dotace na SFRB skočil na konci roku 2010 a o žádosti rozhodovala Rada města Kraslice 3. prosince. Rada se rozhodla předložit projednání žádosti o vydání stanoviska na zasedání Zastupitelstva města Kraslic dne 9. 12. a přizvat k projednání žadatelku, kterou byla Irena Matušková (matka Miroslava Matuška). Dnes vidí pan Matušek dotaci jako chybu a vzpomíná i na, podle něj, absurdní proceduru kdy musel žádat město, aby ve svých bytech mohl provozovat sociální byty [40].

Jednání ZM dne 9. prosince 2010 se účastnilo 15 zastupitelů, byla pozvána Irena Matušková, místo ní se však dostavil mandátář. Představil projekt a slíbil, že bude s městem spolupracovat při určování, kdo získá sociální byt v jeho domě. Zastupitelka Poledňáková požadovala, aby bylo usnesení ZM doplněno tím, že bude vypracována metodika přidělování bytů. Několik zastupitelů konstatovalo, že Matušek v minulosti zatěžoval městský rozpočet, jeho nájemníci obtěžovali okolí, když byl požádán, aby uklidil před svými domy, na výzvu

nereagoval, opakovaně byl vyzýván, aby se dostavil na úřad, ale nepřišel a nastěhoval do Kraslic tzv. nepřizpůsobivé občany. Pan Matušek odpověděl, že nastěhování a časté střídání Romů v jeho domě byla chyba, že mu trvalo dva roky, než se mu podařilo nájemníky vystěhovat, a že za ně musel nakonec zaplatit 4,5 mil. za služby. Jedna ze zastupitelek se ptala p. Matuška, zda se jedná o soukromý, nebo sociální sektor, a proč vzal do svého domu tyto tzv. nepřizpůsobivé občany. P. Matušek odpověděl, že „že pracuje v sektoru pro zařazení občanů do společnosti. Situace nastala vzhledem špatné legislativě, a tudíž neměl žádnou pravomoc“. Po diskusi se konala pětiminutová přestávka, po které následovalo hlasování. Hlasy dvanácti zastupitelů bylo přijato následující usnesení, tři se zdrželi hlasování:

Usnesení č. 23/12/2010-ZM/2

Zastupitelstvo města Kraslice projednalo žádost paní Ireny Matuškové o vydání stanoviska ke stavbě sociálních bytů v rekonstruovaném domě na adrese Bedřicha Smetany 1740 v Kraslicích souhlasí s vydáním stanoviska uvedeného v žádosti paní Ireny Matuškové s podmínkou, že bude vypracována ve spolupráci s MěÚ Kraslice společná metodika pro systém přidělování bytů a to nejpozději do doby dokončení rekonstrukce objektu. Stanovisko bude vydáno v tomto znění:

Stanovisko k akci výstavba sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám podle nařízení vlády 333/2009 Sb., ve znění nařízení vlády č. 228/2010 Sb.,

Potvrzují, že na území města Kraslice IČ 00259438, zastoupeném Ing. Zdeňkem Brantlem, starostou města, existuje potřeba výstavby sociálních bytů. [67]

Mandatář sice sliboval, že bude brát do nájmu jen „slušné“ lidi, ale současně přiznává, že tento slib byl lichý, protože on jako majitel nemůže vědět od pohledu, kdo je slušný a kdo ne:

„MM: To přece nikdo nemůže dodržet. Nikdo nevidí nikomu do hlavy, kdo jakej je. (...) Ve své podstatě slibujete sice věci, který chcete sice dodržet, jo, ale představa o tom, jestli já jsem schopen posoudit, jestli vy jste slušnej, nebo nejste slušnej, je do nějaký meze a jestli pak se ukáže, že vy nejste slušnej tak ... Můžu za to já?“

Později upřesňuje:

„Mně i dva měsíce trvá, než to někomu pronajmu. Já si o tom člověku musím zjistit co nejvíc informací, jestli někde dluží, nedluží (...) protože já jsem takovej. Sice to nikde písemně nemám, ale SLÍBIL jsem, že se budu snažit, aby tam byli co nejkvalitnější lidi, se dá říct, co do morálky. A to je těžký, to je nejtěžší slib, co jsem dal. [40]

Jak se záhy ukázalo, Matušek opravdu nebyl zatím schopen nastavit fungující systém, a proto byty bývají nyní často prázdné. Přitom je však tlačěn podmínkami dotace, aby nájemníky v bytech měl.

3.12. Sociální byty v domě č. p. 1740 – finančně nedostupné bydlení

Dotace SFRB na stavbu 15 sociálních bytů v domě č. p. 1740 byla přidělena Ireně Matuškové, stavba proběhla v roce 2011. Celková investice byla podle mandatáře 15 mil. Kč, dotace činila 4,2 mil. Kč. Administrace dotace ze strany SFRB byla podle mandatáře

bezproblémová. Žádost však podal na poslední chvíli, protože program byl ještě tentýž měsíc uzavřen a další rok se již neotvíral.

Do rekonstruovaných bytů začal mandatář shánět začátkem roku 2012 nájemníky. V první fázi dům obsadil šesti nájemníky. Ukázalo se však, že zájemci o bydlení, které konzultoval se sociálním odborem, nemají peníze na kauci a mají zájem o vybavení bytu. Vymyslel proto systém, že nájemníci měli zaplatit nájemné a služby v průběhu prvního měsíce bydlení. Záhy se však ukázal problém, že hned další měsíc mu začali dlužit, nevěděl totiž údajně o tom, že až po třech měsících jim bude vyplacena dávka na bydlení. Na zaplacení nájmu nájemníci prostředky měli, ale chyběly jim peníze na zaplacení služeb. Za 1,5 roku na službách za dům 1740 vznikl údajně dluh 250 000 Kč. Proto mandatář postupně dům opět vystěhoval a nové nájemníky do něj již nebral [40]. V červnu 2013 byl dům č. p. 1740 prázdný.

Podle vedoucí OSVaZ Rážové sociální odbor hledá bydlení lidem v nouzi často i u soukromých majitelů. Pan Matušek se měl na město obracet s otázkou, zda doporučují dané nájemníky do bydlení, ale tento požadavek není údajně nijak formálně ukotvený. Nájemné v domě je drahé: zatímco v městských bytech, kterých je ovšem málo a prakticky se neuvolňují, se platí 30 Kč/m², v domě č. p. 1740 platili nájemníci 54 Kč/m² (maximum, které povolují pravidla dotace). Byty navíc prý nejsou dostatečně vybavené, není v nich například kuchyňská linka [68].

Sociální byty v domě č. p. 1740 mají v Kraslicích pověst finančně nedostupného bydlení. Paní Dlasková, která bydlí na ubytovně, uvedla: „D: Kdybych bydlela třeba tady (jdeme po B. Smetany a ukazuje na paneláky), to bych se nedoplatila. To je tak 12000. A: Hm, myslíte i ty poplatky? D: No. My máme tam na tý ubytovně prostě všechno v jednom. I vodu, i klid, všechno“ [14]. I paní Konopková, která neměla vlastní zkušenost, věděla, že bydlení v 1 + 1 zde vyjde na 12 – 13 000 Kč měsíčně. Paní Mlynaříková uvedla, že si sice o byt žádala, neměla však na kauci 7 300 Kč a ze zkušenosti svých příbuzných věděla, že po několika měsících by nebyla schopná zaplatit ani nájem. Paní Jiříčková uvedla, že zde bydlela půl roku v roce 2012 bez nájemní smlouvy, měsíčně platila mandatářovi 10 138 Kč, v rámci nájemného totiž platila navíc za linku a sporák [22]. Paní Roháčová a její dcera zde bydlely také půl roku v roce 2012, na začátku zaplatily kauci 7 300 a měsíčně přes 10 000 Kč, ve kterých byl započítán i poplatek za vybavení bytu, nejednalo se však o splátky, ale o poplatky:

„R1: Taky jsme tam bydleli. Chvilku, protože jsme říkali, že je to drahý strašně, má jako hezky udělaný byty jako, ale jak se to říká – holoby=

R2: =holobyty. Bez lina, jo, dal tam novou linku, dal tam nový kamna, a i to jsme mu museli platit jako v nájmu. Takže my když bysme si to splatili, jo, tak bysme si to mohli vzít, jo, protože by to bylo naše, my jsme si to zaplatili. Ale von jako že řekl, že ne, že to tam musí zůstat, že to je prej kvůli tomu, že kdybychom to náhodou poškodili nebo to, tak proto, protože je to nový, tak proto to platíme všechno v nájmu. To bylo šílený, vždyť jsme tam všichni platili přes 10 000.“ [30]

Koncem roku 2012 již v sociálních bytech v č. p. 1740 nebydleli žádní nájemníci. Mandatář Matušek sice plánoval byty znovu obsadit, podle vlastních slov však potřeboval nově nastavit systém [40].

3.13. Shrnutí

Domy č. p. 1740 a 1741 koupila v roce 2000 Irena Matušková od podniku Krajka Kraslice včetně nájemníků. Zastoupena svým synem, který je mandatářem majitelky objektu, postupně začala vyměňovat obyvatele. Během let 2000 – 2006 se zde vystřídalo ve 24 bytech celkem 113 domácností čítajících celkem 405 osob. Nájemníci byli především

Romové, velká část z nich sem přišla ze Sokolova z lokality u kina Alfa, kterou po roce 2000 prodala sokolovská radnice taktéž včetně nájemníků podnikateli Kendíkovi. V rámci obnovy bytového fondu a výměny nájemníků sem byly domácnosti z bývalých městských bytů ze Sokolova více či méně orchestrovaně přesunovány. Vedle toho se sem stěhovaly další romské domácnosti z celého regionu a ze zbytku ČR i Slovenska, protože zde bylo dostupné bydlení. Již od začátku bylo však jejich bydlení v Kraslicích neudržitelné. 69 % domácností neměla na nájem a každý měsíc se zadlužovala v průměru o 4 tisíce Kč. Tento stav trval do roku 2006, respektive 2008, během tohoto období byla ve studovaných domech obrovská fluktuace nájemníků. Část z nich v Kraslicích zůstala, s některými jsme mluvili v rámci mapování bytových trajektorií nízkopříjmových domácností; dnes bydlí v Kraslicích, Rotavě či Oloví.

Obrovská fluktuace nájemníků a neudržitelné bydlení způsobovalo mnoho problémů. Místo se stalo špatnou vizitkou Kraslic, domy si fotili turisté, kteří začali využívat nově otevřeného hraničního přechodu, a zhoršilo se také soužití na místě, musela sem často jezdit hlídka Policie. Původní nájemníci měli se soužitím velké problémy a byli nuceni se z domu odstěhovat, někteří získali městský byt. Neudržitelné nebylo pouze placení nájemného, ale i energií a služeb. Mandatář k problému přistoupil svérázně, a když mu nájemníci neplatili dostatečné zálohy, sám přestal platit městské společnosti, která do domu poskytovala teplou vodu. Někteří nájemníci sice platili nadále, ale během zimy byl vypnut přívod tepla paušálně. Navíc nové domácnosti, které konstantně do domu přibývaly, nedostávaly teplo, ani když ho zaplatily, byť neměly s problémem a neplacením nic společného, protože v té době v domě nebydleli. Další krize vypukla kolem černé skládky, která postupně vznikla u domu. Ukázalo se, že nájemníci sice mandatáři platili poplatky za popelnice, on však prostředky nepředal technickým službám. Problém se podařilo vyřešit, až když nájemníci začali platit za popelnice přímo technickým službám.

Mandatář vypráví selhání ve dvou domech jako vinu jedné či několika rodin, které systematicky terorizovaly své okolí, a proto se kvůli nim ostatní nájemníci vystěhovali. V roce 2011 získal mandatář dotaci na opravu jednoho z domů a vybudoval zde sociální byty. Nové schéma však nefungovalo, bydlení se ukázalo jako příliš nákladné, a proto mandatář nechal byty znovu vystěhovat a rozhoduje se, co s nimi podnikne do budoucna. Z hlediska ekonomické návratnosti nedává pronajímání domů č. p. 1740 a 1741 smysl, protože většina nájemníků nebyla schopna řádně platit. Mandatář nyní po nich vymáhá pohledávky exekučně, vedle toho ubytoval celou řadu domácností, kterým soukromí majitelé domů v Sokolově, v Horním Slavkově, Jirkově, Karlových Varech i na dalších místech nemuseli shánět náhradní bydlení a místo toho je poslali do Kraslic.

4. Závěry

4.1. Shrnutí

Potíže v Kraslicích vyplývají především z vysoké nezaměstnanosti a negativně se v nich dále promítají trendy v současné sociální politice na celostátní úrovni. V Kraslicích lze jednoznačně za hlavní obtíž označit **stoupající chudobu místního obyvatelstva**, která se týká neustále se zvětšujícího počtu lidí. Stejně jako v dalších regionech ČR jsou i v Kraslicích dlouhodobě nezaměstnaní obyvatelé závislí na sociálních dávkách, tyto ovšem často nestačí na pokrytí nákladů spojených s bydlením a s nákupem základních potravin.

Přehled ubytoven ukázal, že **některé objekty, které svou povahou odpovídají bytovým domům s nájemními byty, jsou používány jako ubytovny pro krátkodobé i dlouhodobé ubytování** nízkopříjmových domácností. Právě **kauce a diskriminace na bytovém trhu** jsou hlavními příčinami, proč nízkopříjmové domácnosti na ubytovnách zůstávají. Vedle toho se ukazuje, že kapacita ubytoven není zdaleka využívána a případná **další migrace by mohla směřovat právě sem**. Hlavním zdrojem přistěhovaných domácností do Kraslic byl Sokolov, což souviselo s **prodejem městského bytového fondu Sokolova, především s působením firmy Soukenická LB, s. r. o.**, ale v Kraslicích se během let stabilně objevovaly i další domácnosti z celého regionu, ale i ze zbytku ČR a ze Slovenska. Nelze očekávat, že tento trend by se měl sám od sebe zastavit.

Kvalitativní analýza migračních trajektorií nízkopříjmových domácností v Kraslicích a jejich okolí ukázala, že zatímco v 60. – 80. letech se do Kraslic domácnosti stěhovaly za práci a bydlením, od druhé poloviny 90. let **začíná převládat migrace hlavně za bydlením** a do Kraslic se přestěhovávají domácnosti, které byly ze svého původního bydliště vystěhovány; městské byty, ve kterých bydlely, byly prodány třetím osobám. Faktorem migrace už není zaměstnání, to se stává motivem pro migraci pouze u domácností, které z Kraslic odcházejí. **Život v Kraslicích je pro ně spojen s nezaměstnaností, rozpadem rodin, a nekvalitním bydlením**. Extrémním případem jsou matky samoživitelky dlouhodobě přebývajících na ubytovnách ve městě. Někteří obyvatelé Kraslic úspěšně migrovali za prací.

Kraslice na druhou stranu nabízejí velmi **přátelské prostředí pro rodiny s dětmi a pro seniory** – jsou zde dobře dostupné služby, lékařská péče a úřady. Několik komunikačních partnerů si také pochvalovalo místní romskou komunitu, která je podle nich v porovnání s okolními obcemi na vysoké úrovni. Matky se zde také méně bojí, že se jejich dítě dostane do špatné party. Celkově se zde naši komunikační partneři cítí bezpečně.

Část analýzy se zabývala faktory, které ovlivňují stabilitu bydlení. Jednoznačně se ukázalo, že **soukromé vlastnictví bytu či domu bylo pro stabilitu klíčové**, a do bytu se vracely i generace, které třeba mezitím bydlely mimo město. I podle místní odbornice na bytovou otázku se **domácnosti, které mají dnes problém s bydlením, rekrutovaly z řad těch, kteří nemohli nebo nechtěli privatizovat obecní byty**.

Nájemní bydlení je pro Romy v Kraslicích většinou dostupné **pouze přes příbuzné nebo přes známé**, skoro všichni romští komunikační partneři se shodovali, že cizího Roma zde soukromý majitel jednotlivých bytů u sebe neubytuje. Vedle toho je ve městě velmi dobře dostupné bydlení, které je však velmi nízké kvality, bydlení na ubytovnách. Zde je chycena celá řada lidí, kteří by měli finance i kompetence bydlet ve standardním nájemním bytě, ale nemají například prostředky na kauci. Na druhou stranu bydlení na některých zkoumaných ubytovnách určité části jejich obyvatel vyhovuje, protože se jedná o velmi levné bydlení oproti nájemnímu bydlení. Toto se však netýká představených ubytoven B a F, kde by rodina o dvou dospělých a třech dětech platila 11.200, resp. 16.500, což je stejně, respektive **více, než by rodina zaplatila v standardním nájemním bytě**.

Z hlediska strategií obživy je hlavním problémem **nedostatek pracovních příležitostí a přílišná nákladnost případného dojíždění za prací do okolních měst**. Obyvatelé Kraslic nevěří, že by jim místní pobočka Úřadu práce dokázala práci najít. Mnozí dlouhodobě **nezaměstnaní proto volí různé alternativní strategie přežití**, ať už je to práce načerno, prostituce, sběr kovů, či různé druhy trestné činnosti. Ve městě se sporadicky objevují volná pracovní místa, obvykle však tato **místa vyžadují určitou pracovní kvalifikaci, kterou místní nemají**. Město se proto kontinuálně snaží do města přilákat nové vzdělané obyvatele, **vhodnější by přitom bylo spíše doplnění vzdělání obyvatel stávajících**. Ve městě obecně dochází spíše k úbytku pracovních míst, navyšování počtu obyvatel se proto nejeví jako zcela strategický počin. Další **potíží je absence sociálně aktivizačních služeb poskytovaných dlouhodobě nezaměstnaným skrze NNO**. Mnohé rodiny či jedinci tak ztrácí motivaci zlepšit svou současnou situaci. Krasličtí zaměstnavatelé mají obzvláště špatnou zkušenost s generací mladých dospělých, kteří podle nich mají špatné pracovní návyky a příliš velká očekávání co do podmínek, které jim zaměstnavatelé nabízí. **Generace mladých nezaměstnaných lidí bez kvalifikace a motivace k zlepšení své situace je pro město obzvláště velkou hrozbou a může vést k eskalaci mnoha problémů**.

Jak se uvádí kupř. v Územně analytických podkladech ORP Kraslice z roku 2012, a jak se rovněž projevilo během našeho výzkumu, **jednou z potíží Kraslic je nízká úroveň vybaveností služeb a zařízení v oblasti sociální péče**. V Kraslicích kupř. nesídlí žádná nezisková organizace, která by sociální služby poskytovala. Čtyři terénní sociální pracovníci pracující v nevládním sektoru do města dojíždí jednou až dvakrát týdně ze Sokolova. MěÚ Kraslice pak disponuje pouze jedinou terénní sociální pracovnící. **Ve městě se dále i přes snahy sociálního odboru dosud nepodařilo zřídit nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Bezplatné sociální či daňové poradenství, nebo intervenční centrum, se ve městě nenachází vůbec. Další slabinou je také de facto absence vhodného krizového ubytování pro rodiče s dětmi**, jako je kupř. azylový dům. Ve městě se nachází několik ubytoven, ve kterých žijí i matky s dětmi, toto prostředí je však pro děti zcela nevhodné. **Na systém ubytoven navíc nenavazuje další stupeň bydlení, ve městě neexistují žádné sociální byty** (kromě velmi omezeného počtu bytů městských), kupř. systém prostupného bydlení.

V oblasti vzdělávání lze za pozitivní hodnotit snahu města udržet v roce 2012 obnovený učební obor nástrojař a strojní mechanik, který je pozůstatkem někdejší střední průmyslové školy zaměřené na výrobu hudebních nástrojů, uzavřené krajem v roce 2010. Z výzkumu vyplývá, že úspěšní absolventi této školy v budoucnosti naleznou uplatnění ve firmě Amati-Denak, která již nyní plánuje vzít učně ve vyšším ročníku do praxe. **Nedostupnost středoškolského vzdělání je však i nadále značnou potíží Kraslic**. Absolventi základních škol jsou nuceni dojíždět za dalším stupněm vzdělání do 30 km vzdáleného Sokolova, Chodova, či Karlových Varů, což je pro mnohé z nich finančně nedostupné. **Nabízí se proto myšlenka zbudovat v Kraslicích střední školu, nebo možnost finančně dotovat dojíždění některých dětí na střední školy a odborná učiliště**.

Dále je v obci problematická dostupnost rekvalifikací a večerní školy – dospělí lidé, kteří by si rádi doplnili středoškolské vzdělání, nebo prošli rekvalifikací, musí dojíždět do jiných měst v okrese či kraji.

Z hlediska základních škol lze jako slabinu vnímat **nedostatečně individuální přístup k žákům** – na žádné ze zdejších základních škol (kromě základní školy praktické a speciální) nejsou integrováni žáci, jejichž vzdělávání by probíhalo podle příloh Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. **Na žádné z těchto běžných základních škol nepůsobí ani asistenti pedagoga**. Oproti tomu na základní škole v nedaleké Rotavě existují tři speciální třídy pro 26 žáků, a celkem sedm žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vzděláváno formou individuální integrace. Na tuto skutečnost si stěžuje

kraslická ZŠP a ZŠS, které neustále ubývají žáci, a to jak z důvodu existence speciálních tříd v Rotavě, tak i díky slábnoucí tendenci umisťovat děti do tohoto typu školního zařízení.

Za jednoznačně pozitivní lze považovat existenci třídy předškolní přípravy, jejíž obliba v Kraslicích stoupá. **Problémem je však to, že třída předškolní přípravy byla zřízena při ZŠP a ZŠS.** Existuje proto určitá hrozba, že rodiče dětí, které tuto přípravu absolvují, mohou trvat na setrvání dětí na ZŠP a ZŠS. **Dalším problémem je nízký až nulový podíl romských dětí v mateřských školách,** ve městě dosud neexistuje snaha přesvědčit romské rodiče o vhodnosti docházky do MŠ pro jejich děti. MŠ jsou navíc pro mnohé romské děti finančně nedostupné.

V neposlední řadě se v systému vzdělávání negativně projevuje opět nedostatečné pokrytí sociálními službami. O.p.s. Člověk v tísni kupř. ve městě poskytuje doučování pro některé děti, dosud však nebyla navázána žádná smysluplnější spolupráce přímo se školami, nebo s městem, které pro účely doučování neposkytlo prostor a tudíž doučování probíhá pouze přímo v rodinách.

4.2. Doporučení

Specifická studie této situační analýzy se soustředila především na problematiku bydlení a migrace – to jsou problémy, které představitelé města i Agentury pro sociální začleňování určily jako prioritní. Specifická studie měla prozkoumat bytové a humanitární krize, ke kterým docházelo v minulosti a ke kterým dochází i dnes na území města Kraslic, a doporučit, jak takovým krizím předcházet, případně na ně být lépe připraven.

Hlavní bytovou krizí, se kterou se město v poslední době potýkalo, bylo přistěhování velkého počtu Romů, kteří z Kraslic původně nepocházejí, do města, konkrétně do domů č. p. 1740 a 1741 v ulici Bedřicha Smetany. Migrace zhoršila vztahy v místní komunitě, soužití na místě, problémy v těchto domech byly medializovány a byly velkou zátěží pro celé město. Jak by mohlo město podobným problémům do budoucna předcházet? Nelze čekat, že ostatní města jako je Sokolov a soukromí vlastníci, kterým město prodala svůj bytový fond, najednou přestanou vytěsňovat Romy, kteří ještě bydlí v pozůstatcích obecních bytových fondů. Romové jsou systematicky vytlačováni z měst a bohatších regionů. Přicházejí pak do míst, kde nemají osobní vazby, a kde hlavně ani nemají šanci sehnat zaměstnání. Na jejich stěhování profitují soukromí podnikatelé. Romské domácnosti, které byly po roce 2001 vytěsněny z panelákových domů ze Sokolova, nyní bydlí v Kraslicích a v celém regionu. Vedle toho sem přichází další romské domácnosti, které jsou hnány nedostupností bydlení z míst, kde prožily celý život.

V posledních letech se již několikrát ve městě objevily fámy, že se má přistěhovat několik set Romů z Chanova. Jeden z objektů, kde měli být podle fám ubytováni, je areál bývalé nemocnice. Vedle toho je v Kraslicích ještě přes 100 volných míst na stávajících ubytovnách a je zde celá řada dalších potenciálních ubytovacích kapacit, není zde však dostatek práce. Ve městech, kde je dost práce, je zase málo bytů. Na Kraslice tak dopadá tlak regionálních disparit a velkých otázek regionálního rozvoje. Pokud se Kraslice do budoucna nemají stát odkladištěm pro chudé, postižené a seniory, je třeba zvýšit kapacitu sociálního bydlení v místech, kde jsou příležitosti a současně snížit ubytovací kapacity v Kraslicích, které by měly ve městě smysl pro sezónní dělníky, ale stávají se přítěží, pokud v nich mají dlouhodobě bydlet nízkopříjmové domácnosti z měst. Nic zatím nenasvědčuje tomu, že by město uvažovalo tímto směrem.

Chystaný územní plán počítá například se změnou určení plochy areálu nemocnice, takže by zde mohla opravdu vzniknout do budoucna nová ubytovna, která má potenciál přilákat další domácnosti v bytové nouzi, respektive spekulanty, kteří na stěhování těchto domácností vydělávají. Je jasné, že městský rozpočet nestačí na nákup a případnou

demolici všech objektů ve městě, které by potenciálně mohly být zneužity pro přesun domácností v bytové nouzi z měst do periferních regionů. Stát v současnosti nenabízí dotační schémata pro demolice objektů, ale v budoucnu bude muset začít řešit i tento problém, který se stává čím dál palčivějším. Co může tedy udělat město Kraslice již nyní? Zaprvé by mělo zvážit redukci ploch pro bydlení v novém územním plánu. Vedle toho by mělo **vypracovat dlouhodobý plán snižování především ubytovacích kapacit, ale i bytových kapacit, tak, aby počet bytů odpovídal socioekonomickým možnostem města.** V rámci plánu je možné vytipovat nemovitosti, které mají velký potenciál stát se problematickými a pokusit se je získat od soukromých majitelů.

Z analýzy bytových trajektorií a zjištění situace na ubytovnách vyplývá, že městu Kraslice **chybí nabídka kvalitních sociálních bytů pro rodiny s dětmi.** Kromě nutnosti zabránit dalšímu odprodeji městského bytového fondu lze doporučit také zřízení azylového domu, který by sloužil jako dočasné ubytování ve stavu bytové nouze pro rodiče s dětmi, které dosud nachází krizové bydlení pouze v ubytovnách bez sociální služby.

Další oblasti již bude třeba blíže analyzovat a plánovat v rámci lokálního partnerství. Níže nabízíme několik námětů, kterými by se LP mohlo zabývat.

- **Jednoznačně lze doporučit rozvoj odborného středního školství** (výroba hudebních nástrojů). Vzhledem k vysokým dotacím, které město Kraslice do provozu ZŠP a ZŠS vkládá, se nabízí otázka, zda by nebylo vhodnější tuto **školu sloučit s některou z běžných ZŠ a tu doplnit o speciální třídy skupinové integrace.**
- **Věnovat větší pozornost dětem na ZŠ a zejména pak mládeži ve věku mezi 15 – 18 let** – skupina významně ohrožená užíváním návykových látek – v Kraslicích pro ně nejsou volnočasové aktivity, vede k zvýšenému užívání látek. Je potřeba **udělat analýzu potřeb, vytvořit zajímavé projekty zaměřené na současné volnočasové aktivity dnešní mládeže.** Dále **věnovat velkou pozornost zaměstnávání mladých absolventů** – často končí na ÚP, stávají se z nich problémoví jedinci.
- Na ZŠ by bylo třeba **zřídit pozice asistentů pedagoga, zvýšit snahu těchto ZŠ integrovat.**
- Dále doporučujeme **využít potenciálu Kraslic pro rozvoj cestovního ruchu zřízením sociálního podniku,** který by se na cestovní ruch zaměřoval (hotel, kavárna, informační centrum)
- **Zřízení K-centra a intervenčního centra.**
- **Zřídit službu finančního poradenství.**
- **Zřídit nízkoprahový klub pro děti a mládež.**

Zdroje

- [1] STEWART, Michael. Deprivation, the Roma and 'the underclass. In: Chris HANN, ed. *Postsocialism: Ideas, Ideologies and Practices in Europe and Asia*. London and New York: Routledge, 2001.
- [2] SZELENYI, I. a R. EMIGH. *Poverty, Ethnicity, and Gender in Eastern Europe During the Market Transition*. Westport: Greenwood Press, 2000.
- [3] MYRDAL, Gunnar. *Challenge to affluence*. London: V. Gollancz, 1964.
- [4] HANNERZ, Ulf. *Soulside: Enquiries into Ghetto Culture and Community*. New York and London: Columbia University Press, 1969.
- [5] DAY, Abby, Akis PAPATAXIARCHIS a Michael STEWART, ed. *Lilies Of The Field: Marginal People Who Live For The Moment*. Boulder: Westview Press, 1998.
- [6] HOWE, Leo. *Being Unemployed in Northern Ireland: An Ethnographic Study*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
- [7] SHORE, Chris a Susan WRIGHT. Policy: A New Field of Anthropology. In: Chris SHORE a Susan WRIGHT, ed. *Anthropology of Policy: Critical Perspectives on Governance and Power*. London and New York: Routledge, 1997.
- [8] WEDEL, Janine, Chris SHORE, Gregory FELDMAN a Stacy LATHROP. Toward an Anthropology of Public Policy. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2005, roč. 600, č. 1, s. 30–51.
- [9] ANDERSON, Harlene. nedatováno.
- [10] KRONIKA 1945 - 1986. *Kronika města Kraslice, 2. díl (1945 - 1986)*. nedatováno.
- [11] KRONIKA 1945 - 1986. *Kronika města Kraslice, 1. díl (1945 - 1986)*. nedatováno.
- [12] MĚNV KRALISCE. *Kontrolní zpráva v péči o cikánské obyvatelstvo v roce 1986*. 1986
- [13] JEŘÁBKOVÁ. Bytová trajektorie paní Jeřábkové, Kraslice. 6 2013
- [14] DLASKOVÁ. Bytová trajektorie paní Dlaskové, ubytovna Kraslice. 6 2013
- [15] STEHLÍKOVÁ. Rozhovor s vedoucí Odboru majetku MěÚ Kraslice. 17. červen 2013
- [16] RYBÁK. Bytová trajektorie pana Rybáka, ubytovna Kraslice. 6 2013
- [17] KONOPKOVÁ. Bytová trajektorie paní Konopkové, Kraslice. 6 2013
- [18] MLYNAŘIKOVI. Bytová trajektorie rodiny Mlynaříkových, Kraslice. 6 2013
- [19] KALOUSOVI. Bytová trajektorie rodiny Kalousových. 6 2013
- [20] KŘEPELKA. Bytová trajektorie pana Křepelky, ubytovna Kraslice. 6 2013
- [21] KULÍKOVÁ. Bytová trajektorie paní Kulíkové, Kraslice. 6 2013

- [22] JIŘIČKOVÁ. Bytová trajektorie paní Jiříčkové, Kraslice. 6 2013
- [23] LUŇÁK. Bytová trajektorie pana Luňáka, Kraslice. 6 2013
- [24] POLÁK. Bytová trajektorie pana Poláka, Rotava. 6 2013
- [25] HRDLIČKOVÁ. Bytová trajektorie paní Hrdličkové, Kraslice. 6 2013
- [26] KULÍKOVÁ. Bytová trajektorie paní Kulíkové, Kraslice. 6 2013
- [27] KOPŘIVKOVÁ. Bytová trajektorie paní Kopřivkové, Kraslice. 6 2013
- [28] ČÍŽKOVI. Bytová trajektorie rodiny Čížkových. 6 2013
- [29] KULÍKOVÁ. Bytová trajektorie paní Kulíkové, Kraslice. 6 2013
- [30] ROHÁČOVI. Bytová trajektorie rodiny Roháčových, Kraslice. 6 2013
- [31] ŠÍPOŠOVÁ. Rozhovor s ředitelkou ZŠP a ZŠS Kraslice Ivonou Šípošovou. 19. červen 2013
- [32] SLAVÍKOVI. Bytová trajektorie rodiny Slavíkových, Kraslice. 6 2013
- [33] ŠPAČKOVÁ. Bytová trajektorie paní Špačkové. 6 2013
- [34] GAC a NOVÁ ŠKOLA. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. B.m.: MPSV. 2006
- [35] FRIDRICHOVÁ. Historie bydlení a výstavby v Kraslicích. 22. červen 2013
- [36] KYŠA, Leoš. Jak zbohatnou na Romech. *Magazín Práva* [online]. 2005. Dostupné z: <http://peopleinneed.cz/index2.php?id=113&idArt=32>
- [37] DIC. *Situační analýza Sokolov*. B.m.: Demografické informační centrum, o. s., 2011.
- [38] ANTOŠOVI. Bytová trajektorie rodiny Antošových, Rotava. 6 2013
- [39] KRONIKA 1998-2009. *Kronika města Kraslice, 4. díl (1998 - 2009)*. nedatováno.
- [40] MATUŠEK, Miroslav. Rozhovor s Miroslavem Matuškem. 15. březen 2013
- [41] POLÁK, Martin. Neplatiči v Kraslicích včera přišli o teplo a teplou vodu. *Právo*. 2005.
- [42] BRUŠTÍK, Antonín. V panelovém domě v Kraslicích jsou bez tepla. *ČT1, Večerník z Čech*. 2005.
- [43] DROZDÍK, Jiří. Dlužníci musí zaplatit, jinak budou vystěhováni. *Chebický deník*. 2005.
- [44] ZEMAN, Bohumil. Dlužníci se mohou dočkat tepla. *Mladá fronta DNES*. 2005.
- [45] ZEMAN, Bohumil. Jsem rukojmím neplatičů, říká majitel kraslického domu. *MF Dnes*. 2005.
- [46] ZEMAN, Bohumil. Šance nájemníků na teplo opět klesly. Dluh zůstává. *MF Dnes*. 2005.
- [47] ZEMAN, Bohumil. Firma se slitovala a vodu lidem neodpojila. *MF Dnes*. 2005.

- [48] POLÁK, Martin. V Kraslicích obnovili domu s neplatiči dodávky tepla. *Právo*. 2005.
- [49] KUNC, Antonín. Jsem zoufalá, říká nájemnice. *Sokolovský deník*. 2005.
- [50] MATUŠEK, Miroslav. Telefonický rozhovor - historie domů č. p. 1740 a 1741. 29. červenec 2013
- [51] BRUŠTÍK, Antonín. Odpadky na ulici. *ČT1, Večerník z Čech*. 2005.
- [52] VOPIČKA, Robert. Telefonický rozhovor s Robertem Vopičkou, ředitelem Technických služeb města Kraslice. 7 2013
- [53] DROZDÍK, Jiří. Na sídlišti vznikla černá skládka. *Sokolovský deník*. 2005.
- [54] ZEMAN, Bohumil. Dvě desítky rodin jsou bez teplé vody. Kvůli dluhům. *MF Dnes*. 2005.
- [55] ZEMAN, Bohumil. Neplatiče čeká krušná zima. *MF Dnes*. 2005.
- [56] ZEMAN, Bohumil. Spor o peníze drží v šachu dvacet nájemníků domu Kraslice. *MF Dnes*. 2005.
- [57] BRUŠTÍK, Antonín. Bez tepla jsou sociálně slabší v Kraslicích. *ČT1, Večerník z Čech*. 2005.
- [58] ZEMAN, Bohumil. Platí osm tisíc za nájem, ale v bytech mrznou. *MF Dnes*. 2006.
- [59] DROZDÍK, Jiří. Nájemníci prý bydlí v domě nelegálně. *Sokolovský deník*. 2006.
- [60] ZEMAN, Bohumil. Lidé zůstali bez vody. Kdo neplatí? *MF Dnes*. 2006.
- [61] AKU. Může za to prý veřejná správa. *Sokolovský deník*. 2005.
- [62] DROZDÍK, Jiří. Z pěkného paneláku je nakonec ruina. *Sokolovský deník*. 2008.
- [63] BERNEŠKOVI. Bytová trajektorie rodiny Berneškových, Oloví. 6 2013
- [64] DROZDÍK, Jiří. Nájemníci zůstali bez vody. *Sokolovský deník*. 2006.
- [65] DROZDÍK, Jiří. Vodohospodáři našli černé odběry. *Chebský deník*. 2006.
- [66] VLÁDA ČR. *Nařízení vlády ze dne 17. srpna 2009 o podmínkách použití finančních prostředků Státního fondu rozvoje bydlení ke krytí části nákladů spojených s výstavbou sociálních bytů formou dotace právnickým a fyzickým osobám. 333/2009 Sb.* 2009
- [67] MĚÚ KRASLICE. *Výpis ze zápisu z 2. zasedání Zastupitelstva města Kraslic.* 12 2010
- [68] RÁŽOVÁ, Ivana. Rozhovor s vedoucí Odboru sociálních věcí a zdravotnictví MěÚ Kraslice. 15. březen 2013

Příloha č. 1: Seznam rozhovorů s institucionálními aktéry

datum	typ	místo	osoba	Afiliace	rozsah	nahrávka
15. 3. 2013	rozhovor	Karlovy Vary	Vaculík	KV krajský romský koordinátor	7	N
15. 3. 2013	rozhovor	Cheb	Matušek	Majitel nemovitostí	7	A
15. 3. 2013	rozhovor	Kraslice	Nádvoříčková	Odbor majetku	8	A
15. 3. 2013	rozhovor	Kraslice	vedoucí	Policie ČR	2,6	N
15. 3. 2013	rozhovor	Kraslice	Rážová	Sociální odbor	5	A
15. 3. 2013	rozhovor	Kraslice	starosta	MěÚ	7	A
16. 3. 2013	pozorování	Kraslice	anonym.	romské domácnosti	45	N
17. 3. 2013	rozhovor	Kraslice	Meinl Stanislav	Vivat Kraslice (historik)	N/A	A
17. 3. 2013	pozorování	Rotava	Kala Michal	Romský křesťanský sbor	N/A	N
22. 5. 2013	rozhovor	Kraslice	Rážová, Nádvoříčková	Sociální odbor	5	N
22. 5. 2013	rozhovor	Sokolov	Otajovičová	ASZ	N/A	N
22. 5. 2013	rozhovor	Sokolov	Kuráková + 2 TSP	Kotec	5	N
17. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Stehlíková	Majetkový odbor	N/A	N
17. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Rážová	Sociální odbor	N/A	N
17. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Odehnalová, Hrádková	Odbor správních věcí majitel ubytovny Wolkerova	N/A	N
18. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Vostatek	Wolkerova	N/A	N
18. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Gabčo Štefan	ČvT	5,5	N
18. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Pečenka	ředitel školy Havlíčkova	N/A	N
19. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Vlček	ředitel ZŠ Dukelská	N/A	N
19. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Šípošová	ředitelka ZŠP a ZŠS	N/A	N
19. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Rážová, Vlček, Marečková, Kubincová, Nádvoříčková	Sociální odbor	N/A	N
19. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Zoubek, Cína	ČCE Kraslice	N/A	N
20. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Harapátová	Stavební úřad	N/A	N
20. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Haburčák, Foitl	MěÚ, ochrana veř. Pořádku	N/A	N
20. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Bahno	Majetkový odbor	N/A	N
21. 6. 2013	rozhovor	Rotava	Fialová	ředitelka ZŠ Rotava	N/A	N
21. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	ředitelka	MŠ Tiscali	N/A	N
21. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Pečenka	ředitel školy Havlíčkova	2,6	N
21. 6. 2013	rozhovor	Rotava	anonym	pamětnice v Rotavě	N/A	N
21. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Panuška	Policie ČR	N/A	N
21. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Sebián	Royal Rangers - klub	N/A	N

				Šnek		
22. 6. 2013	rozhovor	Kraslice	Fridrichová	OSVČ - správkyně + býv. MěÚ	N/A	A
27. 8. 2013	rozhovor (telefonní)	Karlovy Vary	několik zaměstnankyň	Krajská pobočka ÚP	N/A	N
29. 8. 2013	rozhovor (telefonní)	Kraslice	Vopička	Technické služby města Kraslice	N/A	N
30. 8. 2013	rozhovor (telefonní)	Kraslice	personální oddělení	Uniform Accessories Bohemia s.r.o.	N/A	N
30. 8. 2013	rozhovor (telefonní)	Kraslice	personální oddělení	Car Trim	N/A	N
4. 9. 2013	rozhovor (telefonní)	Kraslice	Ředitel Štípek	Amati Denak	N/A	N
5. 9. 2013	rozhovor (telefonní)	Kraslice	Ředitel Mertl	Sokolovská uhelná	N/A	N